

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Čínsko-japonské bilaterální vztahy

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph. D.

Stanislav Volčik
P-BPOL
3. ročník

V Hradci Králové dne

14. 7. 2017

Zadání bakalářské práce

Autor:	Ing. Stanislav Volčík
Studium:	F12300
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Čínsko-japonské bilaterální vztahy
Název bakalářské práce AJ:	Sino-Japanese Bilateral Relations

Anotace:

Práce se bude zabývat vývojem a analýzou vzájemných vztahů Číny a Japonska od konce druhé světové války do současnosti. Velikostí ekonomik se Čína a Japonsko řadí mezi jedny z nejvýznamnějších aktérů mezinárodních vztahů. U obou zemí lze nalézt řadu společných (především kulturních) rysů, zároveň se však odlišují v některých zásadních aspektech. Japonsko je liberální demokracií jako západní státy, zatímco Čína stále zůstává nedemokratickým autoritativním režimem. V práci bude nejprve stručně popsána vzájemná historie vztahů zmíněných zemí od první čínsko-japonské války (1894-1895) až po současné vzájemné vlny nacionalismu a nenávisti v obou státech. Další část představí postupný vývoj a kořeny současného stavu ekonomik v Číně a Japonsku. Poslední část se zaměří na současný vývoj ve vzájemných vztazích, zejména v oblasti politické a ekonomické spolupráce. Cílem práce je analyticky zhodnotit a popsat vývoj bilaterálních vztahů mezi těmito zeměmi. Autor se pokusí nastínit možný směr vývoje ve vzájemných vztazích a potvrdit hypotézu, že rostoucí obchodní styky povedou ke zlepšení čínsko-japonských bilaterálních vztahů. Práce bude vycházet z empiricko-analytického přístupu, a bude využívat metody obsahové analýzy a komparace. Základní literatura: Shambaugh, David. 2013. China Goes Global (The Partial Power). Oxford University Press. Shambaugh, David a Yahuda, Michael, eds. 2008. International Relations of Asia. Rowman & Littlefield Publishers, INC. Lantaigne, Marc. 2009. Chinese Foreign Policy. Routledge. Sutter, G., Robert. 2010. Chinese Foreign Relations: Power and Policy Since the Cold War. Rowman & Littlefield Publishers, INC. Ocelík, Petr. Černoch, Filip. 2014. Konstruktivismus a energetická bezpečnost v mezinárodních vztazích. Masarykova univerzita Brno.

Garantující pracoviště:	Katedra politologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Tomáš Herčík
Datum zadání závěrečné práce:	28.4.2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály jsem uveřejnil v seznamu literatury a v poznámkovém aparátu. Souhlasím s tím, aby práce byla použita pro vědecké účely, pokud tak bude rozhodnuto.

V Praze dne 14. 7. 2017

Stanislav Volčík

Poděkování:

Rád bych poděkoval za spolupráci a trpělivost mému vedoucímu práce Mgr. Stanislavu Myšíčkovi, Ph. D., včetně trpělivosti pana vedoucího Katedry politologie Mgr. Janu Prouzovi, Ph.D., paní asistentce Evě Šlesingerové a všem zaměstnankyním studijního oddělení FF UHK. Díky všem za trpělivost a za všechnu pomoc a vstřícnost, včetně mých rodičů (Martiny Volčikové a Stanislava Volčíka) a bratra (Lud'ka Volčíka), kteří snášeli mé psychické výjevy spojenou s touto prací.

Abstrakt

Bakalářské práce se snaží detailně popsat dlouhotrvající společnou minulost velmi podobných národů Číny a Japonska a dostat se k současným problémům, aby zhodnotila fungování jejich mnohdy nerovného vztahu, včetně budoucího odhadů. Hlavní tezi, kterou stavím jako hlavní faktor tohoto vzájemného vztahu je historie, která oba národy zkoušela a taky hluboce trestala za některé špatně mířené kroky. Příkladem budiž zkolaps čínského císařského systému až k jeho úplnému pádu a na druhé straně japonská chuť ovládnout většinu Pacifické oblasti během druhé světové války vedoucí k použití atomové bomby na několikaleté okupace ze strany USA. Avšak ani současnost s nebezpečným konfliktním děním kolem ostrovů Senkaku, Diaoyu nejsou o nic menším rozhodujícím faktorem, který k sobě ještě často zapojuje rozdmýchávání nacionalistických a populistických tendencí. Po historickém úvodu následuje teoretická část přibližující teorii obchodního liberalismu. Závěrečná část práce pak využívá danou teorii pro hodnocení 3 faktorů působících na vzájemné vztahy.

Klíčová slova

Čína, Japonsko, nacionalismus, vzájemné vztahy, vzájemná ekonomická závislost, historický faktor, Senkaku, Diaoyu, teritoriální konflikt, svatyně Yasukuni.

Abstract

The bachelor thesis tries to describe in detail the long-standing common history of very similar peoples of China and Japan and to get to the current problems to evaluate the functioning of their often unequal relationship, including future estimates. The main thesis that I build as a major factor in this mutual engagement is the history that both nations have tried and also deeply condemned for some mistaken steps. An example is the skewing of the Chinese imperial system until its complete fall and, on the other hand, the Japanese taste to dominate most of the Pacific during the Second World War, leading to the use of atomic bombing by the United States for multiple bombings. However, even the present-day conflict with the island of Senkaku, Diaoy, is no less decisive factor, which is increasingly affecting the dispersion of national and populist tendencies. After the historical introduction, the theoretical part of the theory of commercial liberalism emerges. The final part of the thesis uses the theory for the evaluation of 3 factors acting on mutual relations.

Key words

China, Japan, nationalism, mutual relations, mutual economic dependence, historical factor, Senkaku, Diaoyou, territorial conflict, sanctuary Yasukuni.

OBSAH

OBSAH.....	9
ÚVOD	12
Charakteristika obou zemí	14
Čína	15
<i>Demografické prvky Číny .....</i>	<i>17</i>
<i>Současná čínská ekonomika včetně srovnání s japonskou .....</i>	<i>19</i>
<i>Vývoj čínské ekonomiky po druhé světové válce.....</i>	<i>22</i>
<i>Politický systém ČLR.....</i>	<i>23</i>
<i>Čínští vládcí a principy tří strachů a 1 projekt – současná politika</i> Chyba! Zložka není definována.	
Japonsko.....	26
<i>Demografický situace v JaponskuPo ve srovnání s Čínou .....</i>	<i>27</i>
<i>Současná ekonomika Japonska.....</i>	<i>32</i>
<i>Historický vývoj ekonomiky Japonska po skončení druhé světové války.....</i>	<i>33</i>
<i>Politický systém .....</i>	<i>34</i>
Historie obou zemí do konce 19. století	36
Historie Číny.....	37
<i>Nejvyspělejší dynastie Sung a její pád.....</i>	<i>39</i>
<i>3 velké čínské dynastie: Jüan, Ming a Čching.....</i>	<i>40</i>
Historie Japonska	47
<i>Reformní období Meidži – rodící se velmoc .....</i>	<i>50</i>
Vzájemné vztahy obou zemí od 90. let 19. století do konce Druhé světové války	52
První čínsko-japonská válka (1894-95) a následující události.....	53
<i>Trointervence a snížení japonských zisků na Číně .....</i>	<i>54</i>
Rusko-japonská válka (1904-05)	55
První světová válka ve vzájemných vztazích Japonska a Číny.....	55

Počátky Čínské republiky a občanské války v Číně	56
Posilování japonského militarismu a vlivu v Číně mezi světovými válkami.....	58
Druhá čínsko-japonská válka	58
Druhá světová válka pro Japonsko a Čínu	64
Vzájemné vztahy obou zemí po druhé světové válce	66
Události konce druhé světové války a nové vztahy	66
Období studené války a čínsko-japonské vztahy	67
<i>Korejská válka a kolísání vztahů .....</i>	<i>68</i>
<i>Postupné oteplování ve vzájemných vztazích.....</i>	<i>69</i>
Vzájemné vztahy Číny a Japonska od konce studené války do současnosti.....	74
Koncepte aktivního Japonska	75
Čínsko-japonské vztahy v posledních letech nového tisíciletí.....	76
<i>Ekonomika až na prvním místě .....</i>	<i>78</i>
<i>Přetrvávající rozepře o území, suroviny a regionální hegemonii.....</i>	<i>79</i>
Hlavní faktory ovlivňující vztahy ČLR a Japonska.....	84
Spor o ostrovy Diaoyutai (Tiao-jü)/Senkaku	84
<i>Podrobněji události druhé dekády 21. století v dění okolo ostrovů.....</i>	<i>86</i>
<i>Stručný přehled sporů o Senkaku/Diaoyu od roku 2010: .....</i>	<i>87</i>
Veřejné mínění Japonců a Číňanů o druhé straně	88
Vojensko-bezpečnostní situace mezi oběma zeměmi	89
Liberální teorie v rámci čínsko-japonských vztahů	92
Obchodní liberalismus	92
<i>Vojenské a násilné spory .....</i>	<i>93</i>
<i>Demokracie.....</i>	<i>93</i>
<i>Obchod a vzájemná ekonomická vzájemná závislost.....</i>	<i>93</i>
<i>Společné členství v mezinárodních organizacích .....</i>	<i>93</i>
<i>Míra schopností .....</i>	<i>94</i>
<i>Aliance.....</i>	<i>94</i>

<i>Blížkost a geografická vzdálenost</i>	94
Operacionalizace	94
Zkoumání úrovně demokratičnosti obou režimů	96
<i>ČLR a vývoj její demokratičnosti</i>	96
<i>Vývoj Japonska v rámci demokratičnosti</i>	97
Zkoumání vzájemné ekonomické závislosti	98
<i>Hrubý domácí produkt ČLR a Japonska v letech</i>	98
<i>Vzájemný obchod ČLR a Japonska v letech 1992-2016</i>	100
<i>Porovnání členství v mezinárodních organizacích Japonska a ČLR</i>	101
Vyhodnocení výzkumu	105
Demokratičnost režimů	105
Vzájemná ekonomická závislost	106
Společné členství v mezinárodních organizacích.....	109
Závěrečné shrnutí výzkumu	109
Závěry	111
Literatura	113
Seznam tabulek	114
Seznam Map	114
Seznam Grafů	115

ÚVOD

Čína (zde myšleno Čínská lidová republika – ČLR) a Japonsko patří mezi jedny z nevlivnějších Asijských zemí, včetně regionu východní Asie a Pacifiku, v rámci ekonomické, politické i kulturní síly. Právě proto je dobré se ptát, čím je určován a poháněn vztah dvou zemí, které svými kroky udávají tempo většině Asie.

Společná historie obou zemí sahá až do 7.-8. století n. l., kdy právě čínské vlivy pomohly vzniku a ustanovení vlastního Japonského státu. Pak po většinu historie spolu Čína a Japonsko vycházely klidně především kvůli mořské hranici, která několikrát prokázala, že není pro žádnou stranu problém ji překročit, ale těžší je se na té straně udržet. Většinu doby až do konce 19. století v oblasti pevninské Asie naprosto dominovala velice asertivní Čína, které tehdejší Japonsko nemohlo konkurovat i když se o to na Korejském ostrově pokusilo.

Zlom nastal v době přelomu 19. a 20. století, kdy se síly obrátily a stará, zkostnatělá, císařská Čína měla díky západním mocnostem rozdrobenou moc, čehož mladší japonský bratr využil a na dlouho okupoval rozsáhlá čínská území až do konce druhé světové války. Během studené války stály obě země na opačných stranách a k postupné normalizaci vztahů začalo docházet až od r. 1972. Pak se dá mluvit o stádiu míru a přátelství, který byl následován situací, kdy jsou vzájemné politické vztahy chladné ale ekonomické horké.¹ Druhé stádium pokračuje až na výjimky dodnes.

Cílem této práce je analyticky zhodnotit a popsat vývoj bilaterálních vztahů mezi Čínou a Japonskem až do současnosti a dále pomocí liberálního teoretického přístupu zhodnotit vzájemné ekonomické vztahy a potvrdit hypotézu o jejich pozitivních vlivech na společné soužití obou národů.

První kapitola, Charakteristika obou zemí, se snaží zachytit současnou situace a stav věcí v Číně a Japonsku, když popisuje základní charakter zemí od polohy, rozlohy, přes rysy obyvatelstva a ekonomik a částečně i politických systémů.

Druhá kapitola zachází do hluboké historie obou států od jejich vzniku, přes historické události a fungování státní byrokracie a samotné společnosti v Japonsku i Číně. Hlavním důvodem jsou důležité faktory, které se sice promítnou mnohem později, ale jsou určující další vývoj obou zemí včetně jejich vztahů.

---

¹ KATAYAMA, Kazuyuki. Development of Japan-China Relations since 1972. International Journal of China Studies. 2011, vol.2, č. 3.

Třetí kapitola už se přímo zabývá dobou počínajících střetů obou zemí končící nejdříve v první čínsko-japonské válce a pokračující touto válkou zvanou druhou. Tyto dva konflikty jsou pořád až doposud jedním z nejcitlivějších témat pro obě země.

Čtvrtá kapitola zasazuje v rámci počátku studené války Japonsko do západního bloku pod okupační správou USA a Čínu do východního bloku bojující v Koreji a následně prodělávající krvavou Kulturní revoluci, či bojující se „spojencem“ SSSR. Je to také doba, kdy dochází k postupnému normalizování vztahů po hrozných událostech druhé světové i druhé čínsko-japonské války (např. masakr v Nankingu tehdejší hlavním městě Číny).

Pátá kapitola popisuje, jak se ve vzájemných vztazích obou států projevila konec studené války a oslabení role SSSR, včetně nově nastartovaného neobvyklého ekonomického růstu ČLR. Takový vývoj však Číně umožňuje silně modernizovat armádu a být stále více asertivní a méně ekonomicky závislá na Japonsku a jeho rozvojové pomoci a zahraničních investicích v Číně. Periodicky se objevuje spor o ostrovy Senkaku / Diaoyou, protože jejich okolí je bohaté na ryby, ropu a zemní plyn.

Šestá kapitola krátce shrnuje některé další faktory, které nebyly zmíněny přímo v historických částech. Jedná se hlavně o samotné zmíněné souostroví, problém veřejného mínění a jeho míchání s mnohdy falešným nacionalismem a také vojensko-bezpečnostní konsekvence.

Sedmá kapitola představuje liberální teoretický základ pro praktickou část této práce v podobě teorie obchodního liberalismu, na jehož základech je pak provedena analýza 3 vybraných faktorů ovlivňující vzájemné vztahy.

Osmá kapitola je zaměřena prakticky vyhodnocuje 3 vybrané faktory a jejich vlivy směrem k podpoře nebo zhoršování společných vztahů Číny a Japonska.

Charakteristika obou zemí

Tabulka 1 - Rychlé srovnání obou zemí

Oficiální název	ČÍNA	JAPONSKO
	Zhonghua Renmin Gongheguo (People's Republic of China)	Nihon, or Nippon (Japan)
FORMA VLÁDY	Lidová republika vedená jednou stranou s jednokomorovým parlamentem (Národní lidový kongres [členů 3,000 statutárních míst, včetně 36 křesel pro HongKong a 12 křesel pro Macao])	Konstituční monarchie s národním parlamentem "Diet" složeného ze dvou komor (House of Councillors [242]; House of Representatives [475])
<i>Hlava státu / státní symbol</i>		
	Prezident Xi Jinping, s asistencí viceprezidenta Li Yuanchao	Císař: Akihito
<i>Předseda vlády</i>		
	Premiér: Li Keqiang	Premiér: Abe Shinzo
<i>Hlavní město</i>		
	Beijing (Peking)	Tokyo
<i>Oficiální jazyk</i>		
	Mandarínská čínština	Japonština)
<i>Oficiální náboženství</i>		
	žádné	žádné
<i>Měna</i>		
	renminbi (yuan) (Y)	yen (¥)
<i>Populace</i>		
	(2016 odhad) 1.377.380.000	(2016 odhad) 126.915.000
<i>Rozloha (ve čtverečných mílích)</i>		
	3.696.100	145.898
<i>Rozloha (v km²)</i>		
	9.572.900	377.873
<i>Městská vs. venkovská populace</i>		
	<i>městská</i> (2014) 54.4 %	(2014) 93 %
	<i>vesnická</i> (2014) 45.6 %	(2011) 7 %
<i>Odhadovaná délka dožití</i>		
	<i>Muži</i> (2015) 73,4 let	(2013) 80,2 let
	<i>Ženy</i> (2015) 77,7 let	(2013) 86,6 let
<i>Gramotnost: % gramotné populace ve věku 15 let</i>		
	<i>Muži</i> (2015) 98,2 %	100 %
	<i>Ženy</i> (2015) 94,5 %	100 %
<i>GNI na obyvatele (USD)</i>		
	(2015) 7.820	(2015) 36.680
<i>Zdroj: Encyklopaedia Britannica 2017.</i>		

Čína

Jako oficiální název státu je používán Čínská lidová republika (Zhonghua Renmin Gongheguo). Dále v textu až na výjimky budou používány pojmy Čína a ČLR (Čínská lidová republika) jako synonyma.²

Jedná se o zemi východní Asie, dle rozlohy jde o největší asijskou zemi (mimo Ruska), které zabírá jednu čtrnáctinu světového pevninského území, a disponuje největší populací na světě.³ Pokud nepočítáme Rusko a Kanadu, tak jde o největší zemi na světě. Čína se svou rozlohou podobá Evropě.

Mapa 1 – Území Čínské lidová republiky

Zdroj: Britannica 2017. *China: Introduction & Quick Facts*. Online.⁴

ČLR se administrativně člení na 33 jednotek, které spadají pod centrální vládu: 22 provincií, 5 autonomních regionů, 4 municipality (velká města: Čchung-čching, Peking, Šanghaj a Tchien-ťin) a 2 speciální administrativní regiony (Hong Kong a Macau – bývalé britské a portugalské kolonie). Zvláštní roli hraje ještě ostrov Taiwan, který je oficiálně pod správou centrální vlády, ale od r. 1949 zde vykonává administrativu jiná vláda (pokračovatelé režimu

² Businessinfo.cz 2017. *Čína: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. 2.6.2017. Dostupné z: <http://bit.ly/2uf3NAn>.

³ Britannica 2017. *China: Introduction & Quick Facts*. Online. Dostupné z: <https://goo.gl/FGpr1t>.

⁴ Tamtéž.

Kuomintangu a generála Čankajška). Hlavním městem je Peking, který je zároveň kulturním, ekonomickým a komunikačním centrem země. Šanghaj je hlavním sídlem čínského průmyslu a Hong Kong je obchodní a přístavní centrum země. Více o administrativních jednotkách promluví následující mapa (viz Mapa 2).⁵

Mapa 2 – Administrativní členění ČLR

Zdroj: . Encyclopædia Britannica 2017. "China". Map. Online. Web. 08 Jul. 2017.⁶

Úřední jazyk čínština (Putonghua, standardní čínština založená na pekingském dialektu), dále jsou oficiálními jazyky kantonština v provincii Guangdong, mongolština v AO Vnitřní Mongolsko, ujurština a kyrgyzština v AO Xinjiang, tibetština v AO Xizang (Tibet).⁷

V rámci oficiálního postoje ČLR náboženství neexistuje konkrétní státní náboženství, dle státu jsou všichni občané nevěřící. Avšak ve skutečnosti nejsou tato pravidla striktně vymáhána. Jako hlavní převládá lidové náboženství (cca 21,9 %), následované buddhismem (18,2 %), dále křesťanstvím (5,1 %) a islám (1,8 %). 52,2 % obyvatelstva se k žádnému vyznání nezařazuje. Oficiálně je ČLR ateistickým státem.⁸ Podrobně viz následující

⁵ Tamtéž.

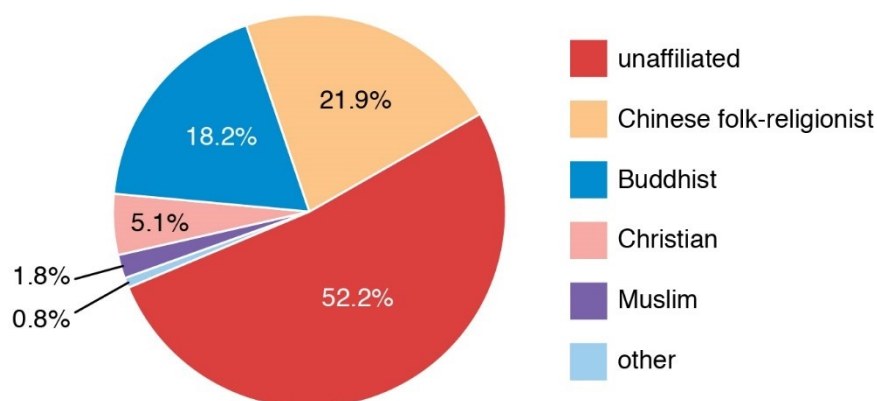
⁶ "China". Map. Encyclopædia Britannica Online. Web. 08 Jul. 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/8YLLYG>.

⁷ Businessinfo.cz 2017. Čína: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. 2.6.2017. Dostupné z: <http://bit.ly/2uf3NAn>.

⁸ Businessinfo.cz 2017. Čína: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. 2.6.2017. Dostupné z: <http://bit.ly/2uf3NAn>.

Graf 1 – Náboženské vyznání v rámci čínské populace 2010

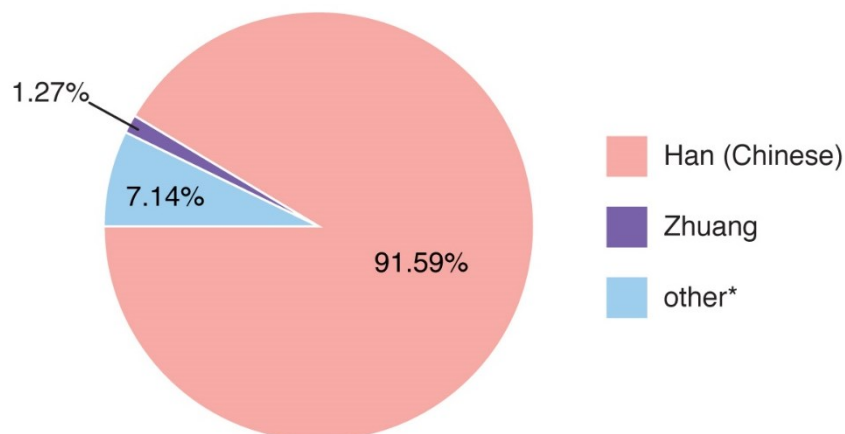

Zdroj: Britannica 2017.⁹

Demografické prvky Číny

Na rozdíl od Japonska přes vysoký podíl jedné národnosti, nemá ČLR tak heterogenní populaci. Největší národností jsou Hanové – 91,6 % (2010) a dalších 56 národnostních menšin (Zhuang, Manchu, Hui, Miao, Ujgurové, Tujia, Yi, Mongolové a Tibeťané – 9 hlavních menšin, 4/5 z celku).¹⁰

Graf 2 – Národnostní složení čínského obyvatelstva 2010

Zdroj: Encyclopedia Britannica 2017.¹¹ Ostatní národnosti zahrnují: Ujgurové, Hui, Manchu, Miao, Yi, Tujia, Tibeťané, Mongolové, Dongové, Bueyei, Yao, Bai, Korejci, Hani, Li, Kazachové, a Tajské etnické skupiny.

Čína je z pohledu dělení obyvatelstva mezi venkovem a městy těžko srovnatelná s jinými zeměmi světa. Rozvinuté ekonomiky mají většinou v průměru 80 % městských obyvatel, pro srovnání rozvojové země s podobnými příjmy, jaké jsou v ČLR se jedná okolo 60 % populace ve městech. ČLR má pouze 54,4 % populace ve městech a to díky reformám systému hukou, který legálně nedovoloval oficiální stěhování se do měst. Počet městských obyvatel se v roce

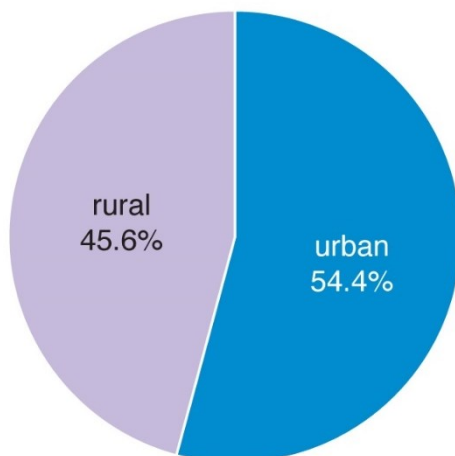
⁹ Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/China?oasmId=222829>.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/China?oasmId=222826>.

2014 zvýšil o 18,05 mil. a počet venkovského obyvatelstva se snížil o 10,95 mil. Počet obyvatel ve městech poprvé převýšil počet venkovských obyvatel v roce 2011.¹²

Graf 3 – Rozložení čínského obyvatelstva mezi městy a venkovem 2014

Zdroj: Encyklopaedia Britannica 2017.¹³

Mezi nejlidnatější provincie ČLR patří Guangdong (107,2 mil. - 2015), dále Shandong (97,9 mil.), Henan (94,4 mil.) a Sichuan (81,4 mil.). Peking má 21,5 mil. obyvatel, Shanghai – 24,3 mil., Tianjin – 15,2 mil. a největším čínským „městem“, aglomerací, je Chongqing s 29,9 mil. Nejlidnatějším městem je Šanghaj s 22,7 mil. obyvatel, dále Peking – 19,3 mil. obyvatel a na třetím místě je Shenzhen s 12,2 mil. obyv., Guangzhou 10,7 mil. obyvatel (2016).¹⁴

Čína je nelidnatější zemí na světě z odhadovaným počtem obyvatel za rok 2016 ve výši 1,38 mld (Podle pohlaví: muži – 700,79 mil. - 2015, ženy – 667,03 mil. - 2014).¹⁵ Jedním z hlavních problémů ČLR, které jsou vidět v následující kapitola (viz

Graf 13, Graf 14).

¹² Businessinfo.cz 2017. *Čína: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. 2.6.2017. Dostupné z: <http://bit.ly/2uf3NAn>.

¹³ Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/China?oasmId=222832>.

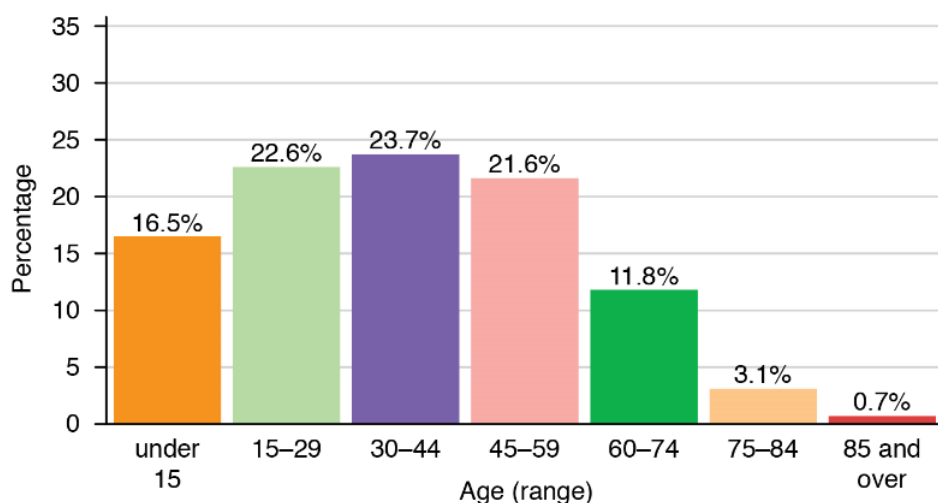
¹⁴ Businessinfo.cz 2017. *Čína: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. 2.6.2017. Dostupné z: <http://bit.ly/2uf3NAn>.

¹⁵ Tamtéž.

Graf 15), je od začátku 21. století stagnující porodnost, což způsobila kreativní politika jednoho dítěte a na ni navázané další politiky.

Pokud bychom srovnávali věkovou strukturu Číny s Japonskem, tak z toho vyplývá, že Čína má sice o něco mladší populaci a ve skutečnosti začíná zažívat podobné problémy spojené s rostoucí délkou dožití a snižující se porodností.

Graf 4 – Rozložení čínské populace dle věku

Zdroj: Encyklopaedia Britannica 2017.¹⁶

Současná čínská ekonomika včetně srovnání s japonskou

Čína je největším výrobcem automobilů na světě, kdy v r. 2015 vyrobila celkem 24,5 mil. aut (z toho bylo přes 3,4 mil. určeno pro komerční účely). Druhý největší výrobce USA vyrobily 12,1 mil. a třetí Japonsko téměř 9,3 mil. vozidel.¹⁷

V současnosti je ČLR rozsahem své ekonomiky dle dostupných údajů (za rok 2016) o objemu jeho HDP druhou největší ekonomikou na světě (měřeno v běžných „absolutních“ cenách USD – údaje IMF – Mezinárodní měnový fond) za USA a ČLR (¹⁸).¹⁹ Pokud bychom se pak podrobněji podívali na podíl Číny na tvorbě světového HDP dle uvedeného ukazatele, jedná se o 15,5 %, když USA mají 25,7 % a Japonsko 6,8 %. Tyto tři země pak tvořily z téměř 50 % světové HDP.²⁰ Čínská ekonomika je zároveň při využití ukazatele HDP dle PPP (Parity kupní síly) ve stejném roce největší ekonomikou světa (17,8 % svět. HDP v PPP) před USA (15,5 %), Indií (7,2 %) a Japonskem (4,4 %). Tento ukazatel bere v potaz domácí kupní sílu, což znamená, kolik domácích statků si jsou schopni obyvatelé dané země koupit za vytvořené HDP. Předchozího ukazatel v běžných cenách amerických dolarů naopak sleduje domácí kupní sílu ale vůči mezinárodně obchodovatelným statkům, tedy kolik si za svůj výdělek

¹⁶ Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/China?oasmId=222837>.

¹⁷ OICA (Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles). 2015 Production statistics. Dostupné z: <https://goo.gl/pTc1k3>.

¹⁸ Údaje za Čínu neobsahují Hongkong a Macau, které jsou uvedeny zvlášť.

¹⁹ IMF 2017. World Economic Outlook Database 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/CVQwXK>.

²⁰ Data IMF 2017, vlastní výpočty.

(určený objemem HDP) mohou kopit zahraničních výrobků. Pokud by nás ale zajímala úroveň obyvatel Číny dle relativního bohatství, což ukazuje HDP na obyvatele, tak zjistíme, že je daleko pod úrovní USA, Japonska a celého vyspělého světa s hodnotou 8.113 USD na jednoho čínského občana (Japonsko 38.917 USD, USA 57.436 USD a Lucembursko s největší hodnotou 103.198 USD a Jižní Súdán s nejnižším podílem 233 USD; průměrná hodnota se pohybuje okolo 13 tis. USD na obyvatele). Lepší představu dávají následující 2 grafy (viz Graf 5 a

Graf 6).

Graf 5 – Rozložení celkového světového nominálního HDP v USD dle podílů zemí

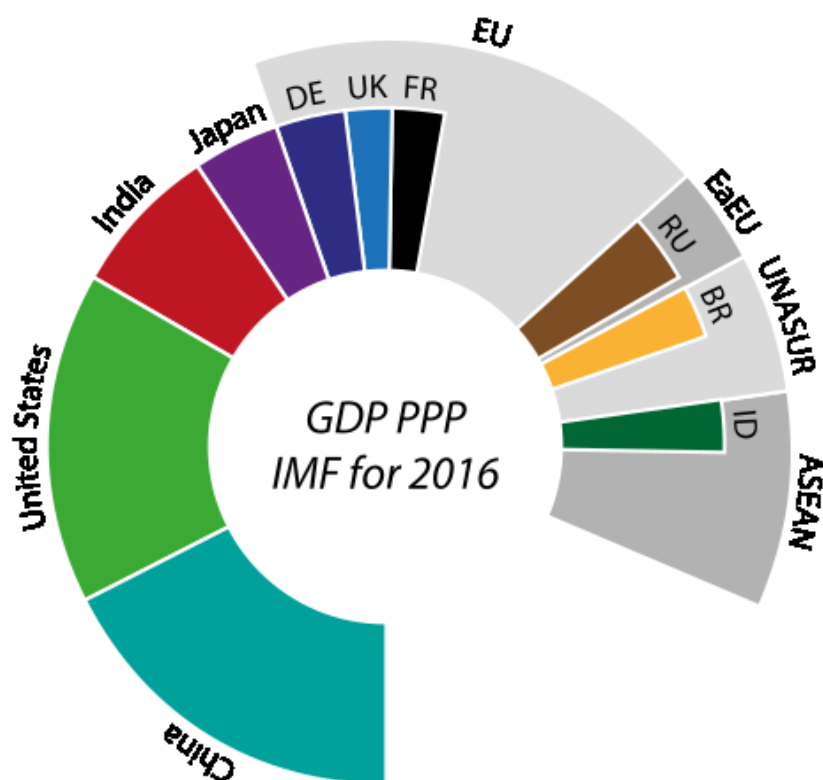

*Zdroj: Wikipedia dle dat IMF 2016 z údajů nominálního HDP.²¹
Poznámka: Zobrazené země tvoří 75 % celkového HDP za rok 2016.*

---

²¹ Wikipedia 2017. List of countries by GDP (nominal). Dostupné z: <https://goo.gl/9FQCWZ>.

Graf 6 - Rozložení celkového světového HDP v PPP dle podílů zemí

Zdroj: Wikipedia dle dat IMF 2016 z údajů HDP v PPP.²²

Vývoj čínské ekonomiky po druhé světové válce

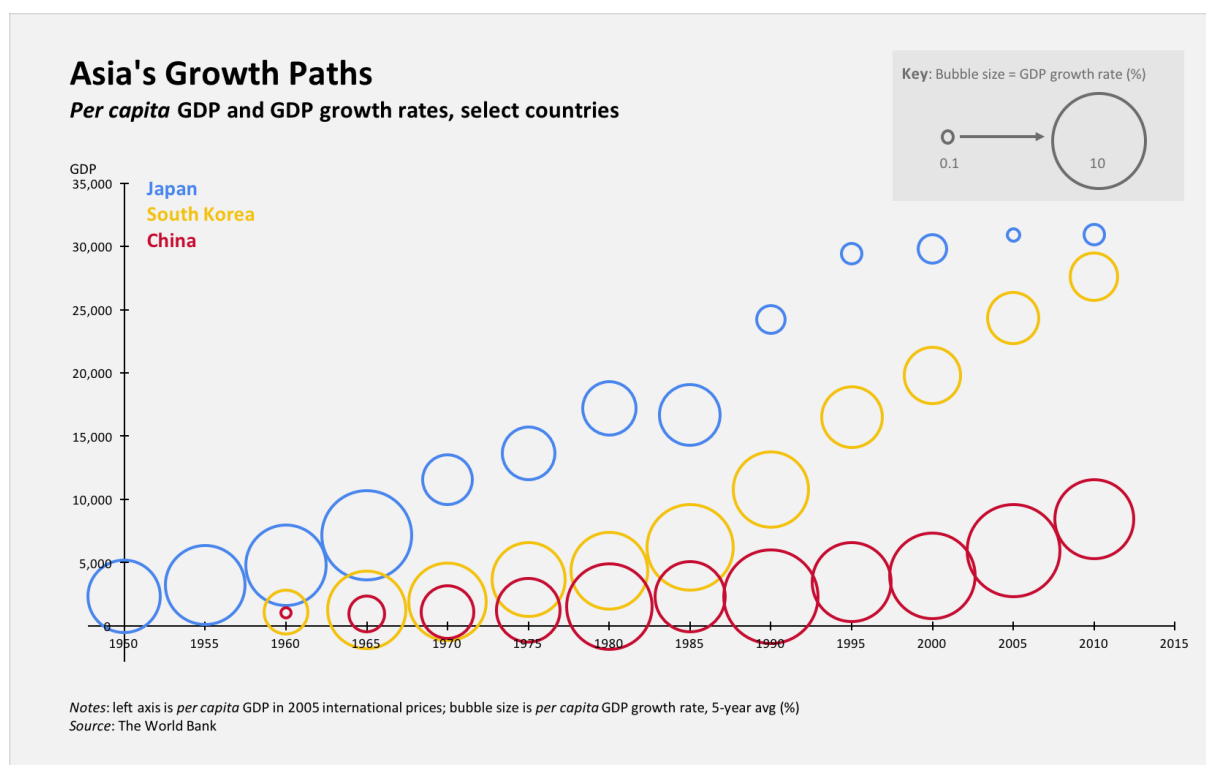
Následující graf ukazuje řady velmi důležitých ekonomických konsekvencí, které dříve nebo později čínskou ekonomiku čekají, protože se i u ní začínají vyčerpávat faktory levné pracovní síly, obrovské akumulace a efektivnosti investic. Tato cesta rychlého rozvoje ekonomik za pomoci výše zmíněných faktorů, včetně rychle rozjetých inovací a přejímání nových technologií se už projevila před asi 40 lety v Japonsku a cca 20 lety v Jižní Koreji. Jedná se o situaci, kdy po určité době extrémních růstů HDP dojde k určitému vyčerpávání takového ekonomického modelu a pokud se dostatečně nereformuje a nereaguje na vznikající problémy, jako je např. rostoucí bublina akumulovaných neefektivních investic, tak přichází velmi skromný růst, stagnace nebo případně i ekonomický propad. Lee²³ taky odhaduje dle grafu níže, kdy k takovému zlomu dochází, je to ve chvíli, kdy průměrná úroveň HDP na hlavu dosáhne 8000 USD. To se stalo Japonsku během 70. let a později i 90. let 20. století,

²² Wikipedia 2017. List of countries by GDP (PPP). Dostupné z: <https://goo.gl/apCKJg>.

²³ LEE, Jong-Wha 2016. *How Slow will China go?* Project-syndicate.org. Jul 18, 2016. Dostupné zde: <http://bit.ly/2ufUmkG>.

Jižní Koreji v polovině 90. let a dnes se to začíná projevovat u čínské ekonomiky. Takže záleží na aktivitě a schopnostech čínské vládnoucí garnitury, zda bude schopna naakumulované problémy řešit.

Graf 7 – Historický vývoj růstu Japonska, Jižní Koreje a ČLR v HDP na hlavu

Zdroj: Lee 2016.²⁴

Politický systém ČLR

ČLR autoritářský režim, který se vyznačuje vedoucí rolí Komunistické strany Číny (KSC), kdy se v rámci jejího vedení vystřídaly od roku 1949 čtyři „generace vůdců“ a dnes vládne pomyslně pátá. Mezi hlavní lídry zmíněných generací, kteří drželi v rukou hlavní moc ať z pozice předsedy strany, generálního tajemníka strany nebo předsedání vojenské komisi, patřili: Mao Ce-Tung (předseda strany 1945-1976, prezident 1954-1959), jeho nástupce Teng Siao-pching (předseda vojenské komise 1981-1989 a jeden z hlavních reformistů – otevření Číny zahraničnímu kapitálu), Ťiang Ce-min (generální tajemník 1989-2002 a prezident 1993-2003), Chu Ťin-tchao (generální tajemník 2002-2012 a prezident 2003-2013) a z páté současné generace Si Ťin-pching (generální tajemník strany od 2012, prezident od 2013). Vedle základní vládní moci stojí ještě struktura samotné KSC. Obě složky této moci operují z vládní celonárodní úrovně až do regionů a vesnic. Centrální moc kontroluje fungování celé

²⁴ Tamtéž.

společnosti až do regionů díky silně organizovaným národním byrokraciím (jak vládních, tak i stranických), které jsou ještě navíc podporovány „masovými organizacemi“ (např. odbory, ženské asociace, asociace spisovatelů, atd.). Přes obě výše zmíněné způsoby organizací jsou pak do společnosti implementovány politiky řízené z centra. Žádné organizace bez kontroly KSČ nebo vládních struktur nejsou povoleny.²⁵

Složení současné vlády

- Prezident: Xi Jinping (zároveň generálním tajemníkem KS Číny a předseda Ústřední vojenské komise)
- Premiér/předseda Státní rady: Li Keqiang
- Vicepremiéři/ místopředsedové: Zhang Gaoli, pí Liu Yangdong, Wang Yang, Ma Kai (zároveň generální tajemník Státní rady)
- Státní radové: Yang Jing, Chang Wanquan, Yang Jiechi, Guo Shengkun, Wang Yong

Vedení rezortů a agentur, členové vlády:

Národní rozvojová a reformní komise (NDRC): He Lifeng

Ministerstvo zahraničních věcí: Wang Yi

Ministerstvo financí: Xiao Jie

Ministerstvo obchodu (MOFCOM): Zhong Shan

Ministerstvo průmyslu a informačních technologií (MIIT): Miao Wei

Ministerstvo pro vědu a technologie (MoST): Wan Gang

Národní komise pro zdravotnictví a rodinné plánování (NHFPC): Li Bin

Ministerstvo zemědělství: Han Changfu

Ministerstvo pro ochranu životního prostředí: Chen Jining

Ministerstvo dopravy (sloučeno s Min. železnic): Li Xiaopeng

Ministerstvo lidských zdrojů a sociálního zabezpečení: Yin Weimin

Ministerstvo půdy a přírodních zdrojů: Jiang Daming

Ministerstvo vodních zdrojů: Chen Lei

Ministerstvo národní obrany: Chang Wanquan

Ministerstvo kultury: Luo Shugang

Ministerstvo školství: Chen Baosheng

Ministerstvo pro bytovou výstavbu a budování měst a venkova: Chen Zhenggao

Státní komise pro etnické záležitosti: Wang Zhengwei

Ministerstvo veřejné bezpečnosti: Guo Shengkun

Ministerstvo státní bezpečnosti: Chang Wanquan

---

²⁵ Encyklopaedia Britannica 2017. *China: Government and Society*. Dostupné z: <http://bit.ly/2t4mRSC>.

Ministerstvo kontroly: Yang Xiaodu

Ministerstvo pro občanské záležitosti: Huang Shuxian

Ministerstvo spravedlnosti: Zhang Yun

Guvernér Čínské lidové banky (PBoC): Zhou Xiaochuan

Národní kontrolní úřad (National Audit Office): Liu Jiayi

*Poznámka: STI pracuje pouze s přepisem pinyin (nikoliv s českým přepisem), s výjimkou názvů měst Peking a Šanghaj
Zdroj: Businessinfo.cz 2017.²⁶*

Tabulka 2 - Vedoucí představitelé Čínské lidové republiky od roku 1949

Předsedové Komunistické strany Číny (dále KSČ)		
jméno	pozice	období
Mao Zedong	Předseda KSČ	1949–1976
Hua Guofeng	Předseda KSČ	1976–1981
Hu Yaobang	Předseda KSČ; od září 1982 Generální tajemník KSČ	1981–1987
Zhao Ziyang	Generální tajemník KSČ	1987–1989
Jiang Zemin	Generální tajemník KSČ	1989–2002
Hu Jintao	Generální tajemník KSČ	2002–12
Xi Jinping	Generální tajemník KSČ	2012–
Premiéři		
jméno		období
Zhou Enlai		1949–1976
Hua Guofeng		1976–1980
Zhao Ziyang		1980–1987
Li Peng		1987–1998
Zhu Rongji		1998–2003
Wen Jiabao		2003–2013
Li Keqiang		2013–

Zdroj: Britannica.com 2017. China. Online.²⁷

²⁶ Businessinfo.cz (2016). Čína: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. Dostupné zde: <https://goo.gl/u0Myv1>.

²⁷ Britannica.com 2017. China: Leaders of the People's Republic of China Since 1949. online. Dostupné z: <https://goo.gl/1CXE9k>.

Japonsko

Jedná se o ostrovní stát ležící východně od asijské pevniny. Jeho území se táhne od severovýchodu na jihozápad, zabírá velké množství různě velkých ostrovů v délce asi 2 400 km. Většinu pevniny tvoří 4 největší ostrovy (ze severu na jih): Hokkaidó, Honšú (největší ostrov), Šikoku a Kjúšú. Na ostrově Honšú leží také hlavní město Tokio, které je jedním z nejlidnatějších měst na světě. Na 4/5 území se nacházejí pohoří, včetně aktivních či neaktivních vulkánů jako např. hora Fuji-san (3776 m. n. m.).²⁸

Mapa 3 – Území Japonska

Zdroj: CIA 2017.²⁹

Oficiální název je Nihon nebo Nippon (v angličtině Japan a česky Japonsko), což v překladu znamená „původ slunce,“ často překládáno jako „Země vycházejícího slunce.“³⁰

Národním jazykem je japonština, původní jazyk Ainu se téměř nepoužívá. Jazyk je velmi podobný korejštině a historicky vychází z Čínštiny.

Mezi Japonci existuje náboženská svoboda a volnost, která se často projevuje kombinací některých z hlavních náboženství, což jsou Šintoismus, Buddhismus a Křesťanství (časté jsou

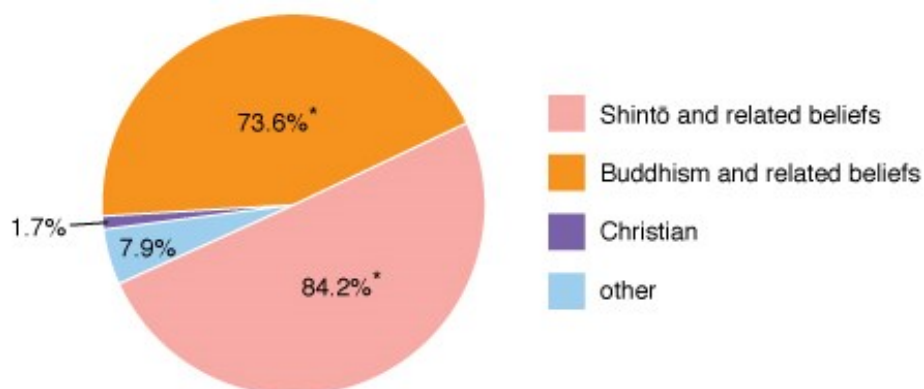
²⁸ BRITANNICA (2016). Japan. Britannica Online Encyclopedia [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://goo.gl/qIIh9z>.

²⁹ CIA 2017. *EAST & SOUTHEAST ASIA: JAPAN*. THE WORLD FACTBOOK. July 06, 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/EvDUyh>.

³⁰ Tamtéž.

kombinace, kdy člen rodiny věří ve více šintoistických bohů a zároveň praktikuje Buddhismus, více viz Graf 8).

Graf 8 - Náboženské členění japonské populace v r. 2003

Zdroj: Britannica.com 2016. Japan: People. Online.³¹

Poznámka: Mnoho Japonců praktikuje Šintoismus i Buddhismus dohromady.

Demografická situace v Japonsku Po ve srovnání s Čínou

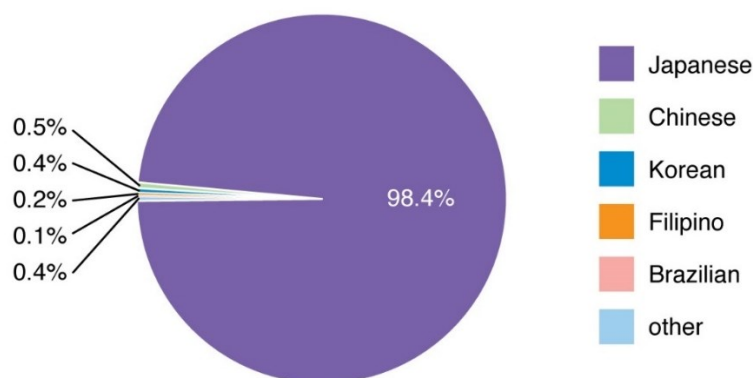
Dle odhadů z r. 2015 žije v Japonsku 126 843 000 lidí na ploše 377 873 km². Oproti evropským státům žijí Japonci z důvodu převažujícího horského terénu především v pobřežních oblastech Pacifiku a přímo ve městech (93 % populace). Realitou je také pokračující úbytek venkovského obyvatelstva (v r. 2015 to bylo 7 % celkové populace viz Graf 11). Lidé na území Japonska jsou velmi heterogenní co do národnosti – 98 % tvoří Japonci.³² Fakt, že přes 30 % japonských přistěhovalců tvoří Číňané, potvrzuje blízké kulturní vazby obou národů viz Graf 10.

Následující Graf 9 ukazuje na obrovskou národnostní heterogenitu japonského národa, kde je jen asi 1,6 % celé populace tvořeno jinými národnostmi než japonskou.

³¹ BRITANNICA (2016). Japan: People. Britannica Online Encyclopedia [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/1Mwt6z>.

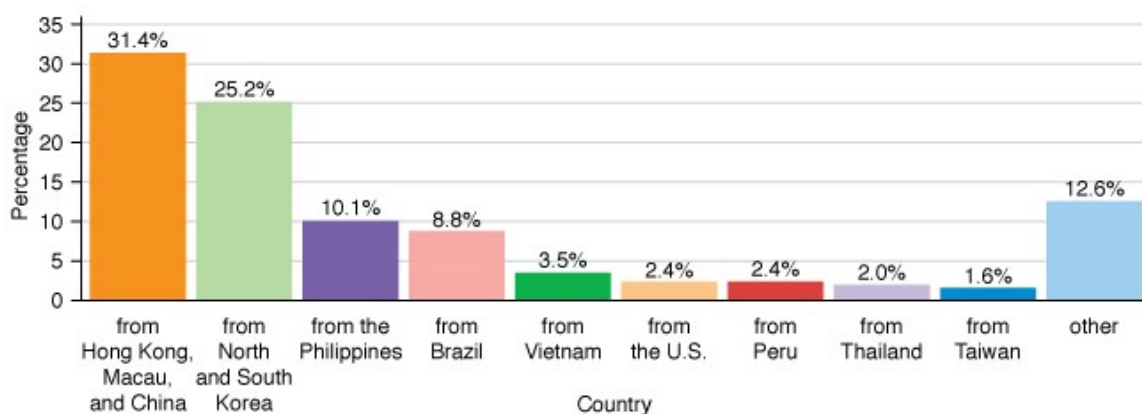
³² Tamtéž.

Graf 9 – Národnostní složení japonského obyvatelstva 2013

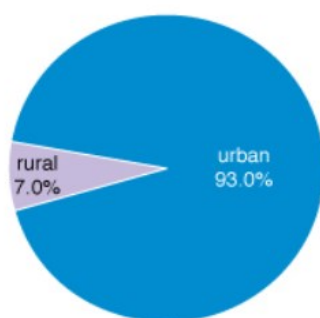
Zdroj: Encyklopaedia Britannica 2017.³³

Graf 10 – Stabilně žijící zahraniční migranti registrovaní v Japonsku v r. 2013

Zdroj: Britannica.com 2016.³⁴

Graf 11 – Rozložení japonské populace mezi venkovem a městskými aglomeracemi v r. 2014

Zdroj: Britannica.com 2016. Japan: People³⁵

Při první sčítání obyvatelstva v r. 1920 žilo v Japonsku téměř 57 milionů obyvatel. V roce 1940 populace dosáhla dvojnásobku roku 1868. Během a po skončení druhé světové války došlo k velkému stěhování, kdy v r. 1945 se 9 mil. Japonců vracelo do svých domovů především zpět do měst z venkova, kam utekly ze strachu z bombardování. Zároveň začal

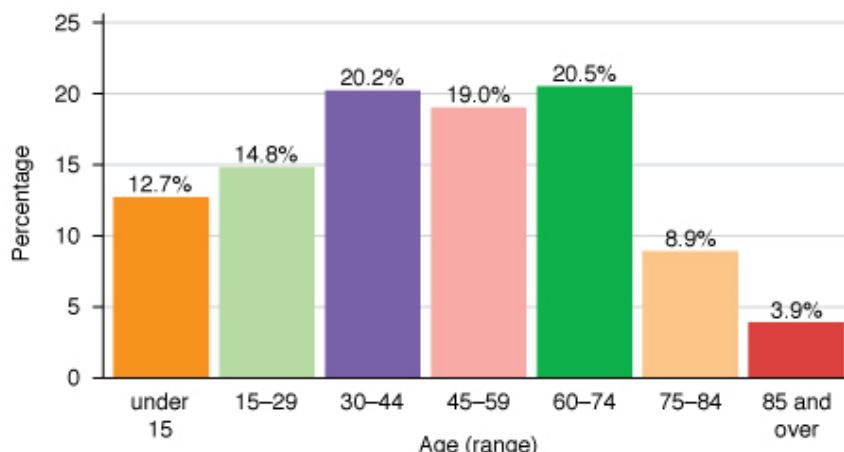
³³ Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Japan?oasmId=208934>.

³⁴ Zdroj: <https://goo.gl/mU0YHV>

³⁵ BRITANNICA (2016). Japan: People. Britannica Online Encyclopedia [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/jKSk9y>.

abnormální růst počtu obyvatel. Obnova průmyslu od roku 1950 znamenala návrat k dřívějším trendům stěhování z rurálních oblastí směrem na pacifické pobřeží hlavně do velkých oblastí jako Tokyo, Yokohama, Nagoya, Osaka-Kobe-Kjóto a severní Kjúšú, včetně jejich předměstí. Tento trend pokračuje v pomalejší podobě i v současnosti.³⁶

Graf 12 - Podíly obyvatelstva dle věkových skupin v r. 2015

Zdroj: Britannica.com 2016. Japan: People³⁷.

Demografické problémy Japonska patří mezi známé faktory ovlivňující ekonomiku i život ve společnosti. Dva hlavní rysy od konce 2. sv. války jsou snižující se počet nově narozených dětí a na druhé straně rostoucí délka dožití (v průměru jedna z nejdelších na světě, u mužů 80,2 roku a žen 86,6 roku). Pro potvrzení stavu věková struktura japonské populace z roku 2015 viz Graf 12.

Vývoj průměrné délky dožití je vidět v následujících grafech (

Graf 13 a Graf 14). Grafy umožňují sledovat vývoj v odlišných státech světa, včetně srovnání Japonska s regionální rivalou ČLR, která se v posledních letech začíná potýkat s podobnými populačními problémy jako Japonsko.

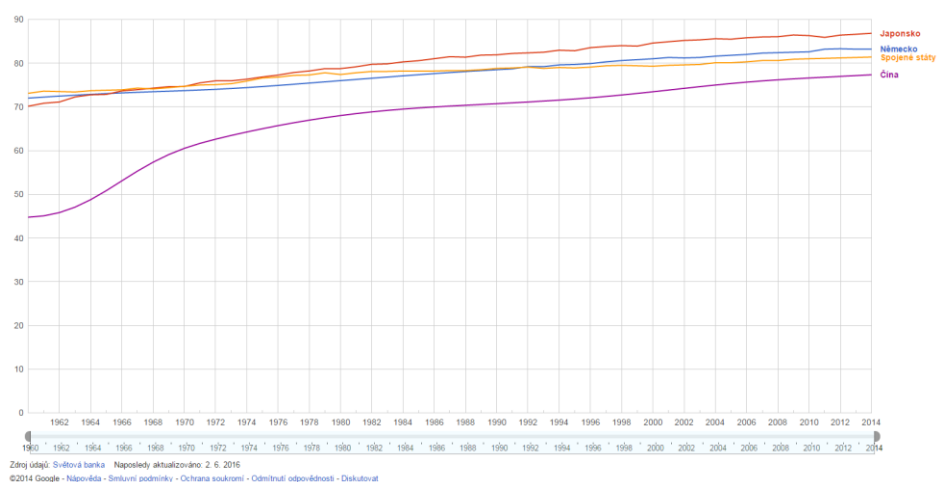
Negativní vlivy demografického vývoje pak od začátku 21. století staví Japonsko mezi země s nejnižší porodností na světě (spojeno s čistým úbytkem populace), ale zároveň jeho obyvatelé mají největší naději na dožití. Hlavním problémem je rostoucí nedostatek pracovní síly, především u profesí s nízkou kvalifikací. Částečným řešením je příchod zahraničních pracovníků, avšak v dobách krize toto není možné.³⁸

³⁶ Tamtéž. Dostupné z: <https://goo.gl/qzv3gG>.

³⁷ Tamtéž.

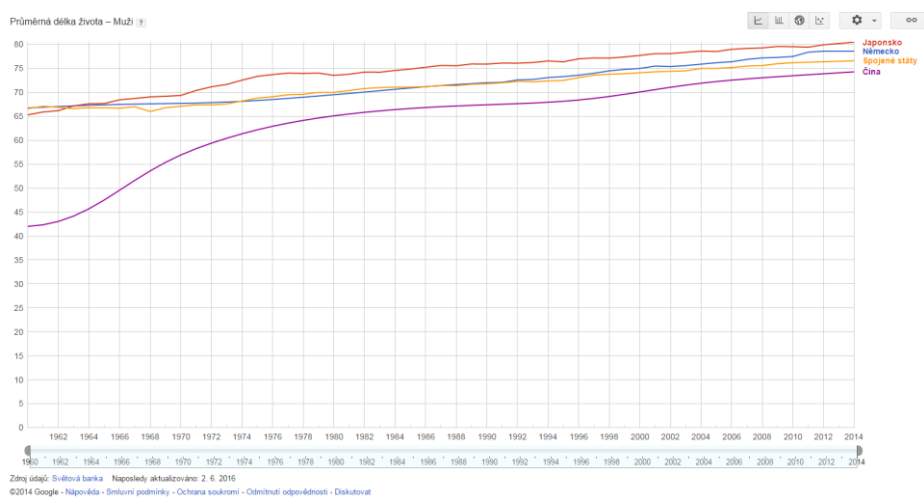
³⁸ Tamtéž.

Graf 13 - Vývoj průměrné délky dožití žen

Zdroj: Světová banka 2016.³⁹

Graf 14 - Vývoj průměrné délky dožití mužů

Zdroj: Světová banka 2016.⁴⁰

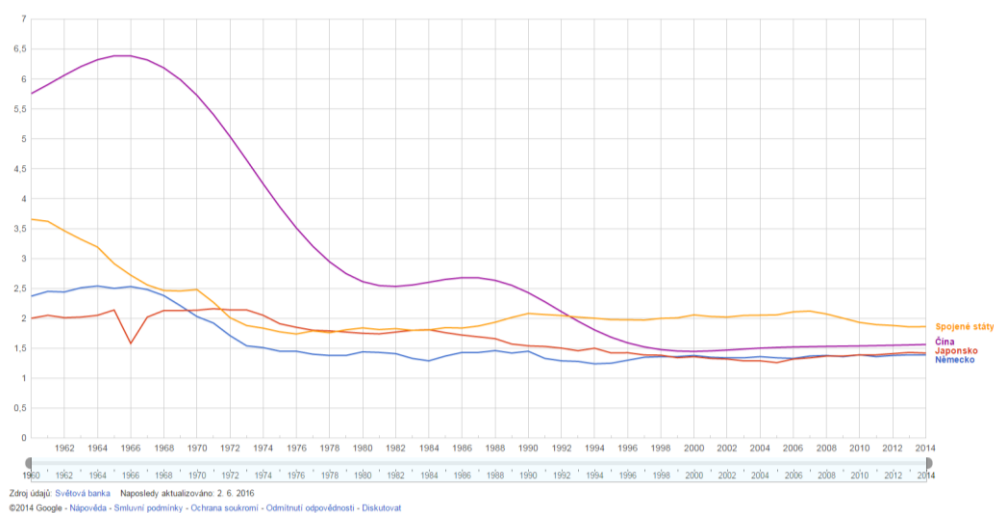
Negativní vývoj míry porodnosti u vybraných zemí, včetně Japonska i Číny) je možno vidět na následujícím grafu (

³⁹ Údaje Světová banka, zpracování Google analytics 2016. Dostupné zde: <https://goo.gl/Jubo32>.

⁴⁰ Údaje Světová banka, zpracování Google analytics 2016. Dostupné zde: <https://goo.gl/Jubo32>.

Graf 15). Velké potvrzení problémů s porodností také jsou jasně vidět z fialové křivky, která reprezentuje ČLR. Tato země prostřednictvím zavedení tzv. politiky jednoho dítěte silně ovlivnila vlastní porodnost, ale zároveň si tím vytvořila problémy do budoucna, kvůli kterým hrozí vymírání a nedostatek nově narozených dětí pro udržitelnou reprodukci.

Graf 15 – Míra porodnosti ve vybraných zemích 1960-2014

Zdroj: Světová banka 2016.⁴¹

Současná ekonomika Japonska

Neobyčejný růst japonské ekonomiky během 20. století, především několik dekád po druhé světové válce, je často dáván jako ukázkový příklad hospodářského rozvoje (často pod názvem tzv. Japonského ekonomického zázraku – někdy srovnáván s Německem ve stejném období). Tento růst byl založen na nebyvalé expanzi průmyslové produkce ve spojení s rozvojem obrovského domácího trhu a agresivní exportní strategií. Mezi hlavní prvky japonského hospodářství patří vysoce rozvinutý a diverzifikovaný průmysl a sektor služeb. Právě posledně zmiňovaný sektor je co do podílu na HDP i na celkové zaměstnanosti dominantním sektorem. Japonské území disponuje pouze omezeným množstvím přírodních zdrojů, a proto jsou Japonci a jejich průmysl životně závislí na dovozech fosilních paliv, většiny minerálů a taky dovozu většiny potravin. Na druhé straně silný domácí trh snižuje závislost země na zahraničním obchodu, který na rozdíl od jiných zemí nemá tak významný podíl na tvorbě HDP.⁴² Japonsko je po Číně a USA třetím největším výrobcem automobilů na světě, kdy v r. 2015 vyrobilo celkem 9,3 mil. aut (z toho bylo téměř 1,5 mil. určeno pro komerční účely).⁴³

V současnosti je Japonsko rozsahem své ekonomiky dle dostupných údajů (za rok 2016) o objemu jeho HDP třetí největší ekonomikou na světě (měřeno v běžných „absolutních“

⁴¹ Tamtéž.

⁴² BRITANNICA (2016). *Japan: Economy*. Britannica Online Encyclopedia [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/YoiS1B>.

⁴³ OICA (Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles). 2015 Production statistics. Dostupné z: <https://goo.gl/pTc1k3>.

cenách USD – údaje IMF – Mezinárodní měnový fond) za USA a ČLR (⁴⁴).⁴⁵ Pokud bychom se pak podrobněji podívali na podíl Japonska na tvorbě světového HDP dle uvedeného ukazatele, jedná se o 6,8 %, když USA mají 25,7 % a Čína 15,5 %. Tyto tři země pak tvořily z téměř 50 % světové HDP.⁴⁶

Historický vývoj ekonomiky Japonska po skončení druhé světové války

Japonská ekonomika po kapitulaci ve druhé světové válce (r. 1945) byla absolutně zničena. Rekonstrukce a znovuoobnovení ekonomiky se stalo složitým ale splnitelným úkolem. Plán reform pro vytvoření udržitelné a fungující ekonomiky připravil americký bankéř Joseph Dodge pod hlavičkou aliančních okupačních sil. Vypuknutí Korejské války v roce 1950 přineslo velkou poptávku po japonském zboží, což spustilo investiční boom, který tvořil základní kámen neobvyklého ekonomického růstu na dlouhou dobu. Jakmile došlo k povzbuzení investic v továrnách a do zařízení rostoucím domácím trhem, tak se Japonsko začalo věnovat exportní politice. Ta se skvěle doplňovala s rostoucí zámořskou poptávkou po japonských výrobních a umožnila pravidelné a dlouhodobé přebytky zahraničního obchodu (s krátkou přestávkou i letech 1979-1980), které se staly pravidlem do pozdních 60. let 20. století.⁴⁷

Počátek 70. let je provázen postupným přehříváním se japonské ekonomiky v podobě snižování úrovně ekonomického růstu, což bylo způsobeno rostoucí cenou práce a vnějšími faktory rostoucích cen dovážené ropy a posilování japonské měny (JPY – Japonský jen) oproti jiným měnám. Celkově pak opadl celosvětově zájem o japonské zboží. Následně se začaly ukazovat problémy, které souvisely s prudkými růsty ekonomiky. Životní úroveň Japonců do té doby nerostla taky rapidně jako celková ekonomika. Velký podíl na tom měly vysoké kapitálové reinvestice v letech prudkého růstu, ale také tlak obchodních partnerů (významně do USA) na zhodnocení hodnoty Jenu a odstranění protekcionistických opatření proti importu na japonský domácí trh.⁴⁸

V polovině 80. let 20. století se japonský životní standard dostal na srovnatelnou úroveň s tehdejšími vyspělými zeměmi. Japonsko navíc souhlasilo v roce 1985, aby Jen posílil proti USD na dvojnásobnou hodnotu během 2 let, včetně aplikace další restrikcí exportu. Proto začaly domácí podniky přesouvat výrobní závody do zahraničí. Ve stejném čase se objevila

---

⁴⁴ Údaje za Čínu neobsahují Hongkong a Macau, které jsou uvedeny zvlášť.

⁴⁵ IMF 2017. World Economic Outlook Database 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/CVQwXK>.

⁴⁶ Data IMF 2017, vlastní výpočty.

⁴⁷ BRITANNICA (2016). *Japan: Economy*. Britannica Online Encyclopædia [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/YoiS1B>.

⁴⁸ Tamtéž.

spekulativní „bublina“ v rámci hodnot cenných papírů a v cenách na trhu s nemovitostmi. K jejímu splasknutí došlo na začátku 90. let 20. století, které vedlo k několika ekonomickým propadům. Japonský burzovní index Nikkei 225 v rámci Tokijské burzy dosáhl v roce 1989 svého absolutního historického maxima, ale během jednoho roku se dostal na polovinu této maximální hodnoty. Následoval také prudký pád cen bydlení v městských oblastech. Většinu 90. let 20. století japonská ekonomika stagnovala a dané období i přes aplikaci řady ekonomických politik a pokusů zažila tzv. „ztracenou dekádu.“⁴⁹

Začátek 21. století znamenal pro japonské hospodářství zlepšení ekonomických podmínek, i když ekonomické přírůstky byly nízké a střídaly je pravidelné propady. Nicméně Japonsko okolo roku 2000 začalo čelit dalšímu vnitřnímu problému, od kdy narůstá počet poválečných „baby boomerů,“ kteří postupně přechází do důchodu, počet narozených spíše stagnuje, a proto mnohem méně mladých vstupuje do aktivní pracující populace. Ekonomická recese způsobená světovou finanční krizí v letech 2007-2008 se nevyhnula ani Japonsku. Nicméně i přes veškeré zmíněné problémy zůstává japonské HDP na obyvatele jedním z nejvyšších na světě a japonská ekonomika do recese v roce 2008 dosahovala každoročních přebytků zahraničního obchodu.⁵⁰

Politický systém

Vládní moc vychází ze systému konstituční monarchie, ve které je volen parlament „Diet“ o dvou komorách: Komora radních (242 členů) a Komora reprezentativců (475 členů). Hlavou státu je císař Akihito (celý jménem Tsugu Akihito narozený 23. 12. 1933) vládnoucí od r. 1989 v éře Heisei („Dosáhnutí míru“).⁵¹

Premiéřský post zastává Shinzo Abe (narozen 21. 9. 1954), který je členem prominentní politické rodiny. Jeho dědeček Kishi Nobusuke a strýc Sato Eisaku byli japonskými premiéry. Po studiích v USA se stal aktivním členem Liberálně demokratické strany (LDP). Od r. 1982 dělal tajemníka svému otci Abe Shintarovi (v té době japonský ministr zahraničí). Abeho hvězda pak rychle stoupala od počátku 90. let 20. st., když vstoupil zvolením do parlamentu (1993), zvýšil svou popularitu, když představil svůj nacionalistický postoj v podobě tvrdých postojů proti Severní Koreji a nakonec se stal v r. 2003 generálním tajemníkem LDP. V roce 2006 tehdejšímu premiérovi Koizumi Junichirovi vypršel interní mandát strany LDP a musel se tedy vzdát všech funkcí, ve kterých ho nahradil Shinzo Abe jako nejmladší a první

---

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ BRITANNICA (2016). *Shinzo Abe*. Britannica Online Encyclopedia [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/XMnGpC>.

narozený premiér po 2. sv. válce. Avšak již v červenci 2007 ztratila jeho vláda většinu v parlamentu a byla nahrazena opoziční Demokratickou stranou Japonska (DPJ) v čele s novým premiérem Fukudou Yasuo. Abe se stáhl do politického ústraní až do r. 2012, kdy byl znovu zvolen premiérem. Hned po nastoupení do úřadu začal bojovat s následky přírodní katastrofy spojené se zemětřesením a tsunami v r. 2011 v regionu severovýchodní části Honšú. Tzv. „Abenomics“ zahrnuje rostoucí míru inflace, což dovolilo Jenu depreciovat k USD a jiným zahraničním měnám. Druhým typickým prvkem byly veřejně podporované pracovní projekty s postupným poklesem nezaměstnanosti. Rostoucí ekonomiku ale ve druhé polovině r. 2014 zasáhla vysoká spotřební daň (zavedená DPJ). Abe situaci vyřešil tak, že vyvolal na konci r. 2014 předčasné volby a jeho strana LDP vyhrála s velkým náskokem. Kontroverzní se zdá jeho reforma ústavy umožňující větší možnost rozvoje a nasazování japonských vojenských jednotek. Přes určitá negativa zůstává Shinzo Abe silným premiérem a vedoucím představitelem LDP.⁵²

---

⁵² BRITANNICA (2016). Shinzo Abe. Britannica Online Encyclopedia [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/ICPaqg>.

Historie obou zemí do konce 19. století

Historie vzájemných vztahů mezi ČLR a Japonskem je jedním ze zásadních faktorů ovlivňujících jejich současné ekonomické, kulturní, politické i sociální vazby. Obě země jsou od sebe vzdálené necelými 1000 kilometry přes východočínského moře (z Šanghaje do Nagasaki je to vzdušnou čarou cca 807 kilometrů = Pro představu to je jako z Prahy do Frankfurtu nad Mohanem a zpět nebo z Prahy do Lille), což je na evropské poměry mezi jednotlivými zeměmi již velmi velká vzdálenost. V rozměrech států východní Asie se jedná často o normální sousedství.

Avšak i přes řadu společných "asijských" (regionálních) rysů se nejedná o stejné národy bez odlišností. Už samotný vývoj obou států do jejich moderních podob ukazuje velmi odlišné cesty až do současnosti. Tato kapitola si klade za cíl blíže přiblížit kořeny obou národních států až do konce 19. století. K nejvýznamnějším historickým střetům, které historicky ovlivňují vzájemné vztahy ČLR a Japonska až do dnes, dochází především na konci 19. a v první polovině 20. století, což popisuje následující kapitola.

Zároveň je vhodné zmínit významný společný dlouhodobý historický rys Číny a Japonska, a to že obě země zažívaly typickou uzavřenost vůči okolnímu světu. Čína několik tisíc let platila za největší, nejsilnější a nejrozvinutější zemi světa. K tomu někteří historici upozorňují na skutečnost, které je v Evropě málo známá, že Čína jako stát byla ve své době více než srovnatelná s římskou říší a zbytek Evropy s ní není možné srovnávat. Toto potvrzuje citace: *„Albert Feuerwerker, odborník na hospodářské dějiny obrněný proti nadsázkám všeho druhu, tvrdí, že Evropu mezi lety 1000-1500 nelze vůbec přirovnávat k Číně, ať se jedná o zemědělství, rozvoj průmyslu, vyspělost obchodu, bohatství měst nebo životní úroveň (nemluvě o propracovanosti státní správy a kulturní vyspělosti).“*⁵³

Japonsko se vyznačuje ve své celé historii typickou symbiózou moderních a tradičních prvků, čehož může být příkladem samotné zachování císařského rodu i po jeho reálné ztrátě politické moci.⁵⁴ Společné styky obou zemí logicky začaly přes Korejský poloostrov, který je blíže Japonsku než samotná pevninská Čína. Čínský vliv dokládá rozsáhlý příliv řemeslníků a vzdělavců do Japonska (tehdejšího státu Jamato). Z genealogických údajů japonských aristokratických rodů z r. 815 vyplývá, že více než třetina z nich (celkem 1182 rodů) uvedla svůj původ jako čínský nebo korejský. Pokračovaly dvakrát neúspěšným japonským tažením na Korejský poloostrov v 7. a 16. století n. l.,

⁵³ FAIRBANK, John King. Dějiny Číny. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010. s. 10 a 495.

⁵⁴ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 5 a 368.

kteřá byla odražena společnou vojenskou silou Korejců a Číňanů. Japonska bylo také typické pirátstvím zvaným wakó, které napomohlo rozhodnutí Číny k větší izolaci vůči cizincům a konečnému omezení zahraničního obchodu na jeden přístav ve městě Kanton. Podobné uzavření od 17. století proběhlo také v Japonsku. Pro obě země byl typický strach z expanzionismu západních mocností.⁵⁵

Po období uzavírání Číny a Japonska dochází pod tlakem západních mocností (v případě Číny hlavně Velké Británie a Francie, resp. u Japonska ze strany USA) k částečnému otevření se zahraničnímu obchodu a průmyslovým závodům právě západních mocností především ve velkých přístavních aglomeracích obou zemí.

Historie Číny

Podle většiny historiků existuje zhruba 5000 let dlouhá historie Číny⁵⁶ spojená s jednou ústřední státní mocí. Archeologické nálezy dokazují, že na konci 3. tisíciletí př. n. l. vznikl rozlehlejší státní útvar pod jednou centrální mocí - dynastie Sia (2200 - 1750 př. n. l.). Počátek datované čínské historie je sice rok 841 př. n. l., avšak již od 17. st. př. n. l. fungovala jedna z prvních dynastií Šang. Ta končí porážkou ze strany jejich vazalů Čouů, což znamená definitivní vznik čínského státu.⁵⁷

Čína se již od starověku vyznačovala výraznou kulturní homogenitou na rozdíl od Předního východu a západní Asie. Zmíněné oblasti směrem na západ fungovaly na pluralitním základě (mnoho národů: Egypťané, Sumérové, Semité, Akkadové, Médové, Peršané a další; jazyků, center a především funkční zavlažovací systém, který se na čínské území dostal mnohem později, umožnil rozvoj zemědělství a námořního obchodu), což z počátku napomohlo rychlejšímu vědeckému pokroku, a proto řadu vynálezů (např. zavlažování, malovaná keramika, používání bronzu, železa a vozů tažených koňmi) musela být v této době importována, ať už z jihu (Thajsko) či západu. Tři zakládající dynastie (Sia, Šang a Čou) začaly s budováním silné centralizace moci, která je pak typická v rámci celé následující čínské historie. Během vlády zmíněných dynastií došlo k zavedení uspořádání prostřednictvím rodových svazků, včetně odstupňování rodů podle jejich hierarchie (jeden otcovský a další jemu podřízené). Z toho systému dále vyplývala jedinečná role panovníka jako nejvyšší autority v zemi. Postupně začala kontrola veškerého dění ve státě, kdy císař určoval základní směry počínaje oblečením a konče způsoby chování, kulturou, náboženstvím

---

⁵⁵ PLETCHER, Kenneth. The History of China. New York: Britannica Educational Publishing, 2011. ISBN 978-1-61530-181-2. s. 203-204.

⁵⁶ LIŠČÁK, Vladimír (2002). *Čína*. 1. vyd. Praha: Libri, 223 s. ISBN 80-727-7109-4.

⁵⁷ FAIRBANK, John King. Dějiny Číny. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010. s. 39-47 a 495.

či hlídáním monopolu moci na daňové příjmy. Nerozvinutá vrstva kupectva (slabý námořní obchod) nedokázala získat žádné významnější ústupky v rámci svých sporů s panovníky za dynastií Čchin a Chan, což ještě více umocnilo sílu centrální moci. Vůbec nejvýznamnějším nástrojem ovládnutí se stal monopol na písmo (a přeneseně i na jazyk). Nadřazená role panovníka byla součástí všech zápisků v kronikách a výrazná homogenita jazyka umožnila rychlou asimilaci další a dalších okolních oblastí, kterým byla vnucena čínská kultura centra. Tento krok pro okolní území znamenal přijetí rituálu a také nadřazenost císaře s jeho "výlučným přístupem k Nebi a nebeským duchům." Kdo se nepodřídil, stal se "barbarem" a zůstal mimo Říši středu (Čung-kuo), které vznikla v dnešní severní Číně.⁵⁸

Právě role císaře v rámci Číny v rámci absolutistického ideálu nebyla nijak výjimečná ve zbytku světa, ale díky typickému izolovanému a homogennímu vývoji dějin a společnosti se stal proveditelným a dlouhodobě udržitelným v čínském státě jako nikde jinde na světě. Podle Fairbanka, však není vhodné používat pojem národních států (typu Francie či Velké Británie) nebo moderních totalitních států. Lepší definicí čínského státu je "byrokratický" (jak ho označil Etienne Balazs v r. 1964), který představoval ústřední moc v čínské společnosti, kde se za samozřejmost vlády považovaly příkladné činy, rity, morálka a indoktrinace.⁵⁹

Jak uvádí Fairbank, ve většině států světa až do 20. století pocházely jejich vedoucí představitelé z dynastických rodin, které tvořily nástroj pro držení moci a k řešení následnictví. V Číně tomu nebylo jinak, ale žádná z velkých evropských či jiných dynastií v Japonsku, Indii či Persii nedosáhly takového rozsahu monopolu na moc a kontroly tak obrovského území jako místní čínské dynastie⁶⁰

Ty ve své podstatě byly politickými podniky, které se nelišily od dnešních administrativ amerického prezidenta, plné úsilí mnoha lidí s pozitivními ideály ale i darebáctvím. Období vlád samotných dynastií jsou pak logickým rozčleněním čínských dějin na rozdíly od staletí, či let. V dynastických kronikách existují přesné popisy celých období vlád od převzetí moci, přes údobí rozkvětu až po zmizení v propadlišti dějin. Zajímavostí je, že na konci každého panování se vždy v zápiscích objevovaly přírodní katastrofy a jiná zlověstná znamení jako symbol ztráty mandátu Nebes.⁶¹

---

⁵⁸ Fairbank (1998). s. 50-54.

⁵⁹ Fairbank 1998: 54.

⁶⁰ Poznámka: Rod Liou se pyšnil 13 panovníky dynastie Západní Chan a 14 císaři dynastie Východní Chan, rod Li pak poskytl 23 císařů v době vlády dynastie Tchang, rod Ču měl 17 císařů za dynastie Ming a z mandžuského rodu Aisin Gioro vyšlo 9 císařů.)

⁶¹ Fairbank 1998: 55-56.

Další významný rozvoj čínského státu je spojen s 2 velkými dynastiemi Chan (206 př. n. l. - 220 n. l.) a Tchang (618-907). **Obě mají mezi sebou významnou paralelu, která potvrzuje výše zmíněné fungování velkých dynastií**, kdy před nimi nejdříve předcházely období myšlenkového kvasu (před Chany - období filosofů na sklonku dynastie Čou a před Tchang - rozkvět taoismu a buddhismu) a nějaká silná, ale jen krátce působící dynastie (Čchin (221-206 př. n. l.) respektive Suej (589-618)). Chanové i Tchangové okamžitě po převzetí moci posilovali svůj vliv, který rozšířili především do okolních oblastí (zejména do centrální Asie), což znamenalo rostoucí kontakty Číny se zahraničím.⁶²

Trefně předstih Číny před ostatním světem označil Jacques Gernet: "Na sklonku 17. století se francouzské království teprve začíná organizovat do podoby prvního moderního státu v Evropě, zatímco Čína v té době byla již dávnou velkou centralizovanou říší, spravovanou jednotným administrativním aparátem"⁽⁶³⁾.

Nejvyspělejší dynastie Sung a její pád

Za dynastie Sung dospěla čínská civilizace svého vrcholu téměř ve veškerých oblastech lidské činnosti (nová technika, způsob vlády, umění, filozofie i organizace společnosti), avšak svého vrcholu dosáhly i cizí nečínské síly ve Vnitřní Asii a také se místním kmenům nakonec podařilo porazit a ovládnout vyspělý a slavný sungský stát. K takovému dění ale nedošlo náhle z nenadání, naopak se jednalo o postupný vývoj v podstatě po 350 let zhruba v letech 907 až 1279.⁶⁴

Hlavní zdroje oslabování vlády dynastie Sung se staly budování obrovského byrokratického aparátu a neúnosné výdaje na obranu proti vnějšímu nepříteli, včetně hlubokého odcizení mezi byrokraty a členy armády. To bylo podporováno hlubokým odporem konfuciánství k armádě a jejím členům, což potvrzuje fakt, že vojáky stavěli konfuciánci níže než nenáviděné obchodníky. Takové myšlenky ale neplatily za Konfucia, ale v době předešlé, tedy za Chanů. Paradoxem však zůstává fakt, že vojenská moc byla již od počátku sjednoceného čínského státu základním kamenem moci a válečníci tvořili sociální skupinu provozující násilí tzv. *wu*, čímž byli v postavení smrtelných nepřátel konfuciánských učenců (*wen-žen*). Navíc velitelé vojska se často stávali palácoví eunuši, kteří se přímo zodpovídali Vnitřnímu císařskému dvoru nebo se jednalo o samotné konfuciánské vzdělance (další paradox). Dalším často zmiňovaným faktorem bylo odmítání armády v čínské kulturní

---

⁶² Fairbank 1998: 56.

⁶³ Fairbank 1998: 55.

⁶⁴ Fairbank 1998: 130.

nabubřelosti a mýtu o *státu "ovládaného mravní silou"* (⁶⁵). Bohužel takové myšlení vedlo ke katastrofě v podobě neschopnosti ubránit se okupaci vlastní země ze strany stepních národů ze severu i přes znalost blízcího se nebezpečí. I když po dobu 45 let dokázali jižní Sungové udržet na hranicích neporazitelné Mongoly.⁶⁶

Sungové také nedokázali napodobit předešlé dynastie a postupně ztráceli kontakty na mocenské skupiny ve Vnitřní Asii a hledat si spojence i vyvolávat mezi kmeny na severu rozpory a tím je oslabovat. Neschopnost sungské diplomacie se ukázala, když pomohli Džurčenům proti Kitanům. Následně přišla postupná porážka Sungů ze strany Džurčenů. Později pak Sungové pomáhali Mongolům proti Džurčenům, aby nakonec Mongolům podlehly na jihu.⁶⁷

3 velké čínské dynastie: Jüan, Ming a Čching

Následující dějinné události po dynastii Sung na dlouho dopředu ovlivnily fungování Čínského státu a Číňanů samotných. Mongolský vůdce Kublaj (Čingischánův vnuk)⁶⁸ porazil zbytek Sungů v r. 1279 a založil dynastii Jüan („Prvopočátek“). Dynastie udržovala moc přes silnou placenou vrstvu vojenských aristokratů, kteří ale během doby míru vždy rychle zchudli. Značné kulturní rozdíly mezi mongolskými kočovníky a čínskými úředníky postupně vedli k postupnému kolapsu byrokratického aparátu, především z nedostatku nových kvalitních adeptů (částečně to řešily nově vznikající soukromé školy). To nakonec také pomohlo pádu dynastie.⁶⁹ **Mongolové ovládající většinu čínského pevninského území se také pokusili s tisícovkou lodí dobýt v r. 1274 Japonsko, což se jim nepodařilo. Na trůně zůstali téměř 100 let. Bohužel ale nevyužili příležitosti zapojit Čínu do světového obchodu, v tehdejší době se velmi rozvíjejícího. Naopak klid a mír v zemi napomohl velkému rozvoji obchodu prostřednictvím pozemní Hedvábné stezky. Mezi nejzajímavější prvky změn patří postupné vzdalování se císaře od podřízené společnosti v souvislosti s jeho rostoucí absolutistickou mocí a postupné rozvolnění kontroly státu na místní úrovni, např. vznik Džentry.**⁷⁰

---

⁶⁵ Fairbank 1998: 132.

⁶⁶ Fairbank 1998: 130-132.

⁶⁷ Fairbank 1998: 132.

⁶⁸ Ovládnutí čínského území ze strany mongolských kmenů započal již samotný Čingischán, který v r. 1206 sjednotil mongolské kmeny. Ty pak následně porazily v roce 1234 dynastii Ťin (spřátelená vazalsky se Sungy) a o 40 let později samotné Sungy Fairbank 1998: 133-146.

⁶⁹ Fairbank 1998: 133-146.

⁷⁰ Fairbank 1998: 146-150.

V r. 1368 rozhádané mongolské prince svrhl čínský rolník Ču Jüan-čang (vůdce proti mongolského povstání – stal se císařem *Chung-wu*), který založil dynastii Ming („Zářivá“) vládoucí do r. 1644. Jednalo se o poslední čínskou národní dynastii (následná Čching měla kořeny v Mandžusku). Její vláda znamenala 270 let míru uvnitř státu i v jeho okolí, země zažila obrovský rozmach vzdělanosti, filozofie, literatury, umění a samotné kultury mezi elitou společnosti (džentry – určitá podobnost se západní šlechtou) a blahobyt potvrzuje nárůst počtu obyvatel téměř na dvojnásobek (160 mil.). Na rozdíl od předchozí dynastie Mingové obnovili a rozvinuli námořní obchod s Japonskem, Indií a jihovýchodní Asií díky velké flotile dalekomořských džunek, které se ale bohužel postupem času staly cílem japonských a čínských pirátů. Druhá hrozba přicházela od Mongolů ze severu, a proto byla na obranu postavena Velká čínská zeď (ve skutečnosti měla jen odstrašovat), včetně 5000 tisíc km příkopů.⁷¹

Cenou za stabilitu země extrémní centralizace moci v rukou panovníka (dokonce zrušil funkci prvního ministra – premiéra – a sám se jí zhostil⁷²), vysoký stupeň militarizace a špatná fiskální situace. Extrémní centralizovaná moc panovníka by ve své podstatě mohla být dobrá po desetiletích chaosu s Mongoly. Bohužel již první císař Chung-wu (tedy vůdce povstání a zakladatel dynastie) nastavil kurz celé dynastie svou výbušnou povahou, paranoidní podezřívavostí a tvrdým vyžadováním pravidel pod hrozbou tvrdých trestů. Císařův teror se dotkl dle dobových pramenů min. 40 tisíc obětí. Pořádek byl udržován za pomoci armádních posádek rozmístěných po celé zemi s velmi vysokými odměnami, daleko nad místními úředníky. Právě byrokratický aparát nejvíce pociťoval císařovu šetrnost, což způsobilo, že úředníci hledali příjmy jinde, tedy v korupci.⁷³

Fatálním se pro budoucnost země stala neuvážená fiskální a daňová politika. Chung-wu přesně narýsoval pravidla výběru daní (tzv. systém *li-t'ia* - výběr pomocí místních rodin), který ale v praxi nefungoval a umožnil tak široký prostor pro korupci. Dále chyběla státní byrokratická kontrola výběru daní (spojená s nefunkčností úřednictva hlavně kvůli nízkým platům), a tím i jakákoliv větší moc státu na dynamiku systému. Císař zakladatel také zavedl lidumilnou zemědělskou daň jen na 10 procent sklizně, čímž ale naopak státní kasu připravil o zásadní finance k provádění hospodářské politiky. Ve skutečnosti neplatil mýtus soběstačné

⁷¹ BROOK, Timothy. Čtvero ročních období dynastie Ming: Čína v období 1368–1644. Překlad Vladimír Liščák. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. 368 s. ISBN 80-7021-583-6. s.291–293.

⁷² Znamenalo to významný pokles efektivity vlády, která byla závislá na svém Vnitřním dvoře čítajícím okolo 70 tis. eunuchů. Podle dobových záznamů během 8 dnů císař obdržel 1600 hlášení obsahujících 3391 stížností – tzn. že na řešení jednoho problému měl cca 3 minuty při 10 hodinovém pracovním dnu. Fairbank 1998: 1510-154.

⁷³ Fairbank 1998: 151-154.

armády, která naopak (kromě jednotek u hranic země) živořila. Bez dostatku příjmů státní kasy došlo k zanedbávání veřejných investic (především do Velkého kanálu - tepna čínského obchodu), přibrzdování rozvoje některých čínských rostoucích regionů (heslo: „Lepší mít všechny regiony stejné, i když slabé.“). Při srovnání s předchozími dynastiemi, především Tchang, Sung a Jüan, mingský daňový systém byl jako ten nejvíce strnulý a omezující pro jeho úředníky (výběřci daní).⁷⁴

Vrcholem dynastie Ming se staly na svou dobu výjimečné zámořské plavby a objevy vedené naprosto oddaným císařským eunuchem Čeng Che. V letech 1405-1433 uspořádal celkem 7 výprav na asi 2 tis. lodích postavených poblíž Nakingu. Technická vyspělost Číny se zrcadlila v obrovských lodích tzv. „lodích převážejících poklady“ (o délce až 134 metrů, šířce 55 metrů, s posádkou mezi 450 až 500 muži a se schopností uvézt až 3 tisíce tun nákladu). Velikost výprav historicky na dlouho dopředu převyšovala jim podobné aktivity, když první Čeng Cheova výprava v letech 1405-1407 čítala 317 lodí s posádkou okolo 30 tis. osob. První 3 výpravy směřovaly do Indie, čtvrtá hlouběji do Hormuzu (Cheng byl muslim - dobré kontakty s arabskými zeměmi, včetně vedlejší cesty do Mekky) a poslední 3 cesty vedly na východní pobřeží Afriky (až do blízkosti dnešní Mombasy). Čeng Cheovy výpravy se velmi lišily od budoucích objevitelských (Vasco de Gama nebo Kryštof Kolumbus) a kolonizačních výprav, protože pluly po trasách již dávno známých od dob Sungů. Dále měly především diplomatický charakter s minimálním zájmem o obchod či kolonizační úsilím, ale Číňané naopak vyměňovali dary, získávali vazalské kontakty a přiváželi nové exotické poznatky (např. žirafu - mysleli si, že je zvláštní jednorozec).⁷⁵

Uzavírání se Číny vůči světu a čínský centralismus

Čína většinu své historie lavírovala mezi otevřenou obchodní politikou a extrémním izolacionismem. Na jedné straně výše zmíněné dynastie Chan (vládnoucí 3. st. př. n. l. – 3. st. n. l.) a Sung (960-1279 n. l.) otevřeli a podporovaly čilý obchodní výměň, v případě první pozemní cestou přes tzv. Hedvábnou stezku až na Přední východ a Římské říše a ve druhém případě rozvojem námořního obchodu v rámci arabské komunity kupců v jihočínských přístavech. Opačným extrémem se stala poslední vládnoucí dynastie Čching (1644-1911) a hlavně izolacionistické kroky dynastie Ming (1368-1644), které jsou popsány v textu níže. Přední důvod čínského izolacionismu pramení z faktu, že všechny čínské dynastie za dobu své existence vždy museli čelit nebezpečí ničivých nájezdů ze severu

---

⁷⁴ Fairbank 1998: 154-161.

⁷⁵ Fairbank 1998: 161.

a západu. Defenzivnost, centralismus a opovržení vůči všem cizincům představovanou v čínských očích nomádkými „barbary“ (barbar byl kdokoliv mimo čínskou civilizaci) byly podporovány pomocí myšlenky „nadřazené“ čínské civilizace s centrální mocí panovníka.⁷⁶

Zvláštní je fakt, že Čína s oficiálními zámořskými výpravami roku 1433 (právě za dynastie Ming) naprosto skončila a dokonce **v roce 1479 náměstek ministra války nechal vymazat veškeré záznamy o Čeng Cheových cestách** a do roku 1567 byl čínský zámořský obchod silně omezen přísnými státními restrikcemi. **Konec výprav znamenal nevyužití tehdejšího čínského potenciálu** v mezinárodním obchodu, ale bohužel k tomu muselo dojít z podstaty nenávisti konfuciánských úředníků obchodu a kontaktům se zahraničím, včetně nesnášení výsostného postavení eunuchů v systému státní správy. K tomu se také přidaly finanční problémy vyčerpané státní kasy především prohranou potyčkou s Vietnamem a silnou mongolskou intervencí v roce 1449. Vítězství odporu k obchodu a xenofobie sice na jedné straně uzavíraly Čínu světu, avšak tyto konzervativní konfuciánské myšlenky napomohly udržet klid a prosperitu, a tím oddálit destrukci tehdejší společnosti prostřednictvím "technologické" revoluce.⁷⁷

Od počátku 17. století narůstal vliv portugalského i španělského obchodu v Číně, včetně příchodu Holandské a Britské východoindické společnosti provozující společně s Japonci mezinárodní obchod na východním pobřeží Číny. Tento rostoucí obchod postupně začal narušovat politickou stabilitu režimu, což nakonec vyústilo v přechod k nové dynastii Čching, která se však znovu vrátila ke xenofobnímu postoji v opozici proti zahraničnímu obchodu. Podobně Japonsko v 17. století podobné hrozby vyřešilo úplným uzavřením své země před cizinci, kupci i misionáři.⁷⁸

Oslabená říše od nájezdů severních kmenů v roce 1644⁷⁹ podlehla svým bývalým spojencům Manžouům ze severu, a tím vzniká mandžuská dynastie Čching („Čistá“)⁸⁰. Porážka Mingů byla nevyhnutelná kvůli výše zmíněným špatným vládním rozhodnutím vedoucím k rolnickým povstáním v souvislosti s pokračujícími hospodářskými problémy. **Znovu se potvrdila skutečnost, že základem pro ovládnutí velké čínské říše je nalezení**

---

⁷⁶ FÜRST, Rudolf (2002). *Čína na cestě od izolacionismu k plíživé globalizaci*. Mezinárodní vztahy [online]. 2/2002 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/download/30/pdf>.

⁷⁷ Fairbank 1998: 162-166.

⁷⁸ Fairbank 1998: 166-170.

⁷⁹ V r. 1644 ve skutečnosti padl do rukou Mandžů Peking a sever země, jižní část země, držená obchodníky a správci půdy věrnými Mingům z oblasti řeky Jang-c' byla připojena až o generaci později, tedy v 80. letech 17. století. Jih padl až po porážce tzv. „tří vazalů“

⁸⁰ Méno Čchin („Čistá“) a jméno Mandžuy (r. 1636) dal Chung Tchaj-t'i (mandžusky Abachaj; syn zakladatele a sjednotitele nomádkých kmenů Nurhačiho). Abachaj také napomohl vzniku mandžuštiny a k jejím překladům kanonických spisů z čínštiny. Ve válečných taženích dobil Koreu a dohodl spojenectví s kmeny Vnitřního Mongolska na západě.

„správného“ mixu vojenské a civilní moci („wu“ a „wen“). Takový ideální koktejl moci zároveň vždy vznikal lépe mimo území Číny, což Mandžusko splňovalo (součást Číny, avšak dostatečně nezávislá oblast blízko Velké čínské zdi). K vítězství nové dynastie Čchin vedla vojenská převaha dosažená díky postupné zradě a přechodu severočínských generálů k Manžům na úkor civilní moci obchodníků z jihu. Během svého tažení Mandžuoové již provozovali konfuciánské rituály a hlavně ukazovali svou tvrdost.⁸¹ Typickými rysy pro dynastii Čchin byly: a) optimální mix čínských a barbarských prvků pro efektivitu vládnutí a b) schopnost vytvořit a udržovat nové a funkční instituce.⁸²

Mandžuoové a Mandžusko (vlastní vojenská vláda) si během vlády nad Čínou udržovali vlastní identitu (vlastní zvyky – původní šamanské náboženství) a rasovou čistotu (zákaz čínsko-mandžuských sňatků). Mandžuoové nesměli pracovat v obchodě či vykonávat manuální práci. Mandžušští císaři v létě jezdili do Vnitřního Mongolska, kde cvičili fyzickou zdatnost odlišnou od konfuciánství jízdou na koních.

Ranní císařové dynastie Čching patřili mezi nejdynamičtější v čínských dějinách. Za císaře Kchang-si (1661-1722) byla dokončena poslední fáze vojenského dobytí území dnešní Číny (včetně Tibetu a Tchaj-wanu v r. 1683) a pořádána tažení proti Ojratům⁸³ (západním Mongolům) k upevnění čchingské bezpečnosti na vnitroasijských hranicích říše. Císař Kchang-si musel také čelit střetům čínsko-ruských zájmů na severu.⁸⁴ Dobytá území kolonizovaly vlny čínských osadníků, kteří se pokoušeli původní obyvatelstvo asimilovat. Mongolové byli udržováni pod kontrolou prostřednictvím administrativních opatření. Za vlády císaře Jung-čenga (1722-1735) vláda podporovala integraci nečínského obyvatelstva do čínské kultury. Vrchol raného období dynastie Čching znamenala vláda císaře Čchien-lunga (1735-1796), který vydával obrovské sumy na vojenské expedice („deset velkých vítězství“). Především zastavil postup turkických národů a Mongolů.

---

⁸¹ Příklad tehdejšího boje mezi Mandžuy a Mingy: v r. 1621 manželka mingského hodnostáře po zajištění svého muže spáchala hromadnou sebevraždu se 40 družiníky a příbuznými. Její muž naopak přestal věřit v mandát Nebes a přiklonil se k Mandžům. Jeho vnuk v roce 1677 byl zavražděn povstalcí proti Mandžům, když se nechtěl vzdát. Následovala také hromadná sebevražda 30 lidí v čele s manželkou uvedeného vnuka. Takto silné soucitění s Mandžuskou dynastií jí dávalo obrovskou výhodu pro udržování moci.

⁸² Fairbank 1998: 169-172.

⁸³ Od konce 17. stol. do počátku 18. stol. čchingské armády zničily ojratskou říši v Džungarsku a začlenily do čchingského státu oblast kolem jezera Kukulnor ve střední Asii. Do poloviny 18. století byly dobyty i země po obou stranách pohoří Tchien-šan až k jezeru Balchaš. V polovině 18. století byli pokořeni i západní Mongolové v Illi.

⁸⁴ Na severu Mandžuska začali Čchingové bránit šíření ruských kupců s kožešinami a různých dobrodruhů, pronikajících přes Sibiř do údolí Amuru. Výsledkem srážek mezi Čchingy a Rusy se stala Něrčinská smlouva z roku 1689. Návrh textu smlouvy a tlumočení zprostředkovali pekingští jezuité.

Čínská neochota jednat se zástupci jiných zemí (diplomaticky nebo obchodně), která plynula z představy Číňanů o jejich „nadřazenosti“ nad tzv. barbary (zástupci jiných zemí), jako s rovnými partnery postupně přetrvala až do první poloviny 19. století, kdy došlo ke střetu se západním expansionismem (včetně dalších mocností: Rusko a také Japonsko).⁸⁵

Následující složitá historie dynastie Čching se od poloviny 19. století nesla v duchu několika probíhající konfliktů přímo na území Číny. Povstání tchaj-pchingů⁸⁶ a francouzsko-britská invaze (1856-1860) během opiových válek značně čínský stát oslabily.

Opiové války v Číně se konaly ve 40. a 50. letech 19. století. Čínské císařství tím reagovalo za dynastie Čching proti dovozu a prodeji opia na území Číny. Velká Británie přes svou Východoindickou společnost (monopol na prodej indického opia od r. 1779) začala přes soukromé obchodníky v Indii prodávat ve velkém opium do Číny. Hlavní snahou bylo vylepšit si zápornou obchodní bilanci s Čínou. Výnosy z prodeje opia ve stříbře pak byly použity na nákup velkého množství čínského čaje směřujícího do Evropy. Východoindická společnost pak uzavírala obchodní trojúhelníky, když za zisky za čaj v Evropě používala na zaplacení indického opia. Bohužel přes čínské snahy o regulaci obchod dále pokračoval a rostl. Mezi hlavní negativa na čínské straně (kromě zhoršení obchodní bilance) patřila rostoucí závislost široké populace (o kolo 20 mil. Číňanů) a extrémní rozvoj korupce a pašování opia do Číny.⁸⁷ První opiová válka ukázala zastaralost čínské armády a námořnictva. Britové naprosto dominovali a po bojích v letech 1839-1842 získali nadvládu nad řadou čínských přístavů (Hongkong, Ning-po i Šanghaj). Mír z 29. srpna 1842 otevřel obchodní uzavřenost Číny vůči britským obchodním zástupcům v 5 přístavech (Kanton, Šanghaj, Amoy, Fu-čou a Ning-po), Čína zaplatila reparace 21 mil. USD a dovolil Britům založit kolonii Hongkong.⁸⁸ Druhá opiová válka (1856-1860) je někdy také nazývána „Válka Šipky,“ Její začátek je spojen s čínskou lodí „Šipka,“ na které bylo v říjnu 1856 zatčeno Brity

---

⁸⁵ FÜRST, Rudolf (2002). *Čína na cestě od izolacionismu k plíživé globalizaci*. Mezinárodní vztahy [online]. 2/2002 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/download/30/pdf>.

⁸⁶ Postávní tchaj-pchingů proběhlo v letech 1850-1871. Jednalo se o rolnické povstání, které zasáhlo většinu Číny a jeho vůdcem byl Chung Siou-čchüan (křesťanský konverta). Ten na rebely ovládaném území založil nezávislý stát – Nebeskou říši velkého míru (na daném území žilo cca 30 mil. lidí), která prosazovala rovnost lidí a původní náboženství nahradila specifickou formou křesťanství. Mnohaleté boje skončily vítězstvím dynastie Čching, která by to ale nedokázala bez pomoci Spojeného království a Francie. Obě země měly zájem o celistvou, i když oslabenou Čínou (1 obchodního partnera). Dle odhadů ztráty na lidských životech dosáhly mezi 20 až 30 mil., včetně obrovských škod na majetku (další negativum pro dynastii Čching vůči svým poddaným). Počet mrtvých řadí daný konflikt jako třetí nejkrvavější po první a druhé světové válce. Britannica (2016) Dostupné zde: <https://goo.gl/ZIFnaV>.

⁸⁷ Britannica 2016: China. <https://goo.gl/MNW3d5>.

⁸⁸ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Překlad Marín Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010.

v Hongkongu 12 Číňanů s podezřením na pirátství a pašeráctví. Ke konfliktu se přidala Francie (pomsta za popravu misionáře). Francouzská armáda zabrala v r. 1857 Guangzhou a následně je dohodnut mír „Smlouvami Tianjin,“ které zaručily západním mocnostem otevření 11 čínských přístavů. Konflikt pokračoval třetí opiovou válkou, když Číňané v r. 1859 odmítli otevření některých ambasád v čínském hlavním městě Peking. Ve stejném roce zahajují spojené síly útok na pevnost Peto a v r. 1860 útočí na Peking, kde jsou zničeny Letní a Starý letní palác. Následně mírová smlouva umožňuje otevření velvyslanectví VB, Francie, Ruska a USA, dochází k legalizaci obchodu s opiem, křesťané mohou šířit svou víru a vlastnit půdu.

Situace po opiových válkách využilo také Rusko na severovýchodě Číny. Pod ruským tlakem Čína podepsala Ajgunské a Pekingské smlouvy, a to vedlo ke ztrátě veškerého území na sever od řek Chej-lung-t'ianu (Amur) a na východ od Ussuri (obrovské území zvané Vnější Mandžusko – dnes zde leží ruské metropole Vladivostok nebo Chabarovsk), včetně Sachalinu do ruských rukou.⁸⁹ Všechny předchozí imperialistické události postavily Evropany do situace, kdy se pro Číňany stali utlačovateli a nepřáteli. Do podobné situace se dostali i Japonci snažící se také v pozdější době o zisky v Číně jako Evropané.

Rostoucí Japonsko se díky modernizačním reformám Meidži poprvé v historii pro Čínu stává na druhé straně příkladem k následování. V čínských studentských kruzích (dětí bohatých obchodníků z jihu země) podporovaných ze zahraničí se začínají objevovat snahy o následování úspěšných japonských ekonomických a politických reforem. Císařství v Číně je stále více zbyrokratizované, nepružné a ekonomicky i vojensky zaostává.

Sever země naopak prožívá militantní tzv. boxerské povstání a navazující válka proti 8 spojeneckým vojskům. Během tohoto konfliktu byl mimo jiné vypleněn císařský palác a vládnoucí dynastie musela silně uvažovat o své další existenci. Dynastie Čching se udržela u moci v Číně až do počátku 20. století až do sesazení posledního císaře monarchie nezletilého Süan-tchung (známější jako Pchu-i) a vzniku republiky v r. 1912.

---

⁸⁹ Jan Grohmann. 2014. Čínská invaze na Sibiř? Armadinoviny.cz. 31.08.2014 Dostupné zde: <http://goo.gl/j0wO8E>.

Mapa 4 - Území Číny za dynastie Čching ve srovnání se současnými hranicemi ČLR⁹⁰

Historie Japonska

Dějiny tohoto ostrovního národa jsou spojeny s dlouhými obdobími izolace od okolního světa, ale také střídáními s obdobími radikálních změn, jistou mírou otevřenosti a přejímání cizích vzorů.

Japonský národ v současnosti patří k nejvyspělejším na světě v řadě oblastí (především techniky, zdravotnictví, informačních technologií či vědy a výzkumu). Nebylo tomu tak vždy, jelikož jeho ostrovní poloha ho často izolovala od zbytku světa, tedy i inovací.

Vědcům zatím není přesně známo, kdy Japonci vytvořili jednotný stát a zformovali národ. Dle předpokladů se tak stalo mezi 4. a 5. stoletím n. l. v době období Jamato (250 – 710 n. l.).⁹¹ Přestože první písemné zmínky o Japonsku se objevují v čínských a později korejských pramenech již v r. 57 n. l. (jako národ „Wa“ neboli „trpasličí stát“), je těžké z nich vyvozovat vznik nezávislého a centralizovaného státu. Čistě japonské písemné historické záznamy

⁹⁰ Britannica. 2016. China. Dostupné zde: <https://goo.gl/6MwVe5>.

⁹¹ Encyclopedia Britannica (2016). *Japan from 1850 to 1945*. Dostupné zde: <https://goo.gl/QJ3VRR>.

začínají až po samotném vzniku v době mezi 6. a 7. stoletím. **Tato doba je také spojena s přijetím čínského modelu centrální správy a soustavy soudů** (státní zřízení Ricurjó), včetně organizace společnosti dle povolání: rolníci, rybáři, tkalci, hrnčíři, řemeslníci, zbrojaři, atd. Kromě státních struktur převzal japonský národ v této době nejspíše přes Korejce, kteří přišli ve velké vlně na přelomu letopočtů (300 př. n. l. – 250 n. l.), čínské písmo a buddhismus (zkombinovaný s šintoismem; oficiálně od r. 538).

Porážka japonských jednotek, které bojovaly proti korejským a čínským silám, státu Jamato z r. 663 u řeky Pekkan donutila Japonsko minimalizovat expanzivní snahy a stáhnout se z Korejského poloostrova.⁹²

Od roku 710 začíná tradiční historie Japonska (obdobím Nara 710 – 794 n. l.) charakteristické postupným usazením společenského zřízení ricurjó inspirovaného Číňany a přijímáním dalších prvků čínské kultury a technologií. Budhismus byl uznán jako oficiální státní náboženství, náboženské chrámy se stavěly po celé zemi a budhistické kláštery získaly obrovskou moc až na tolik, že udržovaly vlastní vojska a soupeřily s císařským dvorem.

Od konce 8. století n. l. v Japonsku probíhaly časy obrovské tvořivosti v literatuře, náboženství (růst budhistických sekt Tendai, Šingon) a umění (architektura a úprava zahrad, budhistické sochařství). I když čínská literatura a konfucianismus neztrácely na vlivu, tak japonský jazyk našel jednodušší vyjadřování v próze a verši rozvojem slabičného písma kana. Mezi další japonské inovace patřilo zenové umění čajového obřadu a aranžování květin (ikebana). V politické rovině naopak došlo k postupné decentralizaci moci směrem od císaře k regionálním klanovým vůdcům. **Od 9. století vazby na Čínu ze strany Japonska postupně slábly a země se vyvíjela více samostatně.** Vítězství rodu Minamotů nad Tairy na konci 12. st. znamenalo vznik nového režimu v čele s šógunem (nejvyšší funkce vojenské vlády v zemi).⁹³ Toto rozmělnění moci a vznik funkce šóguna byl typickým rysem politického systému Japonska až do 19. století (do r. 1868 – obnovení císařské moci). Novou rostoucí silou v zemi se stali samurajové (věrní a velmi schopní bojovníci využívající proslulé japonské katany). **Samurajové pomohli v letech 1274 a 1281 dvakrát odrazit mongolskou invazi do Japonska** (i když jim jednou pomohl ničivý tajfun zvaný „božský vítr“ – kamikaze). Svoji moc pak ukázali, když nebyli dostatečně šógunem odměněni v podobě jeho

---

⁹² REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 15.

⁹³ Šógun vládl prostřednictvím své administrativy nazývané *bakufu* neboli „stanová vláda“, viz Totman, Conrad (1966). "Political Succession in The Tokugawa Bakufu: Abe Masahiro's Rise to Power, 1843-1845". *Harvard Journal of Asiatic Studies* 26: 102-124.

svržení.⁹⁴ Oba útoky lze považovat za první známý významný vojenský střet kontinentální Číny (v té době pod nadvládou Velkého Chána Kublaie vládnoucího pod titulem dynastie Juan) a ostrovního Japonska, které se tím do 14. století izolovalo od Číny a zvýšilo svou národní hrdost.

Přelom 15. a 16. st. vedl ještě k podstatnému oslabení centrální moci, tentokrát i v ruku samotného šóguna, což vedlo ke století občanských nepokojů. V roce 1543 dorazili na čínských lodích na japonské území portugalští mořeplavci, kteří přinesli do Japonska později velmi oblíbené střelné zbraně a osobu jezuitu Františka Xaverského spojeného s šířením křesťanství (dnes menšinové asi 1 % náboženství v r. 1582 čítalo 150 tis. křesťanů a asi 200 kostelů).⁹⁵

Uklidnění japonských občanských válek přinesly od druhé pol. 16. století 3 po sobě následující hegemony (výteční válečníci): Oda Nobunaga, Tojotomi Hidejoši a Tokugawa Iejasu. Prostřední z nich, Tojotomi Hidejoši, využil klasické politiky k odvrácení pozornosti šlechty a samurajů od domácích potyček pomocí **invaze do Koreje v letech 1592 a 1597 – tehdejší protektorát Číny. Avšak jednalo se o další invazní debakl (jako předešlá čínská snaha pod mongolskou nadvládou ve 13. st. n. l.)**, kterým Japonci ztratili námořní převahu, byli poraženi a dalších 300 let se vojensky v zahraničí neangažovali (sám Hidejoši ve druhé expedici do Koreje zemřel a jeho režim padl).⁹⁶ Poslední hegemon Tokugawa založil nový šógunát se sídlem na hradě ve městě Edo (dnešní Tokio – východní hlavní město), které se pomalu rozrostlo do obří podoby a bylo nadále hlavním městem Japonska. Tento **Tokugavský šógunát** trval 15 generací, tzn. 264 let od r. 1603 až do r. 1867. Jednalo se o velmi přísný režim striktně oddělující společenské třídy, včetně omezování přijímání nových členů do třídy samurajů. Postupně začalo pronásledování křesťanů od r. 1614, což vedlo k minimalizaci tohoto náboženství.⁹⁷ Realita Japonska ve 30. letech 17. století je charakterizována rostoucím izolacionismem, který pramenil z obav tehdejších vůdců, že Evropané a rychle se šířící křesťanství mohou narušit křehkou rovnováhu státního systému. Následovníci Tokugawa Iejasu nastavili kurz národní izolace Japonska v rámci obchodu a cest Japonců do zahraničí. Omezeně byly udržovány kontakty s Čínou a Nizozemskem prostřednictvím rostoucího přístavního města Nagasaki.⁹⁸ Prolomení

⁹⁴ Encyclopædia Britannica (2016). *Japan from 1850 to 1945*. Dostupné zde: <https://goo.gl/QJ3VRR>.

⁹⁵ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986. S. 239-240.

⁹⁶ Encyclopædia Britannica (2016). *Japan: Early modern Japan (1550-1850)*. Dostupné zde: <https://goo.gl/bFPMh6>.

⁹⁷ Japan-guide.com 2016.

⁹⁸ Podrobně viz WANNER, Michal. Nizozemci a japonská společnost v 17. a 18. století. *Historický obzor*, 2000, 11 (7/8), s. 146-154. ISSN 1210-6097.

obchodní blokády si v letech 1853-1854 vynutil americký komodor Matthew Perry pod hrozbou lodní dělostřelby v rámci svých 2 vojenských výprav k japonským břehům. Ansejské dohody mezi japonskou vládou, USA a evropskými státy (s Velkou Británií, Nizozemím a Ruskem) otevřely Japonsko mezinárodnímu obchodu. Zároveň se rozhořel vnitřní boj mezi ultrakonzervativními samuraji a reformními kroky pro obnovu a modernizaci japonského císařství.⁹⁹

Reformní období Meidži – rodící se velmoc

Uvnitř japonské společnosti zvítězily reformní snahy, které se přetavily do změn v tzv. období Meidži (1868 – 1912) spojené s císařem Mucuhitou (symbolické přesunutí císařského dvora z Kjóta do Tokya). Nosným prvkem byla centralizace správního systému postavená na svržení šógunátu a obnovení císařství. Mezi jednotlivé kroky císaře patřily: ustavení parlamentu, sněmu a nejvyššího soudu, rozběhnutí veřejných poštovních služeb, zavedení moderní jednotné měny spojené s otevřením tokijské burzy, formální rovnoprávnost pohlaví, zrušení restrikcí vůči křesťanství od r. 1873. Reformy podpořilo povolání zahraničních odborníků k budování železnice, průmyslu, armády, loďstva a architektury.¹⁰⁰

V roce 1868 byla v souvislosti s rozvojem reformních kroků uzavřena vzájemná obchodní smlouva mezi Čínou a Japonskem.¹⁰¹ Modernizační japonské síly viděly možnosti dalšího rozvoje země v zahraniční expanzi, která proběhla přidružením souostroví Rjúkjú k Japonsku, které do té doby bylo nezávislé a mělo silné kulturně-politické vazby na pevninskou Čínu.¹⁰² Neznalost západního mezinárodního práva stála Peking platbu odstupného, které Japoncům vykrylo vojenské náklady na obsazení ostrova, což potvrdilo oprávněnost japonských nároků na Rjúkjú. **Následně nedošlo k ratifikaci dohody mezi Čínou a Japonskem a souostroví Rjúkjú se stalo japonskou prefekturou Okinawa.**¹⁰³

Typickým rysem reforem bylo přejímání modelů západních „vyspělejších“ států a jejich přetvoření na japonský způsob spojený s konfucianstvím a šintoismem. Vzdělávací systém se inspiroval francouzským a později i německým modelem (Japonci také začali studovat v zahraničí). Armáda se stala prioritou Japonska z důvodu strachu s evropského a amerického imperialismu. Pozemní jednotky vznikaly na základě pruského modelu a námořnictvo dle

⁹⁹ Japan-guide.com 2016.

¹⁰⁰ Encyclopedia Britannica (2016). *Japan from 1850 to 1945*. Dostupné zde: <https://goo.gl/QJ3VRR>.

¹⁰¹ PLETCHER, Kenneth. *The History of China*. New York: Britannica Educational Publishing, 2011. ISBN 978-1-61530-181-2. s. 247.

¹⁰² Tamtéž 247.

¹⁰³ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 145.

britského. Vláda také podporovala prosperující podniky a sektory, hlavně obrovské mocné rodinné podniky zvané zaibatsu. Rozvoj domácí infrastruktury byl silně podporován veřejnými investicemi, což vedlo k finanční krizi a nutnosti ustavení Japonské centrální banky (Bank of Japan) v 80. letech 19. st.¹⁰⁴

Konec feudalismu znamenal převod pozemků šlechty do rukou císaře, ztrátu jejích privilegií a postupnou restrukturalizaci země do prefektur. Císař se stal formálně nejsilnější suverénní výkonnou a legislativní mocí ve státě. Avšak i přes jeho většinový souhlas s prováděnými kroky reálná moc zůstala v rukou vládnoucí kliky. Politické strany v této době ještě neměly vnitřní stabilitu směrem k větší moci.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ Japan-guide.com 2016.

¹⁰⁵ Japan-guide.com 2016.

Vzájemné vztahy obou zemí od 90. let 19. století do konce Druhé světové války

Čínsko-japonské vztahy je možno charakterizovat jako vztah velkého bratra s menším sourozencem, který se vedle něho učí, naslouchá mu, a nakonec ve vhodnou dobu svého velkého souseda přemůže a z části ovládne.

Čína byla na pozici hegemona ve východní Asii necelé tři tisíce let.¹⁰⁶ Naopak Japonsko existovala většinu vlastní historie silně ovlivněno Čínským vzorem v oblasti jazyka, architektury, kultury, náboženství a práva. Zároveň, jak je patrné z výše uvedeného historického úvodu, nikdy japonské území nebylo ovládáno jinou mocností (s výjimkou USA po Druhé světové válce), přes několik čínských (mongolských)¹⁰⁷ pokusů.

Historie zejména vzájemných válečných konfliktů a soupeření o nadvládu ve východní Asii mají na vztahy Číny a Japonska značný vliv. Právě japonské snahy o ovládnutí čínského území jsou tím hlavním faktorem a zároveň v počtu a rozsahu převažují nad čínskými. První snahy Japonska (vedeném válečníkem Tojotomi Hidejošim) o proniknutí do Číny proběhly v 90. letech 16. století se snahou získat nadvládu nad Korejským poloostrovem. Tyto snahy však ztroskotaly na loajalitě Korejců čínskému císaři, kdy Japonci po vylodění v Koreji nedokázali udržet dobytá území v boji proti korejsko-čínské koalici.

Významná změna postavení obou zemí nastala v polovině 19. století, kdy čínský stát začal silně vojensky i ekonomicky zaostávat a postupně byl zneužíván imperiálními mocnostmi (VB, Francie, Rusko a USA). Naopak Japonsko se dokázalo rychle modernizovat (hlavně svou armádu) a postupně ovládat velkou část východní Asii (včetně Mandžuska, Koreji, atd.) viz

---

¹⁰⁶ Ašenbryl David. 2008. *Japonsko-čínské vztahy v 21. století*. ČRo Leonardo. Publikováno 9. ledna 2008. Dostupné zde: <http://goo.gl/5RnADS>.

¹⁰⁷ V době nadvlády Mongolů nad Čínským územím ve 13. století.

Mapa 5 (s. 65) a tato kapitola.

První čínsko-japonská válka (1894-95) a následující události

Konfliktní zájmy Japonska a Číny se tentokrát střetly v Koreji. Spor postupně začal podepsáním smlouvy o přátelství mezi Koreou a Japonskem v r. 1876, která umožnila Japonsku volný obchodní přístup do Koreji.¹⁰⁸ Následně se postupně množily potyčky mezi armádami Číny a Japonska často započaté místními Korejci. Proto v r. 1885 podepsal japonský premiér Hirobumi Itó se svým čínským zástupcem Li Chung-čangem v Tiencinu smlouvu o rovnoprávnosti zájmů obou států v Koreji, stažení vojsk z Korejského poloostrova a zásadě informování druhé strany, pokud bude na tomto místě zasahovat vojensky. Slabá korejská vláda nedokázala v r. 1894 potlačit místní povstání vedené náboženskými fanatiky proti cizincům, tak požádala o pomoc Čínu. Ta informovala Japonce a začala zasahovat. Japonské síly i bez předchozího požádání taky zasahovaly a sesadily pročínské zástupce korejské vlády. Zároveň 1. 8. 1894 Japonsko vyhlásilo válku Číně. Od dohody Číny a Japonska v Tiencinu obě země silně modernizovaly své armády, avšak masivní investice se vyplatili především Japonsku.¹⁰⁹

První čínsko-japonskou válku byla ukončena smlouvou ze Šimonoseki (známá také jako Maguanská smlouva).¹¹⁰ K jejímu podpisu došlo 17. dubna 1895 a její formulace značně stranila Japonsku jako „vítězné“ straně. Mezi hlavní ústupky Číny vůči Japonsku patřilo odstoupení ostrova Tchaj-wan (též nazývaný *Formosa*), pronájem poloostrova Liao-tung s námořní základnou Port Arthur (pod tlakem velmocí převod vlastnictví do rukou Ruska), vzdání se čínských nároků na Korejský poloostrov, o jehož nadvládu Japonci usilovali od 70. let 19. století, a platba velkých válečných reparací. O rok později následovala obchodní smlouva, která Japonsku garantovala stejný obchodní přístup, jaký již měly západní mocnosti, včetně možnosti provozu průmyslové výroby s využitím čínské levné pracovní síly. Japonsko se vítězstvím nad Čínou tak vůbec poprvé stalo vedoucí mocností východní Asie.

Jedním z důkazů japonských křivd na Číňanech během první čínsko-japonské války do dnes zůstává v očích Číňanů masakr zbývajících obyvatel města Port Arthur (dnes město Lüshunkou) ze dne 21. listopadu 1894. Mělo dojít k masakru několika tisíc civilistů

¹⁰⁸ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 185 a 368.

¹⁰⁹ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986. S. 368.

¹¹⁰ Více viz <http://www.taiwanbasic.com/treaties/Shimonoseki.htm>.

(odhady se různí mezi 1.000, 20.000 a 60.000 obětí).¹¹¹ Bez jakékoliv obhajoby činů japonských jednotek je nutno uvést, že došlo k určitému zveličování na straně většiny zdrojů počtů civilních obětí a incidentu také předcházelo kruté zabíjení a vystavování japonských vojáků jako odstrašujících příkladů ze strany Číňanů (typické pro jakoukoliv válku).¹¹² Přes řadu nejasností se jedná o významný symbol v myslích Číňanů posilující nenávist vůči Japoncům. Prohra na straně Číny zároveň zasadila silnou ránu čínskému národnímu sebevědomí, které již bylo podlomeno porážkami v opiových válkách.¹¹³

Přes všechny útrapy z první čínsko-japonské války se modernizovaná a silné Japonsko stalo v čínských očích jakým si vzorem pokroku vhodným pro následování a následné revoluce a reformy ze začátku 20. století jsou taky přisuzovány japonskému vlivu.¹¹⁴

Napjaté vztahy mezi Čínou a Japonskem následně vyvrcholili v podobě druhé čínsko-japonské války o čtyřicet let později s ještě závažnějšími důsledky.¹¹⁵

Trointervence a snížení japonských zisků na Číně

Po obsazení korejského poloostrova (anexe v r. 1910) a postupného přesunutí bojů do Mandžuska na severovýchodě Číny japonské síly zvítězily a za to získaly Tchaj-wan, Pescadorské ostrovy a poostrov Liaotung. Čína dále musela platit reparace, uznat nezávislost Koreji a umožnit přístup Japonska do vlastních přístavů a stavění továren na území Číny (podobně jako západní mocnosti). Avšak tzv. Trointervence z dubna 1895 vedená Ruskem společně s Německem a Francií donutila Japonsko vzdát se poloostrova Liaotung („z důvodu ohrožení míru“). Všechny 3 intervenující země, především Rusko, měly velké zájmy v Číně a následně si rozdělily velká území v Číně (Rusko si na 25 let pronajalo Liaotung).¹¹⁶ Japonsko přesto velmi na vítězství vydělalo. Mohlo dále rozšiřovat svou moc v Koreji bez čínských intervencí, stalo se respektovanou silou – protiváhou Ruska na Dálném východě a postupně se postavilo na stranu obhajování zájmů západních mocností v Číně, což se projevilo v době tzv. Boxerského povstání Číňanů v Mandžusku proti cizincům. Naprostým zlomem se stala první vojenská dohoda mezi Velkou Británií a Japonskem, jako první mezi

---

¹¹¹ Lone, Stewart (1994). *Japan's First Modern War: Army and Society in the Conflict with China, 1894–95*. Palgrave Macmillan UK. ISBN 978-0-230-38975-5.

¹¹² BARRY, Richard 1905. *Port Arthur: A Monster Heroism*. Moffat, Yard & Company. 344 stran.

¹¹³ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 185.

¹¹⁴ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010. s. 277.

¹¹⁵ PEČENKA, M.; LUŇÁK, P.. *Encyklopedie moderní historie*. Praha : Libri, 1998. ISBN 80-85983-46-X.

¹¹⁶ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 386 a 186.

evropským a asijským státem, z r. 1902. Přes rozhodující námořní vítězství Japonska intervence tří mocností vedla k další modernizaci japonského námořnictva.

Rusko-japonská válka (1904-05)

V mezinárodním kontextu si velké ostruhy vydobylo Japonsko v další válce s Ruskem v letech 1904-05. Konflikt eskaloval z důvodu vleklých sporů o moc nad Koreou a Mandžuskem. Modernizace námořnictva se Japonsku znovu vyplatila a postavila ho na úroveň světových mocností. Vítězství vedlo k postupné anexi Koreji ze strany Japonska do r. 1910 a zároveň probudilo silný domácí nacionalismus.¹¹⁷ Smrt císaře Meiji v r. 1912 ukončila reformní éru a vládu kliky zkušených státníků (Genrō).¹¹⁸

První světová válka ve vzájemných vztazích Japonska a Číny

Po anexi Koreji se Japonsko vyrovnalo moci svých západních konkurentů a stalo se nejsilnější imperiální silou východní Asie. V 1. světové válce se Japonsko přidalo na stranu Spojenců, avšak na rozdíl od jiných zúčastněných států vyvíjelo jen malou aktivitu v Tichomoří (zisk některých malých ostrovů) a uchopení německých pozic v Číně. Právě v oblasti Mandžuska započalo vykořisťování Číny v japonských rukou. **Roku 1915 (18. ledna) bylo stanoveno 21 požadavků, které dávalo Japonsku na úkor Číny významné koncese, kontrolu uhelných a železných zásob, apod. Takovéto přehnané požadavky zasely mezi běžné Číňany moderní nacionalismus v podobě negativního vnímání Japonců, kteří přesto nadále ještě sponzorovali různé válečníky v severní Číně a Mandžusku. Navíc ani smlouva z Versailles roku 1919 na čínském negativním vnímání Japonska i Západu nepomohla.**¹¹⁹

Oslabení rostoucí pozice Japonska ze strany západních mocností přišlo v podobě následujících Washingtonských smluv z let 1921-22. Došlo k omezení budování bojových námořních lodí v poměru 5 pro Velkou Británii a USA, 3 pro Japonsko, 1,67 pro Francii a 1,67 pro Itálii. **9-stranná dohoda měla ochránit Čínu od přílišného japonského vlivu,** postupně se měly stahovat japonské síly z Shantungu, Sibíře a Sachalinu. Dohoda z r. 1925 se SSSR vedla k uklidnění nepřátelských vztahů mezi oběma zeměmi a zdálo se tak, že došlo k uklidnění expanzivních japonských snah.¹²⁰

---

¹¹⁷ JANOŠ, Jiří. Japonsko a Korea dramatické sousedství. 1. vyd. Praha : Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1503-7. S. 132-133.

¹¹⁸ Japan-guide.com 2016: Shinto. Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e2056.html>.

¹¹⁹ Encyclopedia Britannica 2016: Japan – The Emergence of Imperial Japan. Dostupné zde: <https://goo.gl/4bivw9>.

¹²⁰ Tamtéž.

Bohužel ale v Japonsku můžeme vidět určitou paralelu s Německem, pro které smlouva z Versailles (1919) znamenala podobné jako pro Japonsko Washingtonské smlouvy (1921-1922). Vzestup národního radikalismu a militarismu v obou zemích na sebe nenechal dlouho čekat a projevil se snahou o nápravu „křivd“ z předchozí historie v kontextu Druhé světové války.

Počátky Čínské republiky a občanské války v Číně

Jednotlivá povstání, boje a postupně roustoucí neshody v Čínské armádě v souvislosti s posilujícími novými reformními hnutími znamenaly absolutní ztrátu moci císaře a dynastie Čching na začátku 20. století n. l.¹²¹

1. ledna 1912 jednotné hnutí Kuomintang (dále také pod zkratkou KMT) založilo Čínskou republiku s hlavním městem v Nankingu a novým prezidentem Sunjatsenem¹²². Ten ale ve své funkci nevydržel dlouho (3 měsíce) a byl bývalým generálem dynastie Čching Jüan Š'-kchajem donucen k odstoupení. Začíná neklidná doba tzv. éra militaristů (warlordů), kteří si přisvojují moc nad různými částmi země v období 1916 až do r. 1925, což znamená, že moc v Číně je silně decentralizována.¹²³ Generálovy pokusy o obnovení císařství pouze přinesly odpor většiny společnosti, která si ještě pamatovala mandžuskou nadvládu. Š'-kchaj nedlouho na to zemřel přirozenou smrtí a moc pekingské vlády přes mezinárodní uznání byla prakticky nulová. Regionální vojenští vůdci si užívali ve svých lokálních oblastech prakticky neomezené moci.

Změnu ve vnímání „Západu“ ze strany čínských občanů přineslo široké revoluční hnutí s názvem „Hnutí čtvrtého května“ (lépe „Hnutí pro novou kulturu“), které vzniklo r. 1919 v souvislosti s negativními výsledky podpisu Versaillské mírové dohody pro Čínu z pohledu vítězné mocnosti a představovalo vzednutí se čínské společnosti ze zdola. Zjednodušeně je možno tvrdit, že šlo o hnutí, které vzniklo jako reakce na střet původního konfucianství a císařské kulturní filozofie s moderní západním myšlením anglo-amerického typu (protipóly jako rodina vs. jednotlivec, pasivita vs. iniciativa, nerovnost vs. rovnost, apod.).¹²⁴ Kořeny hnutí sahají až do r. 1898, kdy Čína pronajala Německu přístav Čching-tao a poté německý vliv v oblasti Šan-tung rostl. V r. 1914 Japonsko obsadilo výše zmíněný přístav a državy

¹²¹ Britannica 2016: China: Japan and the Ryukyu Island. Dostupné zde: <https://goo.gl/wkTm3g>.

¹²² Ve parlamentních volbách v r. 1913 vyhrála strana Kuomintang (KMT) v čele se Sunjatsenem – vedoucí postava reformních nálad z jihu země. KMT se dá v raných počátcích svého historie považovat za středopravicovou reformní stranu.

¹²³ Bakešová, Ivana. 2001: Čína ve XX. století – díl 1., ISBN 80-244-0251-3, s. 23 atd.

¹²⁴ Podrobně viz Bakešová, Ivana. 2001: Čína ve XX. století – díl 1., ISBN 80-244-0251-3, s. 16 až 20.

Německa (využití slabosti západních mocností bojujících v Evropě).¹²⁵ Nakonec ve Verisailles zvítězili japonské požadavky na uznání výsad, které měly v Číně Němci, a to nakonec vedlo k rozhněvaným reakcím na čínské straně započatých studentskými demonstracemi a pokračující generální stávkou a pádem čínské vlády.¹²⁶ Hlavní význam „Hnutí čtvrtého května“ je spojen se začátkem socialistického myšlení v Číně, kdy v rámci jeho činnosti se spojili lidé z různých tříd pod hlavičkou stejných názorů. Následně pak vznikla v r. 1921 Komunistická strana Číny, včetně radikalizace části čínských intelektuálů spojená s počátky studia marxismu a leninismu, fašizujícími tendencemi (spojeno se vznikem nacionalistické strany Kuomintang). Uvedené dění bylo spojeno s pocitem křivdy (Veirsailská mírová dohoda) ze strany západních mocností a vzor západní liberální demokracie se v očích čínské inteligence stal zapovězeným.¹²⁷

V r. 1925 se Kuomintang v čele se Sunjatsenem zasadil o „relativní“ sjednocení Číny při postupu z čínského jihu, kde se reformní hnutí lépe zorganizovalo a pokračovalo v tažení na sever,¹²⁸ avšak nikdy se na jeho straně nejednalo o úplné sjednocení a zároveň probíhalo velmi krvavou cestou. Celý proces probíhal pod záminkou zavedení demokracie, ale nakonec to přineslo politiku jedné strany a další nestabilitu v podobě vzniku Komunistické strany (v r. 1921), úhlavního protivníka Kuomintangu i když z počátku obě strany na nátlak SSSR spolupracovali a fungovali pod hlavičkou Kuomintangu. Podobné vakuum přetrvávalo také během 2. sv. války, i když se komunisté a nacionalisté (Kumintang) spojili z důvodu snah o vyhnání nepřátel cizích mocností (především Japonska) z území Číny. Na konci války se Čína zařadila mezi vítězné mocnosti, ale země byla finančně vyčerpaná. Bývalé příměří komunistů a nacionalistů skončilo, spor o Čínu vyřešila až občanská válka (1945-1949), ve které pevninskou Čínu ovládli vojensky díky šířící se hluboké a lidové revoluci komunisté a 1. října 1949 vyhlásili v Pekingu Čínskou lidovou republiku.¹²⁹ Původní vláda Čínské republiky (Kuomintang) ustoupila na Tchaj-wan. Od té doby je možno mluvit o dvou Čínách: a) Čínská lidová republika (1949 – současnost), b) Čínská republika (Tchaj-wan: 1945 – současnost).¹³⁰

---

¹²⁵ Stamberger, Walter. 1959: *Hnutí čtvrtého května*. Praha: Naše Vojsko, 1959. Str. 66.

¹²⁶ Britannica 2016: *May Fourth Movement*. Dostupné zde: <https://goo.gl/fc321V>.

¹²⁷ Wasserstrom, N., Jeffrey. 2005: *Chinese Student and Anti-Japanese Protests, Past and Present*. Dostupné zde: <https://goo.gl/f7Dxud>.

¹²⁸ Bakešová, Ivana. 2001: *Čína ve XX. století – díl 1.*, ISBN 80-244-0251-3, s. 23 atd.

¹²⁹ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010.

¹³⁰ Tamtéž.

Posilování japonského militarismu a vlivu v Číně mezi světovými válkami

Politickou moc v Japonsku postupně od oligarchické kliky převzal parlament a politické strany. Velké zemětřesení v r. 1923 a především tzv. Velká ekonomická krize a vážné problémy japonských bank (r. 1927)¹³¹ přivedly v r. 1929 k moci armádní špičky, které ovládly všechny důležité posty ve státě, včetně premiérského postu. Nástup fašismu a nacismu v Evropě také podpořil posilování protidemokratických sil i v Japonsku.¹³² Myšlenka řešení hospodářské krize, která sužovala hlavně venkov, pomocí zahraniční expanze, měla velmi podobné prvky jako německá nacistická doktrína Lebensraum – „životního prostoru.“¹³³ Ničím zvláštním nebyly atentáty a perzekuce komunistů či jiných odpůrců.

Z výše zmíněných historických událostí následně vyplynul postupně se stupňující japonský tlak na čínskou vládu (reprezentovaná Čankajškovým Kuomintangem), který zpočátku představoval diplomatický nátlak, ale s pokračujícím růstem národního sebevědomí, moci v rukou extrémistů a dalších japonských úspěchů přicházely na řadu připravené vojenské akce, tzv. incidenty, což čínské představitele stavělo před hotovou věc.¹³⁴

Druhá čínsko-japonská válka

Další válečný konflikt mezi oběma zeměmi, který měl ještě vážnější implikace pro vzájemné budoucí a současné vztahy byla právě druhá čínsko-japonská válka, ke které vedly japonské imperialistické tendence. Přes relativně nekonfliktní tendence tehdejší japonské vlády těžila japonská armáda (tzv. Kwantungská armáda – největší a nejsilnější pozemní sbor Japonska té doby) z nezávislého postavení vůči ní, protože byla podřízena přímo císaři. Generální štáb často prováděl autonomní akce (např. prodloužení pobytu jednotek ve 20. letech 20. století v Rusku po skončení občanské války) nezávisle na zvolené vládě. Mezi hlavní důvody vpádu do Mandžuska ze strany Japonska patřily: a) ekonomické

---

¹³¹ Quigley, Harold Scott. *Far Eastern war 1937-1941*. World Peace Foundation, Boston 1943.

¹³² REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 239.

¹³³ Podpory se japonské invazi do Číny se dostalo mj. i od japonských sinologů. Např. Naito Konan (内藤湖南), který se zabýval ekonomickou historií, viděl v invazi příležitost, jak do již beztak „mrtvé“ Číny přinést nutnou modernizaci a oživení kultury (Qian, Ying 2008: *Sino-Japanese War*. [přednáška] FF UK Praha, 3. Dubna 2008).

¹³⁴ Více viz ČÍŽEK, Petr 2010. *Počátky japonské invaze do Číny*. Praha. FF UK – Ústav Dálého východu. Bakalářská práce. Dostupná zde: <https://goo.gl/xhVtkQ>.

problémy¹³⁵ spojené s probíhající s tzv. Velkou hospodářskou krizí, včetně nedostatku surovin (rozvinutý průmysl a zásoby uhlí v Mandžusku),¹³⁶ b) ochrana investic vlastních státních příslušníků (především korejského původu) a mezi jinými c) geopolitické obranné důvody pro vytvoření nárazníkového pásma k defenzivě proti komunizmu ze strany SSSR.¹³⁷

Poslední zmíněný faktor vedoucí k získání defenzivní pozice pro SSSR, dnes málo reflektovaný, stál u zrodu veškerých vojenských plánů japonské generality, která Sovětský svaz považovala již od doby rusko-japonské války za hlavního nepřítele. Jednoduchá statistika dislokovaných sovětských vojenských jednotek na Dálném východě proti Japonsku do r. 1935 v počtu 240.000 mužů oproti jen 160.000 japonských v Mandžusku prokazuje, že obavy Japonska byly opodstatněné.¹³⁸ Japonsko kvůli těmto obavám uzavřelo s Německem v r. 1936 Pakt proti kominterně (závazek boje proti komunistické propagandě, bez uvedení odporu proti SSSR).

Velmi autonomní japonská armáda nadále pokračovala od podpisů Versaillské a Washingtonské smlouvy po První světové válce v **posilování získaných pozic v Mandžusku, což vyvrcholilo samotnou okupací oblasti Kwantunskou armádou (nejvíce prominentní a největší armáda císařství) dokončená v březnu 1932 vyhlášením nezávislého státu Man-čou-kuo¹³⁹ (v čele se sesazeným „posledním císařem“ dynastie Čching Pchu-im).¹⁴⁰ Japonské okupaci předcházely dvě zásadní události: japonský pumový atentát na mocného militaristu Čang Cuo-lina v červnu 1928 (dříve podporovaný Japonci) a situace, kdy byl vedoucí představitel Kuomintangu, generál Čankajšek,¹⁴¹ výrazně zaměstnán bojem v občanské válce s komunisty (v čele s Mao Ce-tungem) v centrální Číně. Za těchto podmínek Japonsko na podzim 1931 provedlo tzv. mukdenský incident (v Číně známý jako incident z 18. září), který zahrnoval zinscenovaný útok na železnici v jižní části**

---

¹³⁵ Na druhé straně japonská ekonomika dle historiků Reischauera a Craiga se díky zavedení zlatého měnového standardu dokázala jako jedna z prvních vrátit k prudkému ekonomickému růstu. Více viz REISCHAUER, Edwin O a Albert M. CRAIG. Dějiny Japonska. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, ISBN 80-710-6391-6.

¹³⁶ Qian, Ying 2008: *Sino-Japanese War*. [přednáška] FF UK Praha, 3. Dubna 2008.

¹³⁷ PLETCHER, Kenneth. The History of China. New York: Britannica Educational Publishing, 2011. ISBN 978-1-61530-181-2. s. 278.

¹³⁸ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 248.

¹³⁹ Nový stát byl sice navenek veden císařem Pchu-im a formální institucemi, skutečná moc však byla v rukou představitelů Kwantunské armády. Zároveň se pro Japonce ukázala nemožnost mezinárodního uznání jako nezávislého státu.

¹⁴⁰ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 243.

¹⁴¹ Čankajškova kariéra začala strmě růst ve 20. letech 20. století. V květnu 1924 stanul v čele Vojenské akademie Whampoa (黄埔军校 Chuang-pchu ťun-siao). Po úspěšných taženích proti jižním militaristům v roce 1925 se propracoval do vedení nově vzniklé Národní revoluční armády (国民革命军 Kuo-min ke-ming ťun). Po smrti Sunjatsena roku 1925 se začal čím dál více prosazovat i na politické scéně. Roku 1927 se probjoval do čela Kuomintangu a ústřední úlohu ve státě zastával až do roku 1949, kdy byl nucen po prohře v občanské válce s komunisty uprchnout na Tchaj-wan, kde vládl až do své smrti v roce 1975.

Madžuska a následná japonská obvinění Čiňanů. Tyto kroky byly provedeny přímo ze strany Kwantungské armády bez ohledu na opatrnější pozici tehdejší tokijské vlády. Japonci pak vyhlásili nezávislý stát s loutkovou vládou a také např. bombardovali Šanghaj, který padl do japonských rukou v lednu 1932, na ochranu japonských rezidentů před čínskými nacionalisty. Čankajškovo rozhodnutí, kdy usiloval o dominantní postavení na domácí scéně proti čínským komunistům na místo likvidace vnějšího japonského nebezpečí ve spolupráci s komunisty, dodnes sklízí silnou kritiku tehdejších i pozdějších historiků. Bohužel Čankajšek takto selhal i v následujících letech 1933 a ještě později.¹⁴² V r. 1933 Japonsko vystoupilo ze Společnosti národů kvůli silné kritice jeho předchozích kroků.¹⁴³

V následujících letech 1932-37 Japonsko postupně vydobylo další čínská území sousedící s Mandžuskem.¹⁴⁴ Dobitá území ze strany Japonska je možno vidět v rámci následující mapy (viz

---

¹⁴² Blíže viz ČÍŽEK, Petr 2010. Počátky japonské invaze do Číny. Praha. FF UK – Ústav Dálného východu. Bakalářská práce. Dostupná zde: <https://goo.gl/xhVtkQ>.

¹⁴³ Japan-guide.com 2016: Taisho and early Showa Period (1912 – 1945). Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e2129.html>.

¹⁴⁴ PLETCHER, Kenneth. The History of China. New York: Britannica Educational Publishing, 2011. ISBN 978-1-61530-181-2. s. 278.

Mapa 5).

Válka mezi Čínou a Japonskem nebyla tím, co by podporovalo japonské plány, které se zaměřovaly na postupný plán výroby válečného materiálu pro vyrovnání vojenských sil SSSR od jeho rozhodnutí označení jako oficiálních nepřátel Kominterny v r. 1935 fašistické státy Německo a Japonsko.¹⁴⁵ Takový plán vyžadoval klid a čas a určitě ne válku. Zásadním faktorem pro rozšíření války byl také rozdíl v morálních předpokladech Číny a Japonska. Většina Japonců stavělo své pozice na teorii národního osudu, ekonomických potřebách a historických zkušenostech, včetně nutnosti ochrany císařských zájmů před čínským nacionalismem. Číňané viděli své moderní dějiny ve vleku nekončících agresí zahraničních mocností, tentokrát v podobě hodnocení (pod vlivem čínského nacionalismus) posledních kroků Japonska jako nejnovějších a nejdopornějších forem vměšování. Konfliktní spirála prostřednictvím bezpečnostních a strategických snah o převahu v podobě mobilizace a ve spojení s agresivní šovinistickou a vojenskou japonskou byrokracií nevyhnutelně směřovala k rozhoření konfliktu.¹⁴⁶ Oficiální začátek druhé čínsko-japonské války je pak připisován incidentu na Mostě Marka Pola¹⁴⁷ ze 7. července 1937¹⁴⁸ (na předměstí Peking), který začal narušením poklidného cvičení japonských jednotek hlasitým zvukem střelby v blízkosti čínských vojáků ve městě Wan-pchingu. Přesné okolnosti jsou do současnosti i mezi historiky nejasné, nejvíce pravděpodobné se jeví varianty snah o rozpoutání války mezi oběma zeměmi buď na straně čínských komunistů, kteří o válku usilovali, nebo vliv japonské militaristické kliky prostřednictvím důstojníka Šigekawa Hidekazu.

Mnohem důležitějším je ale skutečnost, že několik z pohledu celé války nepodstatných výstřelů se postupně rozpoutal plnohodnotný válečný konflikt, ve kterém Kwantungská armáda postupně okupovala téměř celé východní pobřeží kontinentální Číny. Tomu nezabránila ani konečně fungující na začátku r. 1937 dojednaná spolupráce mezi Komunistickou stranou Číny a Kuomintangem (dlouhodobý odpor Mao Ce-tunga i Čankajška zlomen podporou jejich spolubojovníků), což ukončilo desetiletou občanskou válku. Do konce roku 1937 okupovala Tiencin, Šanghaj a tehdejší hlavní město Číny Nanking. Co je však nejhorším faktem, že **japonské armádní síly začaly páchat hrozná zvěrstva**

---

¹⁴⁵ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 248-249.

¹⁴⁶ Tamtéž. S. 248-249.

¹⁴⁷ Jedná se o názve incidentu ze západní literatury v čínských a japonských zdrojích se mluví spíše o incident ze 7. července nebo incident u mostu Lu-kou-čchiao. Jinak most má opravdu název dle Marka Pola, který ho ve svém cestopise zmiňuje. Jeho čínský název je dle místní řeky Jung-ting. Více viz např. ČÍŽEK, Petr 2010. Počátky japonské invaze do Číny. Praha. FF UK – Ústav Dálného východu. Bakalářská práce. Dostupná zde: <https://goo.gl/xhVtkQ>.

¹⁴⁸ Podrobněji viz ČÍŽEK, Petr 2010. Počátky japonské invaze do Číny. Praha. FF UK – Ústav Dálného východu. Bakalářská práce. Dostupná zde: <https://goo.gl/xhVtkQ>.

na čínských vojácích a obyvatelích,¹⁴⁹ která se zapsala do čínské historické paměti. Nejhorší známý incident je spojen s dobýváním hlavního města Nankingu v prosinci 1937. Čínská armáda, značně oslabená fyzicky i psychicky po prohraném boji o Šanghaj, která bránila hlavní město, po třech dnech obléhání město v beznadějně situaci opustila a stáhla se na druhý břeh řeky Jang-c'-ťiang, což Japoncům vydalo město napospas. První přišla vlna rabování a vraždění v Nankingu ze strany přehajících vojáků z prohrané bitvy o Šanghaj, avšak mnohem horší věci následovaly po vstupu japonské armády do města. **Následující události jsou nazývány „Nankingským masakrem“ (či znásilněním Nankigu). Rozsahem brutality v tak krátkém čase nemá tato genocida civilního obyvatelstva v moderních dějinách obdoby.¹⁵⁰** Přesné údaje o masakru nejsou známy, ale odhady mluví o tom, že na přelomu let 1937 a 1938 japonské běsnění dovedlo k popravě 100.000 až 300.000 čínských vojáků a civilistů, desetitisíce žen a stovky mužů a chlapců byly mučeny a znásilněny a zhruba třetina městské zástavby byla zdemolována.¹⁵¹ Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný Východ odhadl počty obětí na 260.000 osob.¹⁵² Pátrání po důvodech tak brutálního jednání vede k několika hypotézám. Jedna se opírá o pocity japonských vojáků, kteří očekávali rychlé a snadné vítězství, místo něhož zažili vleklou a s vyššími ztrátami spojenou bitvu o Šanghaj (asi 40.000 padlých Japonců oproti zhruba 260.000 vojenských obětí na straně Číny), což je vedlo v kombinaci s únavou, hněvem a frustrací k pocitu nenávisti vůči všem Číňanům jako celku.¹⁵³ Druhým důvodem možným důvodem mohla být tehdejší zfanatizovanost mladých japonských vojáků, kteří věřili v šíření „vznešených“ ideálů císaře k osvobození Číny z útlaku. Tento faktor mohl být také spojen fungováním tehdejší japonské společnosti, kde hlavní roli hrála etika, ale morálka byla opomíjena. Japonci navíc neuznávali vzdání se boje a takovými lidmi opovrhovali.¹⁵⁴

Vedle událostí „Nankingského masakru“ se v dané době nechvalně zapsala také činnost japonské Jednotky 731, které pod vedením generála Širó Išiiho prováděla biologicko-

---

¹⁴⁹ Japan-guide.com 2016: Taisho and early Showa Period (1912–1945). Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e2129.html>.

¹⁵⁰ Podrobně viz asi světově nejznámější kniha o tomto incidentu přeložená do češtiny: Chang, Iris 2010. Nankingský masakr: nejkrvavější prolog druhé světové války. Přeložil Jiří Gojda. Nakladatelství Naše Vojsko, Praha 2010. ISBN 978-80-206-1068-3.

¹⁵¹ PLETCHER, Kenneth. The History of China. New York: Britannica Educational Publishing, 2011. ISBN 978-1-61530-181-2. s. 281-282.

¹⁵² Chang, Iris 2010. Nankingský masakr: nejkrvavější prolog druhé světové války. Přeložil Jiří Gojda. Nakladatelství Naše Vojsko, Praha 2010. ISBN 978-80-206-1068-3. s. 192.

¹⁵³ Spence, Jonathan D. 1990. *The Search for Modern China*. W. W. Norton & Company, New York 1990. s. 448.

¹⁵⁴ Dorn, Frank 1974. *The Sino-Japanese War, 1937-41: From Marco Polo Bridge to Pearl Harbor*. Macmillan Publishing. New York 1974. s. 93-94, atd.

chemické pokusy na lidech. Odhady mluví o více než 10.000 obětí (převážně Číňanů).¹⁵⁵ Přetrvávající citlivé téma mezi Číňany a Japonci je také tehdejší sexuální zotročování žen a dívek (tzv. comfort women) převážně z Číny a Koreje, kterých dle odhadů historiků se mělo jednat o počty mezi 80.000 až 200.000 zneužitých.¹⁵⁶

Očekávání Japonců o kapitulaci Čankajška se po řadě velkých vítězství nenaplnila, tak muselo následovat další tažení do čínského vnitrozemí, včetně instalování loutkové vlády v Nankingu v březnu 1940.¹⁵⁷ Postupně rostoucí tlak SSSR ze severu navíc blokoval více a více japonských jednotek, což vedlo omezování akceschopnosti Japonců v čínském vnitrozemí. Následovalo dílčí vítězství čínských partyzánů známé jako Ofenziva sta pluků v srpnu 1940, což ale vyvolalo japonskou odvetu s heslem: všechno zabít, všechno vymlátit a všechno vydrancovat.¹⁵⁸ Přesto ale dle Fairbanka se Japonci dostali v rámci partyzánského boje do podobné situace jako později USA ve Vietnamu či SSSR v Afghánistánu.

Japonské tažení na mnoha místech vyvolalo humanitární krizi a miliony čínských válečných uprchlíků se daly do pohybu. Čínská vláda ale nikdy úplně nekapitulovala a boje pokračovaly až do japonské kapitulace na americké bitevní lodi USS Missouri 2. září 1945 v Tokijském zálivu po svrnutí atomových bomb na japonská města Hirošimu a Nagasaki.¹⁵⁹ K osvobození Mandžuska došlo armádou Sovětského svazu. Tento nejdelší konflikt Druhé světové války trval více než osm let.

---

¹⁵⁵ The Telegraph 2010. *Human bones could reveal truth of Japan's 'Unit 731' experiments*. [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/pD6SXl>.

¹⁵⁶ Amnesty International 2009. *Stop violence against women*. [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/ALfA96>.

¹⁵⁷ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 250.

¹⁵⁸ FAIRBANK, John King. Dějiny Číny. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010. s. 361

¹⁵⁹ Japan-guide.com 2016: Taisho and early Showa Period (1912–1945). Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e2129.html>.

Druhá světová válka pro Japonsko a Čínu

Vstup Japonska do druhé světové války se odehrál postupně, navazoval na silné obavy z agrese SSSR a vyplynul z deziluze od předpokládaného vývoje v jihovýchodní Asii a Dálném východě, včetně nedodržování paktů ze strany nacistického Německa (podpis paktu Molotov-Ribbentrop mezi Německem a SSSR v r. 1939). Nejdříve po dohodě s Vichistickou Francií okupovala Francouzskou Indočínu a vstoupila pod osu Berlín-Řím-Tokio.¹⁶⁰ Tyto kroky vedly Velkou Británii a USA k ropné blokádě Japonska. Omezení mělo krátké trvání, protože Japonsko získalo bohatá naleziště ropy v Nizozemské východní Indii (Indonésii). V prosinci 1941 japonské námořnictvo napadlo jednotky USA v Pearl Harboru a dalších místech Pacifiku, čím oficiálně vstoupilo do druhé světové války. Je až neuvěřitelné jak velké území od Indie až po Novou Guineu za 6 měsíců Japonsko ovládlo.¹⁶¹

Vstup USA do druhé světové války útokem na Pearl Harbor znamenal okamžitou podporu Číny, prostřednictvím Kuomintangu, v boji proti Japonsku.

Zásadní rozhodnutí z pohledu Číny padlo na podzim roku 1943 na konferenci v Káhiře, které se zúčastnili Roosevelt (USA), Churchill (VB) a Čankajšek (Čína), kdy bylo rozhodnuto, že „po bezpodmínečné kapitulaci Japonska bude obnovena svrchovanost Číny na území Mandžuska, Taiwanu a Pescadorském souostroví a nezávislosti Koreje.“¹⁶²

Japonsko však nezvládlo zásadní bitvu o Midway v r. 1942, kde prohrálo a od té doby už Spojenecké síly pomalu získávaly zpět Japonci ovládaná území. Americké jednotky na jaře roku 1945 začaly invazi Okinawy. Konec bojů v Pacifiku byl ukončen až shozem 2 atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki v srpnu 1945 a následnou kapitulací císaře Showa.¹⁶³ SSSR zároveň okupoval Mandžusko, Sachalin, Severní Koreu a Kurilské ostrovy.

---

¹⁶⁰ Japonsko vstupovalo roku 1940 do paktu s Německem a Itálií (Osa Berlín-Řím-Tokio) s vidinou zlepšení vztahů se Sovětským svazem (Německo bylo ještě pořád spojenec SSSR), zisku kolonií evropských zemí v Asii poražených Německem a ukončením války v Číně po ukončení zahraniční pomoci (izolace USA tímto paktem). Více viz REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8.

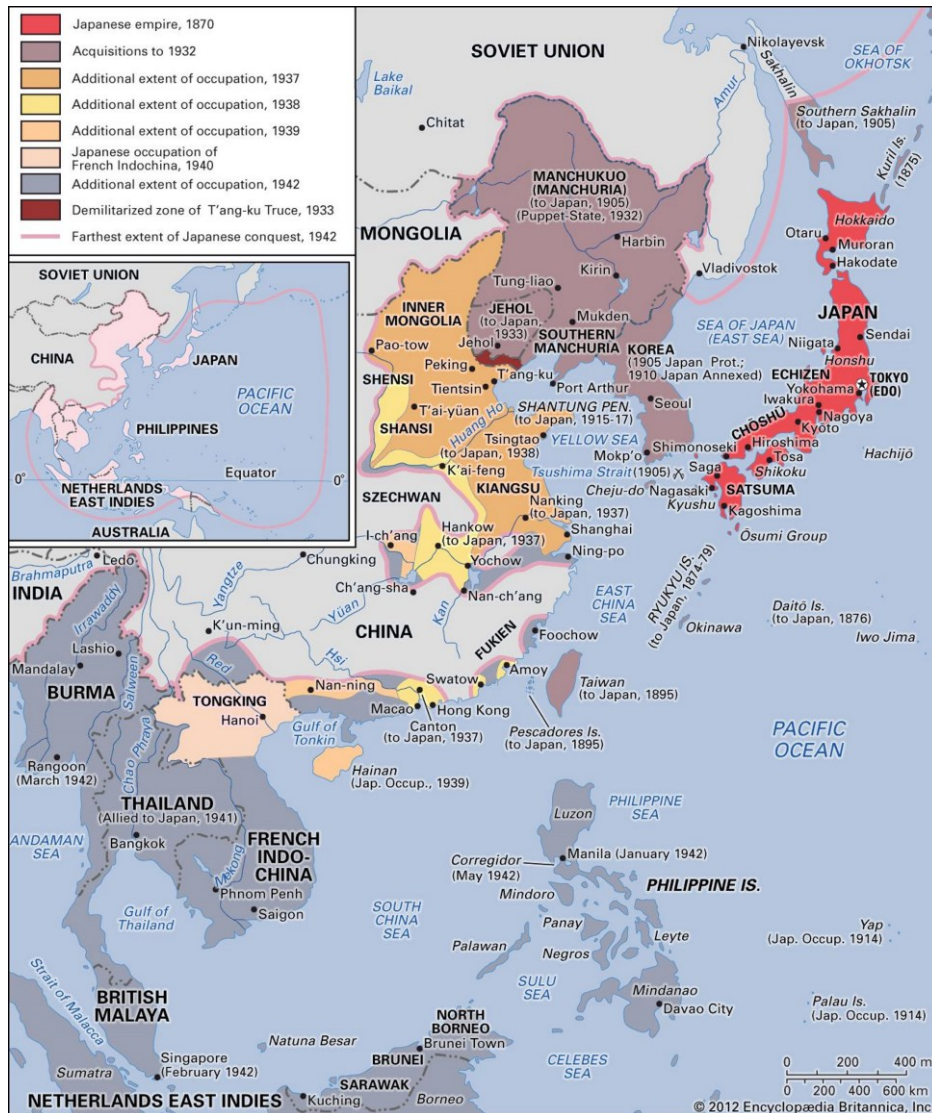
¹⁶¹ Japan-guide.com 2016: Taisho and early Showa Period (1912–1945). Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e2129.html>.

¹⁶² Birth of the Constitution of Japan *National Diet Library*. 2004, online. Dostupné zde: <https://goo.gl/MS55rC>.

¹⁶³ Japan-guide.com 2016: Taisho and early Showa Period (1912–1945). Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e2129.html>.

Mapa 5 – Oblasti dobité a ovládané Japonskem v letech 1870-1942¹⁶⁴

¹⁶⁴ Encyclopædia Britannica 2016.

Vzájemné vztahy obou zemí po druhé světové válce

Konec druhé světové války znamená pro obě mocnosti nastolení naprosto jiných společných vztahů, které jsou určovány hlavně vnějšími faktory souvisejícími s dvojitým dělením světa v kontextu studené války. Následující poválečné dějiny vztahů Číny a Japonska je možno rozdělit do několika období: 1) překotné události po skončení války, 2) období studené války (mezi nepřátelskou nenávisť k postupnému sblížení), 3) boom společného obchodu v 90. letech a na začátku nového tisíciletí a 4) rostoucí a osamostatňující se Čína a související s ochlazením vzájemných vztahů.

Události konce druhé světové války a nové vztahy

V roce 1945 po kapitulaci Japonska získala Čínská republika zpět ostrov Tchaj-wan (dříve nazývaný Formosa) a další území včetně Mandžuska a Pescadorského souostroví. Předtím byl od roku 1895 součástí Japonského císařství dle mírové smlouvy ze Šimonoseki, která kapitulací Japonska ve druhé světové válce pozbyla platnosti.

Na konci války se Čína zařadila mezi vítězné mocnosti, ale země byla zároveň finančně vyčerpaná. Bývalé příměří komunistů a nacionalistů skončilo téměř hned po kapitulaci Japonska v roce 1945. Kuomintang ovládl města, Komunistická strana Číny venkov a v ostatním prostoru se pohybovaly USA s nepříliš flexibilní a schopnou diplomacií.¹⁶⁵

Spor o Čínu vyřešila až občanská válka (1945-1949), ve které pevninskou Čínu ovládli vojensky díky šířící se hluboké a lidové revoluci **komunisté v čele s Mao Ce-tungem a 1. října 1949 vyhlásili v Pekingu Čínskou lidovou republiku (stát s komunistickou ideologií).**¹⁶⁶ **Původní vláda Čínské republiky (Kuomintang) ustoupila na Tchaj-wan.** Od té doby je možno mluvit o dvou Čínách: a) Čínská lidová republika (1949 – současnost), b) Čínská republika (Tchaj-wan: 1945 – současnost). Mezi hlavní důvody neúspěchu Kuomintangu na pevninském území Číny je možno jmenovat zkorumpovanost členů uvnitř strany, znepřátelení si obyvatel a slábnoucí podpora USA.¹⁶⁷ Pevninská Čínská lidová republika (dále jen ČLR) vzhledem ke své ideologii navázala úzké vazby na SSSR a USA byly označeny jako imperialisté a nepřátelé lidu.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ FAIRBANK, John King. Dějiny Číny. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 656 s. (Dějiny států) ISBN 80-7106-249-9. 2. vyd. 2004, 3. vyd. 2010. s. 373.

¹⁶⁶ Tamtéž. s. 373.

¹⁶⁷ Tamtéž. s. 374.

¹⁶⁸ GREEN, Elisabeth 1987. *Sino-American Relations: Federal Research Division*. [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/7WCBza>.

Japonsko, které patřilo mezi poražené země druhé světové války, spadlo pod americkou okupační správu. Přes obavy Japonců z přístupu USA v poválečné atmosféře následoval konstruktivní přístup, který vedl dle plánu Američanů k demokratizaci Japonska, což mělo snížit pravděpodobnost, že by v budoucnu mohlo ohrožovat světový mír a zařadit Japonsko na stranu USA ve studené válce proti SSSR. Americká okupace trvajících pouze 7 let (konkrétně v letech 1945-1952), což ale stačilo na prosazení změn (hlavně s cílem zabránění předválečného militarizmu), ke kterým by jinak nedošlo. Nová ústava z roku 1947 určila Japoncům směr k demokratické společnosti a modernímu státu založenému na dodržování lidských práv a pacifismu.¹⁶⁹ Nejvýznamnějším prvkem japonské ústavy je do současnosti článek 9: „Jakožto země usilující o mezinárodní mír založený na spravedlnosti a pořádku, zřikají se navždy Japonci války jako svrchovaného práva národa hrozby nebo použití síly jako prostředků pro řešení mezinárodních sporů. Za účelem dosažení cíle uvedeného v předchozím odstavci, pozemní, námořní a vzdušné síly, jakož i další válečný potenciál nebude udržován. Právo na vyhlášení válečného stavu nebude uznáno.“¹⁷⁰ V roce 1952 byly obnoveny japonské bojové síly s tím, že byly přejmenovány na Síly sebeobrany, které nemohou dle práva zasahovat mimo území Japonska a jeho výsostné vody. Úlohu garanta japonské bezpečnosti převzaly USA.¹⁷¹

Dvě různé cesty Číny a Japonska v poválečném období obě země postavily v době studené války do pozic na opačných stranách, což výrazně ovlivnilo jejich další vzájemné vztahy.

Období studené války a čínsko-japonské vztahy

Richard Bush správně upozorňuje, že asijské sblížení Číny a Japonska nebylo tak rychlé a vedoucí k usmíření jako evropský případ Francie a Německa. Číňané zažili čtrnáctiletou japonskou okupaci, bitvy a válečná zverstva, což nebylo možné jednoduše ignorovat, zapomenout a začít s konstruktivním dialogem.¹⁷² Čínská lidová republika (dále jen ČLR) sice získala po válce zpět Taiwan, avšak ten po skončení občanské války v roce 1949 neovládala, protože ho ovládal Kuomintang a pokračoval v historii státu s názvem Čínská republika. Tehdejší mírná a budoucí silnější podpora USA a s tím spojená japonská podpora tohoto státu vedla ČLR k vnímání situace na Taiwanu, jako pokračující okupace Kuomintangem

¹⁶⁹ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 269.

¹⁷⁰ Solon Law Archive 1946. Constitution of Japan. [online]. Dostupné z: <https://goo.gl/kLn7Fz>.

¹⁷¹ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8, s. 278.

¹⁷² BUSH, Richard C. The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations. Washington D.C: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 12.

po skončení té japonské, která probíhala od r. 1895 (dohoda ze Šimonoseki). ČLR v roce 1950 v této situaci podepsala se SSSR Smlouvu o přátelství, spojenectví a vzájemné pomoci, která vedla mimo ekonomických a majetkových vyrovnání (navrácení severočínských železnic a půjčky na likvidaci válečných škod) k vojenským opatřením o vzájemné ochraně a pomoci druhému mezi signatáři po útoku Japonska nebo jeho spojenců. Pevninská Čína přes americké utlumení japonských vojenských možností stále Japonsko brala za nejvážnější hrozbu, a to především prostřednictvím americké okupace této země.¹⁷³

Korejská válka a kolísání vztahů

V roce 1950 vypukla Korejská válka, jeden z počátečních konfliktů studené války, ve které se „nové“ postavení ČLR a Japonska na plno ukázalo. Japonsko tvořilo jakýsi most pro vyčkávání a rychlou reakci vojenských jednotek USA a OSN k obraně Jižní Korey. To se následně potvrdilo rychlým postupem OSN směrem na sever, na což ČLR musela rychle reagovat ve strachu z ohrožení vítězné revoluce v Koreji a samotné Číně. Generál MacArthur se s jednotkami OSN dostal až k čínským hranicím. Zapojení ČLR do bojů v Koreji znamenalo zvrát, zatlačení jednotek OSN až za město Soul, jejich vzednutí a samotné zastavení bojů v roce 1953 na dnešní hranici na 38. rovnoběžce tvořenou demilitarizovaným pásmem. Tato válka se stala okamžikem začátku studené války ve východní Asii.¹⁷⁴

Japonsko získalo v r. 1952 nezávislost, což souviselo s válkou v Koreji, nebezpečím v podobě ČLR a pacifickou ústavou. Vztahy USA a Japonska stály na racionální základě bez jakékoliv role ideologie, protože USA nechtěly rozvoj vztahů Japonska s Čínou, který by mohl oslabit jejich vliv v Asii. Dle japonsko-americké bezpečnostní smlouvy vojenské jednotky USA mohly zůstat na japonském území výměnou za garanci bezpečnosti země. Japonsko díky tomuto nastavení začalo znovu budovat svůj předválečný význam, ale tentokrát založený na ekonomickém základu. Na druhé straně japonská zahraniční politika byla prakticky podřízena té americké.

Od získání nezávislosti v roce 1952 si Japonsko udržovalo až do r. 1972 diplomatické styky s Čínskou republikou na Taiwanu.¹⁷⁵ Ke změně došlo právě se změnou zahraniční politiky USA v souvislosti s ukončením tzv. politiky dvojí Číny. Spojené státy si s oteplováním vztahů

---

¹⁷³ Yang, Kuisong. The Sino-Soviet Alliance and Nationalism: A Contradiction. Social Sciences in China (English Edition). June 2005, č. 26. Dostupné z: <https://goo.gl/9aue5R>.

¹⁷⁴ BUSH, Richard C. The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations. Washington D.C: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 13.

¹⁷⁵ Což bylo zajištěno Čínsko-japonskou mírovou smlouvou, známou taky jako Tajpejská smlouvy). Více viz: TDP (Taiwan Document Project) 1952. *Treaty of Peace between the Republic of China and Japan*. Dostupné z: <https://goo.gl/5Fj3bL>.

s ČLR vynutily také výměnu křesel v radě bezpečnosti OSN mezi taiwanskou a pevninskou Čínou.

Ještě předtím, než obě země navázaly diplomatické styky, tak mezi nimi fungovaly kontakty zejména díky japonským nevládním organizacím. Jejich činnost probíhala navzdory embargu USA (hlavní spojenec Japonska) pro ČLR. Motorem těchto vztahů byly čínské opakující se problémy se sklizní, které v podstatě humanitárně nahrazovalo Japonsko dodávkami obilí a zemědělských potřeb. V 50. letech japonské dodávky hnojiv tvořily čtvrtinu celkového importu pevninské Číny.¹⁷⁶ Americký prezident Eisenhower byl tlačěn taiwanským lobby a tlaku vlastního generálního štábu k razantním krokům proti pevninské Číně, s čímž nesouhlasil. Na druhé straně věděl o přehnaných dodávkách nestrategických dodávkách Japonska do ČLR, ale jelikož vše probíhalo na polooficiální úrovni, nemohl tomu zabránit.¹⁷⁷

Většina odborníků na čínsko-japonské vztahy mluví o období po Korejské válce jako o kolísání mezi mírným zlepšováním a ochlazováním. Tento **vývoj v letech 1952-1972 byl určován radikálním nebo umírněným domácí a zahraniční politiky ČLR.** „Vztahy se mírně zlepšily po skončení Korejské války, ke zhoršení došlo po Velkém skoku vpřed v roce 1958 (čínské přesvědčení o nepotřebnosti zahraničního obchodu pro ekonomický růst),¹⁷⁸ následně proběhlo pragmatické zlepšení z ekonomických důvodů ze strany Pekingů (spor se SSSR a odchod jeho odborníků ze země) a vše nakonec potopila Kulturní revoluce probíhající mezi lety 1966 a 1969.“¹⁷⁹

Postupné oteplování ve vzájemných vztazích

Richard Nixon na začátku 70. let 20. století razil cestu snižování počtu vojsk USA v pacifické oblasti, z čehož byla znepokojena ČLR ve strachu o opětovnou remilitarizaci Japonska. V té době americký prezident Nixon „šokoval“ Japonce i celý svět, když v červenci 1971 oznámil, že navštíví Peking, což také v únoru 1972 udělal. V Japonsku v té době na politické scéně docházelo k boji mezi pro-pekingskou a pro-taiwanskou frací. Nixonovy kroky ve své podstatě souboj politických sil rozhodly a nový japonský premiér, Tanaka Kakuei (Liberálně-

---

¹⁷⁶ MITCHAM, Chad J. China's Economic Relations with West and Japan 1949-79: Grain, trade and diplomacy. Oxon: Routledge, 2005. ISBN 0-203-56131-7. s. 20-43.

¹⁷⁷ Zdroj: Tamtéž. s. 216.

Poznámka: Zároveň probíhaly ještě mezivládní schůzky mezi ČLR a Japonskem, které vedly např. ke smlouvám o repatriaci japonských válečných vězňů či k čínsko-japonské dohodě o rybolovu (1955).

¹⁷⁸ Více viz FÜRST, Rudolf (2002). Čína na cestě od izolacionismu k plíživé globalizaci. Mezinárodní vztahy [online]. 2/2002 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/download/30/pdf>. S. 10.

¹⁷⁹ BUSH, Richard C. The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 13.

demokratická strana), společným prohlášením Číny a Japonska¹⁸⁰ podepsaným v Pekingu 29. září 1972 zajistil oficiální diplomatické vztahy s ČLR. Japonsko v ní uznalo nároky ČLR na území Taiwanu konstatováním, že ČLR je jediná vláda celé Číny. Na oplátku se Peking zavázal, že nebude vyžadovat po Japonsku válečné reparační v zájmu dobrých přátelských vztahů mezi Číňany a Japonci.¹⁸¹ Tímto krokem japonská diplomacie o 6 let předběhla tu americkou (Nixona a Kissingera).¹⁸²

Vyjednávání o dalším postupu ve vztazích mezi oběma zeměmi od roku 1972 bylo obtížné, protože tuto činnost brzdil Sovětský svaz (tlak na ČLR) s obavami o svou pozici v Asii a Tichomoří, japonská opatrnost z ohledem na snahy o neutralitu ve vztahu k SSSR a také hlavní vůdce ČLR Mao Ce-tung. Avšak po jeho smrti v roce 1976 probíhají dvouleté stranické boje a v roce 1978 je rehabilitován a k moci se dostává Teng Siao-pching (Deng Xiaoping), který prosazuje rozsáhlý reformní program „čtvera modernizací“ představující přehodnocení celé ekonomické soustavy a částečné a postupné zavedení tržních mechanismů, včetně přehodnocení možnosti využití zahraničního obchodu a zahraničních investic jako motoru růstu ekonomiky a přibližování kurzu měny RMB k USD reálnému kurzu.¹⁸³

Na tomto místě je nutné podotknout, že právě ekonomické zájmy vedle výše zmíněných faktorů představovaly od poloviny 60. let do začátku 80. let 20. století mezi silně posilující faktor čínsko-japonských vztahů, k čemuž samozřejmě reformní éra Tenga Siao-pchinga velmi napomohla. V polovině 60. let bylo Japonsko největším obchodním partnerem ČLR s podílem 20 % na celkovém obchodu Číny. Od začátku 70. let do roku 1982 se vzájemný obchod zosminásobil z 1 mld. na 8 mld. USD. Japonsko se také stalo hlavním věřitelem Číny, když drželo ve svých rukou minimálně polovinu z celkového čínského dluhu odhadovaného na 30 mld. USD (v letech 1979-1983).¹⁸⁴

Stupňující se spory a potyčky se SSSR, smrt Mao Ce-tunga a nástup reformních představitelů ČLR v roce 1978 umožnil také zlepšení vztahů s Japonskem. **Peking ignoroval sovětské námitky a ve jménu své nové zahraniční politiky antihegemonizmu¹⁸⁵ odsuzující ostatní státy (především útok na tehdejší SSSR) ze snah získat nadvládu v asijsko-pacifickém**

---

¹⁸⁰ CELÝ NÁZEV: *Joint Communiqué of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China.*

¹⁸¹ Ministry of Foreign Affairs of Japan (MOFA) 1972. *Joint Communiqué of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China.* September 29, 1972. Dostupné z: <https://goo.gl/PpQ9iw>.

¹⁸² BUSH, Richard C. *The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations.* Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 13.

¹⁸³ Lardy, Nicholas R.: *Foreign Trade and Economic Reform in China, 1978–1990*, s. 11, 16–36, 148-149.

¹⁸⁴ Coutsoukis, Photius 1994. *Japan Relations with China. Countries of the World.* 2004, online. Dostupné z: <https://goo.gl/jk3EzV>.

¹⁸⁵ Tato politika byla v té době novou nosnou myšlenkou čínské zahraniční politiky, která byla obsažena i v ústavě z roku 1978 (Preamble, s. 6) Celé znění dostupné ústavy dostupné na: <https://goo.gl/q7aaZQ>.

regionu¹⁸⁶ pokročil dalším stupněm spolupráce s Japonskem v únoru 1978 podpisem obchodní dohody o investici ve výši 20 mld. USD pro obě strany ekonomicky výhodné.¹⁸⁷

Objem částky se podobal odhadu válečných odškodnění, které mělo Japonsko ČLR zaplatit. Avšak tato dohoda vedla k japonským investicím v Číně podporujícím vzájemný obchod a modernizaci. Japonsko dodalo technologie, stavební materiály a strojní díly za čínské uhlí a ropu. Kaňku na přípravách mírové smlouvy v dubnu 1978 udělal nacionalistický laděný čin čínských ozbrojených rybářských lodí, které se snažily pronikat na Japonskem kontrolované pusté ostrůvky Senkaku (čínsky Tiao-jü-tao) ležících severně od Taiwanu.¹⁸⁸ Zdrženlivost a konstruktivní přístup z japonské a hlavně čínské strany umožnily brzké pokračování v rozhovorech. Dané souostroví je dodnes nárokováno kromě Japonska ještě ČLR i Čínskou republikou na Taiwanu a zůstává jedním z nejčastějších spouštěčů sporů mezi nimi.

Vrcholem mírových rozhovorů se stala Smlouva o míru a přátelství mezi Japonskem a Čínou podepsaná dne 12. srpna 1978 a platná od 23. října 1978 (následována podobným prohlášením v čínsko-americké smlouvě),¹⁸⁹ která umožnila oběma stranám šířeji kooperovat. Z mezinárodního hlediska se jednalo o další vymezení ČLR vůči SSSR, který se bál vytvoření dvojbloku s podobným cílem jako NATO v Evropě a chtěl si udržet neutrální vztahy s Japonskem, a japonská strana se i přes podpis a výslovný slib Teng Siao-pchinga nezbavila obav z pokračujících sporů o ostrovy Senkaku,¹⁹⁰ které se projevují až do současnosti s negativním vlivem na vzájemné vztahy obou zemí.

Faktem je, že již na počátku 80. let 20. století byla Čína šestým největším obchodním partnerem Japonska. Na druhé straně přes reformní kroky čínské garnitury se ekonomika ČLR začala zpomalovat, a to hlavně kvůli pomalé liberalizaci obchodu, která neumožnila větší efektivitu alokace zdrojů vedoucí k silnějším tempům růstu hrubého domácího produktu (dále jen HDP). Dále reformám chyběla v ranných fázích strategie a přímá podpora komunistické strany Číny. Další negativní ekonomický vnější vliv přišel v podobě zahraničních sankcí jako protest proti brutálnímu antidemokratickému zásahu na náměstí Nebeského klidu v r. 1989.¹⁹¹ Podstatná a symbolická novinka v podobě zvláštních ekonomických zón (dále jen ZEZ), které

---

¹⁸⁶ Nations Encyklopédia. 1989. *Soviet Union: Sino-Soviet Relations*. online. Dostupné z: <https://goo.gl/9hJoeY>.

¹⁸⁷ Coutsoukis, Photius 1994. *Japan Relations with China*. Countries of the World. 2004, online. Dostupné z: <https://goo.gl/jk3EzV>.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Ministry of Foreign Affairs of Japan (MOFA) 1978. *Treaty of Peace and Friendship between Japan and the People's Republic of China*. August 12, 1978. Dostupné z: <https://goo.gl/3eAgCa>, a Coutsoukis, Photius 1994. *Japan Relations with China*. Countries of the World. 2004, online. Dostupné z: <https://goo.gl/jk3EzV>.

¹⁹⁰ LEE, Chae-jin. The Making of the Sino-Japanese Peace and Friendship Treaty. *Politic Affairs*. 1979, roč. 52, č. 3, s. 420-445.

¹⁹¹ Lardy, Nicholas R.: *Foreign Trade and Economic Reform in China, 1978–1990*, s. 1-15.

Číně přinesly zahraniční investice v podobě především přílivu technologií a tvorby výrobních kapacit sloužících pro export, byla teprve v počáteční fázi svého vzniku.¹⁹² Kroky ekonomické transformace se v ČLR začaly projevovat bohužel až v polovině 90. let, když Čína dosahovala dvouciferných hodnot růstu HDP.¹⁹³

Ekonomické vztahy s Japonskem vlivem pomalu rostoucí čínské ekonomiky stagnovaly a USA v té době také obrátilo svou pozornost na Japonsko, které mělo vládu pod silným vojenským lobbingem (hrozba remilitarizace pro ČLR), jako strategického partnera ve východní Asii. Čína v takové situaci rozhodla o nutnosti zintenzivnění snah o upevnění vztahů s Japonskem i USA.¹⁹⁴

Avšak i na japonské straně pozitivnímu vývoji v rámci vzájemných vztahů nepomohl spor kolem nepravdivě popsaných historických válečných událostí v Číně v japonských učebnicích dějepisu, a ne jinak tomu bylo po návštěvě japonského premiéra Nakasona ve svatyni Jasukuni zasvěcené těm, jež zemřeli ve jménu císaře, tzn. včetně válečných zločinců druhé světové války. Toto dění vedlo k vzniku nové vlny čínského nacionalismu a rostoucí nenávisti proti Japoncům a čemukoliv japonskému. Zvláštní roli hrály také neblahé události na náměstí Nebeského klidu v roce 1989. Následkem toho západní státy včetně Japonska uvalily na ČLR ekonomické sankce, které nemohly být příliš tvrdé, aby Čínu nezahnal zpět do mezinárodní izolace. Brutální čínský zásah v souvislosti s pády bývalých režimů ostatních států tzv. východního bloku v Evropě se vůdci a samotná ČLR zdiskreditovala v očích celého světa včetně Japonců.¹⁹⁵

Pozitivní atmosféra se do čínsko-japonských vztahů vrací návštěvou císaře Akihita během roku 1992, což mělo demonstrovat, za jak moc strategické a ekonomicky důležité si Japonsko považuje vzájemné vztahy s Čínou.¹⁹⁶ V období mezi lety 1972 a 1989 nikdy nedošlo k trvale nepřátelskému stavu mezi oběma zeměmi, kromě do současnosti přetrvávajících čínských

---

¹⁹² Crane, George T.: Special Things in Special Ways: National Identity and China's Special Economic Zones. In: Unger, Jonathan (ed.): cit. dílo, s. 154, 163-164.

¹⁹³ FÜRST, Rudolf (2002). Čína na cestě od izolacionismu k plíživé globalizaci. Mezinárodní vztahy [online]. 2/2002 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/download/30/pdf>. S. 8-9.

¹⁹⁴ Coutsoukis, Photius 1994. Japan Relations with China. Countries of the World. 2004, online. Dostupné z: <https://goo.gl/jk3EzV>.

¹⁹⁵ BUSH, Richard C. The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations. Washington D.C: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 14-15.

¹⁹⁶ Coutsoukis, Photius 1994. Japan Relations with China. Countries of the World. 2004, online. Dostupné z: <https://goo.gl/jk3EzV>.

obav, že přílišná podpora Japonska ze strany USA může vést k oživení militarismu.¹⁹⁷ Bez nadsázky je možno dané období označit jako „*éru přátelské diplomacie*.“¹⁹⁸

---

¹⁹⁷ BUSH, Richard C. *The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations*. Washington D.C: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 15.

¹⁹⁸ SMITH, Paul J. *China-Japan Relations and the Future Geopolitics of East Asia*. *Asian Affairs: An American Review*. 2009, roč. 35, č. 4, s. 233.

Vzájemné vztahy Číny a Japonska od konce studené války do současnosti

Konec studené války a pád SSSR, což znamenalo výrazný nárůst síly USA v pozici globálního aktéra, **vedly ve vztazích Japonska a Číny přechod do odborně označované „trojúhelníkové dimenze“** (tzn., že USA nemůže být vynecháno), která více či méně platí dodnes. Na začátek 90. let se Japonsko snažilo o smířlivý postoj vůči ČLR a dodržovalo s tím spojené tři principy: „a) posílení obchodních vztahů s Čínou, b) přizpůsobení historického postoje realitě (zejména v otázce japonské agrese v Číně) a c) snaha o vyvarování se bezpečnostní konkurence s ČLR.“¹⁹⁹

Při pohledu na statistiku vzájemného obchodu mezi lety 1990 a 2000 je možno vidět skoro pětinasobný nárůst jeho objemu za deset let z hodnoty 18,2 mld. USD na 85,5 mld. USD. V případě stavu PZI (přímých zahraničních investic) Japonska v Číně došlo ve stejném čase k jeho zosminásobení.²⁰⁰

Dobře fungující ekonomická spolupráce obou zemí, o kterou jejich vedoucí představitelé dlouhodobě usilují, není vždy následována veřejným míněním občanů a následujícími „nacionalistickými“ a „populistickými“ kroky. To platilo pro japonskou veřejnost počátku 90. let 20. století vnímající ČLR jako nedemokratický a represivní režim, což souviselo se zásahem čínské armády na náměstí Nebeského klidu, čínskými jadernými testy z roku 1995 a pokusy o získání kontroly nad ostrovy Senkaku v r. 1992.²⁰¹

Přetrvávající půtky a snahy o jejich následné řešení jsou typickými rysy, které určují zrovna aktuální úroveň čínsko-japonských vztahů, a proto je období probíhající od začátku 90. let 20. století až do současnosti označováno jako „období vnějšího vyvažování a srážek.“²⁰²

Jako již dříve v historii do kontaktů Japonska a Číny znovu vstoupily vnější faktory v podobě jaderných choutek Korejské lidově demokratické republiky (dále jen KLDŘ), která hraje jejich vztahu zajímavou roli. Pro Japonsko je největším nebezpečnostním rizikem v regionu, podobně jako Čína, ale na druhé straně s ČLR spolupracuje proti KLDŘ.

¹⁹⁹ Tamtéž. s. 233.

²⁰⁰ BUSH, Richard C. The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations. Washington D.C: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 16.

²⁰¹ SMITH, Paul J. China-Japan Relations and the Future Geopolitics of East Asia. Asian Affairs: An American Review. 2009, roč. 35, č. 4, s. 233.

²⁰² Tamtéž. s. 233.

Ekonomicky rychle rostoucí a následně vojensky zbrojící ČLR od poloviny 90. let 20. století silně znepokojovala Japonsko a také USA. V roce 1997 mezi nimi proto vznikla bezpečnostní spolupráce čelící čínskému militantnímu růstu. Podpis Pravidel pro Japonsko-americkou obrannou spolupráci²⁰³ vytvořil základní obrysy v situaci ozbrojeného útoku na Japonsko nebo moře obklopující japonské ostrovy. Jedná se o nejednoznačné územní vymezení, které dalo americké obraně možnost operovat v oblasti od japonských ostrovů, přes Taiwan a Jihočínské moře až po KLDR, což vyslalo silný signál ČLR.

Japonská strana následně zredukovala o polovinu oproti počátku 90. let své půjčky Číně z důvodu jejich klesajícího významu ve vyjednávání. V té době i japonská veřejnost již zastávala názor, že nemají smysl, když Čína sama poskytuje rozvojové programy v Africe a zároveň existovalo podezření jejich možného zneužití na čínskou obranu. **Roku 2008 pak japonská finanční podpora Číny skončila úplně.** Na druhé straně Čína dala jasný signál (usmíření v oblasti historických otázek schůzkou čínského prezidenta Jang Ce-mina a japonského premiéra Keiza), že **narážky na druhou světovou válku již pro ni nejsou efektivní vyjednávací pákou.**²⁰⁴

Koncepce aktivního Japonska

Podpora spojení ze strany USA vůči Japonsku ještě více vzrostla na přelomu tisíciletí, což se dělo za vlády amerického prezidenta Geroge W. Bushe a japonského premiéra Koizumiho, který podporoval vyšší japonskou zodpovědnost za národní, regionálně a částečně i globální bezpečnost, což byla tzv. koncepce aktivního Japonska. Po útocích 11. září 2001 v USA bylo toto nové spojení testováno, kdy se **japonské jednotky zapojili do akcí aliančních vojenských operací v Afghánistánu a Iráku.** Avšak článek 9 japonské ústavy vyvolával problémy japonským jednotkám, které musely být dislokovány v nebojových zónách pod ochranou nejaponských jednotek spojenců. **Koizumi proto prosazoval v parlamentu návrhy na úpravu sporného článku 9, k úpravám však nikdy nedošlo.**²⁰⁵ Tyto vojenské ambice Japonska ve spojení s Koizumiho návštěvou svatyně Jasukuni rostoucí rozpory s Čínou ještě více rozvinuly.²⁰⁶ Růst čínské ekonomiky a průmyslu vyžadoval postupně další nové zdroje surovin a jednou z možností bylo Východočínské moře, avšak obě strany měly

²⁰³ MOFA (Ministry of Foreign Affairs of Japan) 1997. *The Guidelines for Japan U.S. Defence Cooperation*. Online. Dostupné z: http://www.mod.go.jp/e/d_act/anpo/19970923.html.

²⁰⁴ BUSH, Richard C. *The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 17-18.

²⁰⁵ JOŠIDA, Reji: Koizumi urges LDP-DPJ effort to revise Constitution. *The Japan Times* [online]. 2004-01-15. Dostupné z: <https://goo.gl/ZVcQHx>.

²⁰⁶ BUSH, Richard C. *The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4. s. 18.

příliš velké nároky a nepodařilo se ustanovit jasnou dělící linii mezi výlučnými ekonomickými zónami Číny a Japonska.²⁰⁷ ČLR pak následně na neshody s Japonskem reagovala provokativním proniknutím svých ponorek a plavidel do japonských vod nedaleko Okinawy. Následovníci premiéra Koizumiho sice již nenavštěvovali chrám Jasukuni, ale přesto udržovali v nastoleném kurzu japonské zahraniční politiky až do roku 2009 (např. vláda Šinzo Abého dráždila Číňany návrhem zákona o výuce patriotizmu na školách).²⁰⁸ Vojenskou aktivitu Japonsko prohloubilo přes spolupráci s USA, když nakoupilo prostředky BMD (Ballistic Missile Defence)²⁰⁹ pro své loďstvo. Tato technologie byla sice určena také pro obranu před Čínou, ale zejména v obavě z militaristických ambic KLR. ČLR tento krok vnímalo jen jako další provokaci ze strany Japonska a jeho snahu o ochranu Taiwanu před čínskými balistickými raketami.²¹⁰

Čínsko-japonské vztahy v posledních letech nového tisíciletí

Japonské parlamentní volby v roce 2009 ušředily do té doby vládnoucí Liberálně-demokratické straně premiéra Asa porážku od Demokratické strany a novým předsedou vlády se stal Yukio Hatojama. Jeho snahou bylo po dlouhé době sporů mezi Japonci a Číňany hledat nové nastavení vztahů jak s Čínou, tak i s USA. Nový premiér nejprve vzhledem k nesouladu s ústavou a odporem veřejnosti ukončil účast japonské armády na spojenecké operaci Trvalá svoboda probíhající v Afghánistánu. Hatojama si vztah s USA představoval jako méně závislý a s mnohem větší nezávislou diplomacií – tzv. rovnocenné partnerství.²¹¹ Dokonce se uskutečnila velká zahraniční návštěva Pekingu vedená tajemníkem levicové vládnoucí Demokratické strany Ichiro Ozawou. Hostitelem byl čínský prezident Chu Ťin-tchaem. Velmi rychle následovala cesta čínského viceprezidenta Si Ťin-pchinga, který se na naléhání premiéra Hotojamy setkal s japonským císařem Akihito.²¹²

---

²⁰⁷ Tamtéž. s. 19.

²⁰⁸ BBC 2009. *Japan schools to teach patriotism*. 18 May 2007. Online. Dostupné z: <https://goo.gl/vmDNcd>.

²⁰⁹ BMD (Ballistic Missile Defence) – jedná se o americký komplexní vojenský program protiraketové obrany, který zahrnuje protiraketové řízené střely v podzemních silech, na pohyblivých odpalovacích zařízeních i na palubách lodí, včetně senzorů na zemi, na moři, ve vzduchu i ve vesmírném prostoru a do budoucna i lasarové zbraně na letadlech a v kosmu. Otázkou však zůstává reálná schopnost zastavit útok balistických raket, protože ani nejmodernější systém USA v rámci testování nemá 100 % úspěšnost a ani plná testovací úspěšnost nemusí v realitě stačit. Více viz NATOAKTUAL.CZ 2006. *Protiraketová obrana: Kolik systémů pro Evropu?* 20. července 2006. Dostupné z: <https://goo.gl/hqpsfD> a STONE, Mike 2017. Can U.S. defend against North Korea missiles? Not everyone agree. Jul 6, 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/rnWfk7>.

²¹⁰ SMITH, Paul J. China-Japan Relations and the Future Geopolitics of East Asia. *Asian Affairs: An American Review*. 2009, roč. 35, č. 4, s. 233.

²¹¹ FACKLER, Martin 2010. *Japan Ends Naval Support for Afghan War*. Jan. 15, 2010. online. The New York Times. Dostupné z: <https://goo.gl/nL7fce>.

²¹² FACKLER, Martin 2010. *In Japan, U.S. Losing Diplomatic Ground to China*. Jan. 23, 2010. online. The New York Times. Dostupné z: <https://goo.gl/BbDezK>.

Oteplování ve vztazích Číny a Japonska netrvalo dlouho, protože již v r. 2010 nahradil v premiérském křesle Hatojamu jeho nástupce Naoto Kan. Hatojama nesplnil svůj hlavní předvolební slib o odsunu amerických jednotek ze základny na ostrově Okinawa, a po odstoupení jeho koaličního partnera z vlády (sociálních demokratů) a korupčním skandálu, byl nucen rezignovat.²¹³ Nový premiér Naoto Kan nastolil dle výsledků zprávy výboru pro bezpečnost novou zahraniční politiku proti ČLR. Zmíněná zpráva varovala před rychlou modernizací čínské armády a zasahování čínského námořnictva až do japonských teritoriálních vod. Zároveň nová zahraniční politika Kana byla proti nezávislosti Taiwanu. Ve své podstatě se zahraniční orientace postupně vrací do dob aktivní japonské politiky před nástupem premiéra Hatojamy. Japonsko zároveň na začátku roku 2011 zažilo obrovskou přírodní katastrofu na ostrově Honšu v podobě masivního podmořského zemětřesení s přívalovou vlnou. Ta zároveň těžce poškodila jadernou elektrárnu Fukušima Daiichi. Negativní události spojené se rozhodnutími, které se nesetkaly s veřejným míněním, stály premiéra Noda jeho post. Na konci roku 2012 drtivě zvítězila Liberálně-demokratická strana v čele se staronovým předsedou vlády Šinzo Abém, který vládne Japonsku doposud (červenec 2017).²¹⁴ Premiér Abe vede od roku 2013 japonskou zahraniční politiku silným jestřábím pohledem agresivního nacionalistickým myšlením k eskalaci napětí ve vztazích s ČLR, čemuž pomáhají obavy japonského veřejného mínění kvůli rostoucí agresivitě Číny. Mezi pilíře jeho politiky patří patriotismus, vytvoření možnosti opuštění pilíře pacifizmu²¹⁵ prostřednictvím změn článku 9 japonské ústavy a posílení aliance s USA, které zůstávají hlavním garantem bezpečnosti Japonska. Přípravné kroky pro změnu ústavy Abe prosadil již v roce 2007, kdy novým zákonem o národním referendu snížil jeho podmínky pro jeho splnění jen prostou většinou. Další snahou premiéra je snížit potřebné²¹⁶ Abe během svého vládnutí již několikrát dokázal, že změny ústavy myslí vážně a např. v roce 2014 jeho vláda schválila změnu (platnost až v roce 2015) interpretace 9 článku japonské ústavy (nedošlo ke změně samotné ústavy), čímž zákon umožnil využití japonské armády na tzv. „kolektivní obranu.“ Abe změny obhajoval nutností Japonska adaptovat se na měnící se situaci v regionu. Na druhé

---

²¹³ NOVÁK, Martin 2010. *Japonský premiér rezignuje. Jen devět měsíců po triumfu*. Aktualne.cz. 2. 6. 2010. Dostupné z: <https://goo.gl/XhY7pG>.

²¹⁴ Britannica.com 2017. *Japan since 1945: Political developments*. Online. Dostupné z: <https://goo.gl/FXChgW>.

²¹⁵ Pacifismus a časté narážky na bezbrannost Japonska jsou jen lichá tvrzení, protože dle posledních známých údajů japonské ozbrojené síly disponují téměř 250 tisíci příslušníky jedním z nejmodernějších vybavení na světě. Země vynakládá na svou obranu „pouhé“ 1 % svého HDP. Jedná se však o osmé největší výdaje na světě – v r. 2016 to bylo 41 mld. USD. Kdyby Japonsko výdaje zvýšilo na 2 % HDP, jak vyžaduje NATO od svých členů, dostalo by se na třetí pozici ve výdajích za USA a ČLR. Více viz MYKLÍN, Michael 2017. *Revize japonské ústavy a konec japonského pacifizmu?* 11. 05. 2017. Armadinoviny.cz; Dostupné z: <https://goo.gl/VimDPQ>.

²¹⁶ ŠEBOK, Filip 2013. *Japonsko: Návrat k „normálnější“ zahraniční politice?* www.sekuritaci.cz (studentský portál o bezpečnosti). 2. 4. 20103. Online. Dostupné z: <https://goo.gl/NCTHV5>.

straně ČLR, která má s Japonskem spory na moři, hovořila o „nově se militarizujícím Japonsku.“²¹⁷ Avšak při pohledu na historická specifika ²¹⁸Japonska se poslední jeho kroky v zahraniční politice nemění a pokračuje ve snaze mít „normální“ zahraniční politiku osvobozenou od archaických limitů, přičemž militarizace nehrozí, pokud bude bezpečnost Japonska garantovaná USA. Téma změny Článku 9 japonské ústavy je velmi citlivým tématem a rozděluje velmi těsně japonskou veřejnost, kdy 49 % obyvatel chce revizi a 47 % je proti.

Ekonomika až na prvním místě

Řada odborníků analyzující vzájemné vztahy Japonska a Číny vidí jako hlavní důvod zhoršení „partnerského“ vztahu ve druhém desetiletí nového tisíciletí hlavně neustále posilující čínskou ekonomiku. V roce 2010 čínská ekonomika²¹⁹ co do objemu ročního nominálního HDP²²⁰ předstihla tu japonskou, což způsobilo změnu vzájemného postavení obou států z ekonomického pohledu a taky v otázce rovnováhy sil. I když Japonská ekonomická převaha v minulosti byla využívána jako uklidňující faktor pro vzájemné vztahy a může se zdát, že toto obrovským růstem čínské ekonomiky pominulo a ta může z vysoké ekonomické závislosti na Japonsku vymanit orientací na další trhy (hlavně v rozvojovém světě), vzájemná hospodářská závislost přetrvává.²²¹

V roce 2012 již Čína byla hlavním exportním trhem pro Japonsko a japonské investice rovny dvojnásobku investice USA a Jižní Koreji. Vzájemný obchod dosáhl ve stejném roce hodnoty vyšší než 340 mld. USD, což znamená jeho ztrojnásobení za předchozí dekádu. Právě ekonomika vždy ve vztazích obou zemí vždy hrála zásadní roli a jakékoliv narušení její stability není v zájmu ani jedné strany. „Už právě proto by se neměli lídři obou zemí nechat strhnout nacionalistickými tendencemi a provokativními akcemi vlastních občanů.“²²²

---

²¹⁷ Novinky.cz. 2014. *Historický přelom: Japonsko může poprvé od války vysílat armádu do zahraničí*. 1. července 2014. Online. Dostupné z: <https://goo.gl/82C8pX>.

²¹⁸ MYKLÍN, Michael 2017. *Revize japonské ústavy a konec japonského pacifismu?* 11. 05. 2017. Armadinoviny.cz; Dostupné z: <https://goo.gl/VimDPQ>.

²¹⁹ WANG Aileen a Alan WHEATLEY 2010. *China overtakes Japan as No.2 economy: FX chief*. Reuters. June 29, 2010. online. Dostupné z: <https://goo.gl/fnydpR>.

²²⁰ Jedná se o hodnoty neočištěné o změny cenové hladiny – v cenách daného roku. Není problém je srovnávat v 1 roce, ale meziroční srovnání není možné. V takovém případě je nutno pracovat s reálným HDP. Avšak v rámci HDP měřeného v poměru na obyvatele zůstala Čína z příjmy na hlavu ve výši 3.800 USD na hlavu daleko za Japonskem a USA. Více viz WANG Aileen a Alan WHEATLEY 2010.

²²¹ BARTOŇ, Vojtěch 2014. *Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba vojenského konfliktu?* Univerzita Karlova: Fakulta sociálních věd – Institut politologických studií. Diplomová práce. Praha 2014. Dostupné z: <https://goo.gl/rcXK1L>. s. 32-33.

²²² HUANG, Yukon 2012. *The Economics Behind China-Japan Dispute*. in Financial Times. Carnegie Endowment for International Peace. September 24, 2012. Dostupné z: <https://goo.gl/Mq9Ygr>.

Přetrvávající rozepře o území, suroviny a regionální hegemonii

Japonsko i Čína zápasí o přístup k surovinám od uhlovodíků, přes uhlí ropu a zemní plyn až po základní kovy. Bilaterální spory vždy narostou, pokud jedna ze strany uzavře výhodnou dohodu na dodávky surovin. Příkladem mohou být stanovení cesty ruského ropovodu pro východní Asii nebo získání těžebních kontraktů v Myanmaru. Růst japonské ekonomiky je sice méně náročný na suroviny než čínský, ale pokud uvažujeme fakt, že na ČLR na svém území má světový monopol na některé specifické suroviny, na kterých je Japonská sofistikovaná výroba přímo závislá, tak se jejich závislost na zdrojích vyrovnává.²²³

Zdánlivě nesouvisející incident ve Východočínském moři ze září 2010, kdy se japonská hlídkující pobřežní stráž poblíž ostrovů Senkaku setkala s čínskou rybářskou lodí a zatkla jejího kapitána,²²⁴ je jednou z typických událostí ve vzájemných vztazích související s bojem o energetické suroviny. Událost pokračovala nestandardním prodlužováním vazby čínského kapitána, který se dostal 6,5 námořní míle severozápadně od souostroví Senkaku (dle mezinárodního práva spadá do 12 mílové hranice pobřežního moře). Dle Úmluvy OSN platné od roku 1982²²⁵ mohou lodě tímto prostorem rychle proplout s tím, že nesmí narušovat mír, bezpečnost, veřejný pořádek nebo těžit nerostné suroviny či lovit ryby. Do sporů mezi Čínou a Japonskem se často přidávají Taiwan (taky si dělá nároky na ostrovy Senkaku) či „rybářské“ spory s Jižní Koreou (především s Čínou).^{226,227} Místa hlavních námořní sporů ČLR se sousedními státy jsou dobře viditelné na mapě níže (viz Mapa 6). USA se v té době ústy ministryně zahraničí Hillary Clinton jasně postavily za Japonsko, což jasně vyplývá z vzájemné bilaterální smlouvy mezi oběma zeměmi (Smlouva mezi USA a Japonskem o znovuzískání kontroly Japonska nad Okinawou podepsaná v 17. června 1971 v Tokiu a Washingtonu – *Okinawa Reversion Agreement*).²²⁸

Územní (incident čínského kapitána rybářské lodi) a surovinové spory (v okolí Senkaku jde o ropu a zemní plyn a vhodné místo pro rybolov) zvýšily napětí ve vzájemné politice ČLR a Japonska. Čína žádala o oficiální omluvu a japonský stát začal hledat nové dodavatele

---

²²³ Tamtéž.

²²⁴ RAMZY, Austin 2010. *China-Japan Tensions Grow After Shipping Collision*. Setp. 13, 2010. Time magazine. Dostupné z: <https://goo.gl/hRpbMP>.

²²⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu. Sdělení ministerstva zahraničních věcí. 1996, online. Dostupné z: <http://bit.ly/2uEDH7A>.

²²⁶ CNN 2010. Chinese fisherman killed, two others missing in boat collision. 18. 12. 2010. Dostupné z: <https://goo.gl/KCmcXt>

²²⁷ LEE, Hyo-sik 2011: Coast Guard shoots violent Chinese sailors. The Korea Times. 2011-03-04, online. Dostupné z: <https://goo.gl/EvmVar>.

²²⁸ OSN 1972. *Agreement between the United States of America and Japan Concerning the Ryukyu Islands and the Daito Islands*. Dostupné z: <https://goo.gl/7CcSnD>.

surovin mimo ČLR, aby na ní snížilo svou importní závislost. Podobně zareagoval japonský soukromý sektor, který přesunul své investice z Číny více do zemí ASEANu (Association of Southeast Asian Nations).²²⁹

Mapa 6 - Spory o exkluzivní ekonomické zóny v Jižním a Východočínském moři

Zdroj: O'ROURKE, Ronald 2017. Congressional Research Service.²³⁰

Poznámka: Sporné ostrovy a mělčiny (mělčina Scarborough a ostrovy Paracelské, Spratlyovy, a hlavně Senkaku) byly zvětšeny pro jejich lepší viditelnost.

Regionální mezinárodní Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) se zároveň často stává prostředkem ve snahách o regionální hegemonii Japonska i Číny, s určitou rolí Jižní Koreje. Pro Čínu je tento vztah mnohdy velmi náročný, protože má z některými členskými státy ASEAN přímé spory (např. Filipíny – Jihočínské moře, Vietnam, atd.).

²²⁹ HARUKI, Wada 2010: Resolving the China-Japan Conflict Over the Senkaku/Diaoyu Islands. The Asia-Pacific Journal: Japan Focus. 2010, online. Dostupné z: <https://goo.gl/s8yMuW>

²³⁰ O'ROURKE, Ronald 2017. Maritime Territorial and Exclusive Economic Zone (EEZ) Disputes Involving China: Issues for Congress. Congressional Research Service. June 6, 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/ALbSCu>.

Vyostřující se čínsko-japonské vztahy vedly USA k rozhodnutí posílit počet vojáků a techniky na Ostrově Okinawa v Japonsku, aby zvýšily svou roli garanta bezpečnosti Pacifiku. Tehdejší pro-militantní podpora japonské vlády ze strany veřejnosti tlačila také na zvýšení výdajů na obranu země.²³¹ V takové atmosféře silné vojenské lobby prosadilo v roce 2011 v bílé knize o bezpečnosti země²³² varování před rostoucí čínskou aktivitou v blízkosti teritoriálních vod Japonska (ta tvrdila, že výdaje Číny na obranu za předchozích 5 let neustále navyšovala na rozdíl od škrťů v zadluženém rozpočtu Japonska).²³³ ČLR se ostře ohradila proti daným tvrzením a upozornila Japonsko, že udržuje spojení s USA jako přežitý pokračující mýtus studené války a mělo by se s historie, především druhé světové války, poučit.²³⁴

Profesor Michizuki²³⁵ viděl japonské rétorické přitvrzení proti ČLR jako jasnou odpověď na napětí a rostoucí počet incidentů okolo souostroví Senkaku. Zároveň se pokoušel spekulovat dění spojené s oblastí okolo Senkaku mohou změnit názory části japonských vedoucích představitelů (hlavně okruh okolo expremiéra Hatojamy), kteří vnímají jen výhody, které přináší Japonsku čínský obchod a nepocitují nebezpečí ve stále častějších případech demonstrace vojenské síly ČLR.²³⁶

Další gradace sváru okolo ostrovů přišla v roce 2012, kdy se v srpnu nejdříve japonští i čínští aktivisté pokusili o výpravu na ostrovy s cílem vztyčit na nich vlajky svých zemí a v září téhož roku japonská vláda odkoupila tři ostrovy od soukromého vlastníka. Čínské ministerstvo zahraničních věcí se vyjádřilo o těchto krocích jako o porušujících „čínskou suverenitu a zraňující city čínského lidu a takovýto jednostranný krok týkající se ostrovů Tiao-jü je nelegální a neplatný“²³⁷ a v reakci na to ČLR k ostrovům vyslala dvě hlídkové lodě.²³⁸ Střety čínských a japonských lodí (Japonsko iniciovalo vznik speciální námořní

---

²³¹ DRIFTE, Rienhard. 2013. The Senkaku/Diaoyu Islands Territorial Dispute Between Japan and China: Between the Materialization of the "China Threat" and Japan "Reversing the Outcome of World WarII". In: UNISCI discussion papers. Madrid: UNISCI, 2013, s. 9-62. ISSN 1696-2206. Dostupné z: <https://goo.gl/dWX4iZ>.

²³² Defense of Japan 2011. In: Annual White Paper. 2011. Dostupné z:

²³³ Předchozí vyjádření japonských bezpečnostních expertů se omezovaly pouze na potřebu analyzovat čínské vojenské síly, která má vliv na bezpečnost v regionu. Více viz Defence of Japan 2009. In: Annual White Paper. Dostupné z: <https://goo.gl/qdfm5G>. s. 49.

²³⁴ BUCKLEY, Chris 2011. China accuses Japan of exaggerating it as a military threat. August 4, 2011. Dostupné z: <https://goo.gl/8rTrSA>.

²³⁵ Mike Michizuki je jeden z předních světových odborníků na vztahu USA a Japonska a Číny. Pracuje na George Washington Univerzity).

²³⁶ SIMPSON, James 2011. Mike Mochizuki on Sino-Japanese relations and the Senkaku incident. Japan Security Watch. Feb 24, 2011. Originální článek dostupné z: <https://goo.gl/DdLkDA>.

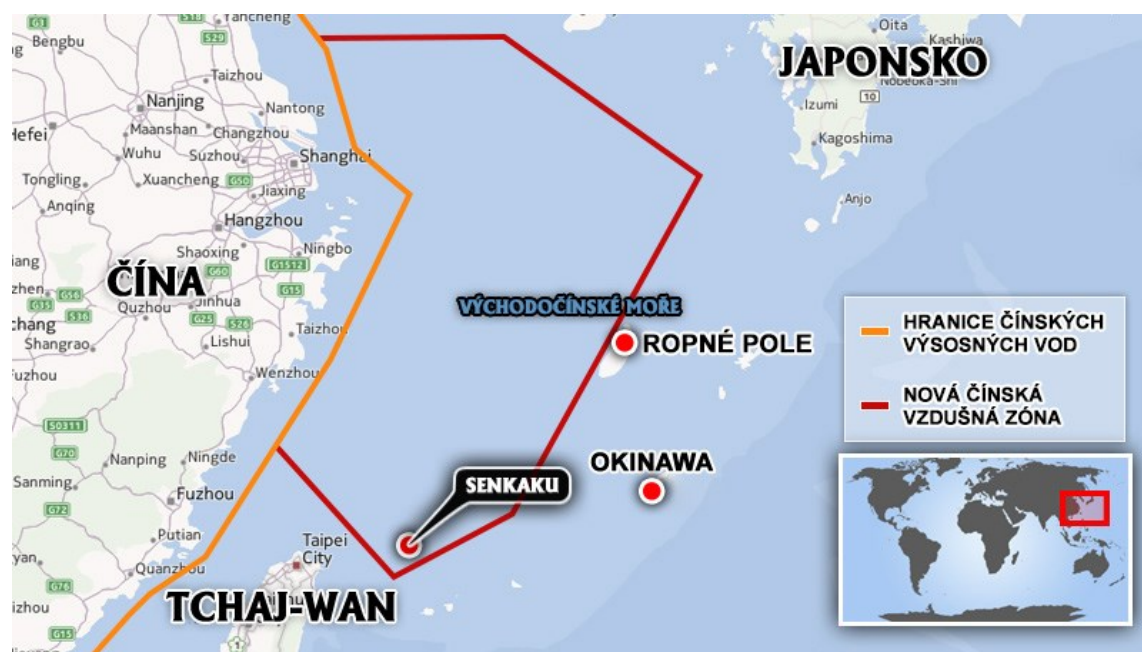
²³⁷ E15.cz 2012. Japonsko od soukromníků koupí sporné ostrovy. 5. září 2012. Dostupné z: <https://goo.gl/iaViQ>.

²³⁸ E15.cz 2012. Čína vyslala ke sporným ostrovům hlídkové lodě. 11. září 2012. Dostupné z: <https://goo.gl/rvC9Yc>.

jednotky na ochranu mořských hranic)²³⁹ a pronikání čínských vojenských letadel²⁴⁰ v dané oblasti jsou na denním pořádku i v r. 2013 a je štěstí, že zatím nedošlo k přímé konfrontaci.

Na konci roku 2013 pak ČLR zavedla zpřísnění pravidel ve vzdušném prostoru (všechna letadla by se čínské straně musela identifikovat) nad sporným souostrovím Senkaku, které je pod kontrolou Japonců. Následně to vyvolalo protesty na straně USA, Japonska a Jižní Koreji (taky nároky na několik skal ze souostroví). Všichni protestující chtějí, aby Čína zmíněné požadavky zrušila, protože se jedná o pokus destabilizovat neutrální status quo v regionu.²⁴¹

Mapa 7 - Sporná oblast ostrovů Senkaku/Tiao-jü včetně nově vyhlášení vzdušné zóny ČLR

Zdroj: Novinky.cz 2014.²⁴²

V dubnu 2014 americký prezident Barack Obama při své návštěvě Japonska (první návštěva hlavy USA po 20 letech) po jednání s premiérem Šinzó Abem prohlásil, že by čínsko-japonský územní spor měl být řešen mírovou a diplomatickou cestou a zároveň zdůraznil, že strategické ostrovy Senkaku historicky spadají pod japonskou správu a tento status nemá být jednostranně měněn.²⁴³

Jak konstatuje Hlaváček (v srpnu 2016), v přibližně posledních pěti letech je pravidlem nacházet články v novinách o konfliktních situacích ve východní Asii. Jednou z hlavních sporných oblastí je souostroví Senkaku (v ČLR známe jako Diaoyu nebo Tiao-jü). Na začátku

²³⁹ ČT24. 2013. Čínsko-japonský incident: Štáb ČT byl u toho. 22.2.2013. Dostupné z: <https://goo.gl/CzL4jd>.

²⁴⁰ RYALL, Julian 2012. Japan protests Chinese plane entering their airspace. 13 Dec 2012. Telegraph.co.uk. Dostupné z: <https://goo.gl/CtqhJS>.

²⁴¹ ČT24. 2013. Už je zase dusno. Čína vytvořila nad sporným souostrovím zvláštní zónu. 25. 11. 2013. Dostupné z: <https://goo.gl/ak7dJW>.

²⁴² NOVINKY.CZ 2014. Obama podpořil ve sporu o ostrovy Senkaku Japonsko proti Číně. 24. dubna 2014. Dostupné z: <https://goo.gl/NpCAFp>.

²⁴³ Tamtéž.

června 2016 s velkými obavami oznámila japonská vláda, že poprvé se do výsostných vod ostrovů Senkaku dostala čínská vojenská fregata. Japonsko spolu s USA k danému jednání na čínské straně vyslalo protestní nótu, aby Čína upustila od takových kroků unilaterálně narušujících stabilitu. Peking celou situaci obhajoval údajným povolením proplutí (nejspíš se čínská fregata koordinovala s ruskými loděmi, které v dané oblasti také operovaly). O dva měsíce později se do vod poblíž Senkaku dostala čínská flotila okolo 230 čínských převážně rybářských lodí (některé byly nejspíš ozbrojené).²⁴⁴

Daniel Blumenthal, dopisovatel časopisu Foreign Policy a ředitel Asijských studií na American Enterprise Institute, již v roce 2012 spor o Senkaku/Diaoyu označil za „*nejvíce explozivní problém v Asii*.“ Současné události mu tak dávají za pravdu.²⁴⁵ Dnešní realita je taková, že dnes vystupuje spor o dané souostroví jako největší problém v čínsko-japonských vztazích, kolem kterého se až následně nabalují další kauzy. Zatím pozitivním signálem konfliktu je fakt, že není ozbrojený, což není pravděpodobné ani v následujících letech. Přesto incident mezi vojenskými silami nelze vyloučit.²⁴⁶

---

²⁴⁴ HLAVÁČEK, Pavel 2016. *Čínsko-japonské vztahy se vyostřují kvůli sporným ostrovům*. 29. srpna 2016. natoaktual.cz. Dostupné z: <https://goo.gl/hkdQX3>.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ MARTINEK, David 2016. *Japonsko-čínské spory o souostroví Senkaku a potenciál vzniku ozbrojeného konfliktu*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze – Mezinárodní teritoriální studia. Dostupné z: <https://goo.gl/d1rs3k>.

Hlavní faktory ovlivňující vztahy ČLR a Japonska

V této kapitole budou shrnuty některé velmi palčivé faktory mimo výše zmíněných historických, které dokáží velmi silně ovlivňovat vzájemný vztah obou zemí.

Spor o ostrovy Diaoyutai (Tiao-jü)/Senkaku

Spor o Východočínské moře, je sporem o fyzickou kontrolu, vymezení exkluzivní ekonomické zóny, o surovinové zdroje (bohatá naleziště ropy a zemního plynu v okolí souostroví) a právo rybolovu (hojný výskyt ryb). Hlavní oblastí sporu jsou ostrovy Senkaku/Tiao-jü, které si nárokuje Japonsko, Čínská lidová republika a Tchaj-wan (Čínská republika).²⁴⁷

Ostrovy jsou neobydlené a rozkládají se celkově na rozloze 6,3 km². Z tohoto pohledu se jedná o relativně zanedbatelné území, avšak dle mezinárodního práva k těmto ostrovům patří prostřednictvím tzv. výlučných ekonomických zón dohromady 210.000 km². Co taky dále není možné přehlížet jsou od 70. let průzkumy potvrzovaná velká naleziště nerostných surovin. Střízlivé odhady zásob ropy se pohybují okolo 200 mil. barelů a v případě zemního plynu jde o 2 až 250 bilionů m³. Avšak dle úvah většiny odborníků (až na výjimky) vyplývá, že celkový objem ropy a zemního plynu jsou pro čínskou a japonskou spotřebu marginální, ale přesto zde je potenciál, který tkví ve strategické výhodě takové zásoby ovládat. Zároveň je jasné, že pro Japonsko by doprava zemního plynu potrubím v současnosti byla neekonomická. Důležitým faktorem hrajícím hlavní roli pro Japonsko je dopravně-strategická poloha, protože většina japonského námořního obchodu (hlavně životně důležité zásoby ropy z Perského zálivu) využívá tuto nejkratší námořní trasu přes Východočínské moře.²⁴⁸

Čína a Tchaj-wan shodně tvrdí, že ostrovy byly tradiční oblastí čínských rybářů a Čína kontrolovala ostrovy od 14. století až do roku 1895, kdy ostrovy společně s ostrovem Taiwan ovládlo Japonsko na základě smlouvy ze Šimonoseki, která ukončila první čínsko-japonskou válku (1894-95). Mezi tři hlavní čínské argumenty patří: a) prvenství objevu a využívání ostrovů, b) dřívější japonské uznání čínských nároků na ostrovy (odvolání na japonskou mapu z r. 1785 kde jsou ostrovy Senkaku vyznačeny stejnou barvou jako Čínské území)

---

²⁴⁷ Michal Thim. 2012. Čínsko-japonský spor v zasetí historie. Online časopis Přítomnost. Vydáno 21.4.2012. Dostupné zde: <http://goo.gl/4ExAgu>.

²⁴⁸ MARTINEK, David 2016. Japonsko-čínské spory o souostroví Senkaku a potenciál vzniku ozbrojeného konfliktu. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze – Mezinárodní teritoriální studia. Dostupné z: <https://goo.gl/d1rs3k>.

a c) Japonsko dle čínského názoru vrátilo ostrovy Číně na základě mírové dohody ze San Francisca.²⁴⁹

Japonsko argumentuje, že ostrovy objevilo jako neobydlené a začlenilo je pod svou správu ještě před podepsáním smlouvy ze Šimonoseki (již v r. 1885). Z tohoto důvodu nejsou podle Tokia ostrovy předmětem smluv, které po druhé světové válce zvrátily výsledky první čínsko-japonské války. Ostrovy samotné po druhé světové válce ovšem zůstaly pod kontrolou USA, a to až do roku 1972 (Japonsko je tedy nemohlo v r. 1951 mírovou smlouvou ze San Francisca vrátit²⁵⁰), kdy byly vráceny pod správu Japonska v rámci smlouvy (smlouva o navrácení Okinawského distriktu do Japonských rukou z června 1971),²⁵¹ podle které Japonsko opětovně získalo kontrolu nad Okinawou, kde je umístěna jedna z nejdůležitějších základen USA v západním Pacifiku.²⁵²

V situaci, kdy se strany sporu přebíjejí různými historickými výklady je rozsouzení sporu těžké, zejména pokud jde o Čínu a Japonsko s přetrvávajícími reminiscencemi z období druhé čínsko-japonské války (1937-1945). Nicméně faktem je, že Japonsko ostrovy kontroluje od roku 1895 a tato kontrola byla přerušena jen americkou okupační správou v letech 1945-1972. USA se tím vyhnuly ožehavé otázce, komu patří suverenita nad ostrovy tím, že ostrovy vrátilo pod správu Japonska, aniž by specifikovaly, jestli ostrovy Japonsku patří. To umožňuje USA zastávat zdánlivě neutrální postoj. Důležitějším faktorem ovšem je, že obranná smlouva mezi Japonskem a USA se vztahuje na všechna území pod japonskou správou, a tudíž i na ostrovy Senkaku.²⁵³

Až do přelomu 60. a 70. let 20. století ostrovům ČLR ani Japonsko nepřikládaly příliš velký význam, ale situace se náhle změnila v r. 1968, když mezinárodní výzkum Hospodářské komise OSN pro Asii a Dálný východ odhalil zásoby ropy a zemního plynu (v té době došlo ke srovnání se zásobami Perského zálivu). Počátek rozhovorů mezi USA a Japonskem v r. 1969 o navrácení Okinawy a přilehlých ostrovů byly dalším spouštěcím faktorem sporů hlavně na čínské straně. Od konce 70. let pak již běžně vstupovaly ostrovy Diaoyu/Senkaku do vzájemných sporů mezi ČLR, Taiwanem a Japonskem v pravidelných intervalech. Nejvýznamnější střety pak probíhaly v letech 1970-1972 (předání Okinawy a přilehlých

---

²⁴⁹ TURCSÁNYI Richard, ONDREJCSÁK Róbert, MAJER Marian a kol. 2014. *Perspektívy ázijského storočia: Mezinárodné vzťahy vo východnej Ázii*. CENAA (Centrum pro európské a severoatlantické vzťahy). Dostupné zde: <http://goo.gl/AX46bm>. Str. 101-124.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ OSN 1972. *Agreement between the United States of America and Japan Concerning the Ryukyu Islands and the Daito Islands*. Dostupné z: <https://goo.gl/7CcSnD>.

²⁵² Michal Thim. 2012. Čínsko-japonský spor v zajištění historie. Online časopis Přítomnost. Vydáno 21.4.2012. Dostupné zde: <http://goo.gl/4ExAgu>.

²⁵³ Tamtéž.

ostrovů zpět Japonsku), 1978 (aktivisté a rybáři u ostrovů), 1990 ((ne)uznání oficiálního navigačního bodu z r. 1978), 1996-1997 (společná ratifikace Úmluvy o mořském dnu OSN – překrytí ekonomických zón obou zemí), 2004-2005 (japonské nepřesné učebnice dějepisu), 2010 (čínská rybářská loď u ostrovů odmítl kontrolu), 2012-2013 (japonská koupě ostrovů ze strany předestřena ze strany tokijského guvernéra Ishihary).²⁵⁴ Další incidenty pokračují pravidelně téměř v každém roce až do současnosti (naposledy v r. 2016 se jednalo o možný vstup čínské válečné fregaty do teritoriálních japonských vod poblíž ostrovů Senkaku).

Podrobněji události druhé dekády 21. století v dění okolo ostrovů

Situace v oblasti se poprvé po delší době vyhrotila ve druhé dekádě 21. století v září 2010, kdy se čínská rybářská loď střetla s plavidlem Japonské pobřežní stráže, což vyústilo v zatčení kapitána čínské lodi. Incident se proměnil v krizi mezi Pekingem a Tokiem a situace se uklidnila až poté, co byl čínský kapitán propuštěn. Čínsko-japonské vztahy se vyostřily znova v létě 2012 poté co starosta Tokia Šintaro Išihara deklaroval záměr odkoupit ostrovy od soukromého vlastníka. Srpen 2012 se nesl ve znamení rozsáhlých protijaponských demonstrací v Číně a pokusu nacionalistických aktivistu z Číny, Hong-kongu, Tchaj-wanu a Japonska proniknout do oblasti, v čemž se jim snažila zabránit Japonská pobřežní stráž.²⁵⁵

V září 2012 do sporu vstoupila japonská vláda a odkoupila (tj. znárodnila) ostrovy. Ze strany vlády se jednalo o pokus zabránit stejnému kroku ze strany populistického starosty Tokia. Nicméně tento krok vyvolal další protesty v Číně. Tchaj-wanský prezident Ma Jing-ťiou navrhl již v průběhu srpna mírovou iniciativu, ta ovšem zůstala ignorována jak Tokiem, tak Pekingem, mj. i kvůli problematickému statusu Tchaj-wanu, který je sám předmětem teritoriálního nároku ze strany Číny.²⁵⁶

Napětí se přeneslo i do začátku roku 2013 a projevilo se mj. i pravidelnějšími hlídkami čínské pobřežní stráže a přelety vojenských letadel čínské letectva. V oblasti se objevilo i čínské námořnictvo, což lze chápat jako příznak rostoucího napětí, vzhledem k faktu, že doposud v oblasti hlídkovaly téměř výhradně plavidla pobřežních stráží, které v obou zemích patří pod civilní správu.

---

²⁵⁴ TURCSÁNYI Richard, ONDREJCSÁK Róbert, MAJER Marian a kol. 2014. *Perspektívy ázijského storočia: Mezinárodné vzťahy vo východnej Ázii*. CENAA (Centrum pro európské a severoatlantické vztahy). Dostupné zde: <http://goo.gl/AX46bm>. Str. 101-124.

²⁵⁵ Michal Thim. 2012. Čínsko-japonský spor v zajetí historie. Online časopis Přítomnost. Vydáno 21.4.2012. Dostupné zde: <http://goo.gl/4ExAgu>.

²⁵⁶ Tamtéž.

Stručný přehled sporů o Senkaku/Diaoyu²⁵⁷ od roku 2010:

- **9/2010:** Čínský rybářský trawler Minjinyu 5179 se srazil se dvěma loděmi japonské pobřežní hlídky (Jonakuni a Mizuki) u souostroví Senkaku/Diaoyu. Japonci zajali čínského kapitána, což následně vyvolalo hlubokou diplomatickou roztržku.
- **4/2012:** Šintaró Išihara, vysoce kontroverzní politik a bývalý starosta Tokia, vyhlásil založení soukromé sbírky na vykoupení čtyř z pěti ostrovů Senkaku, které vlastní rodina Kurihara (pátý patří státu). V Číně tím vyvolal masivní protijaponské demonstrace, protože japonskou suverenitu nad Diaoyu nikdo neuznává.
- **8/2012:** Skupinka čínských aktivistů vyvěsila nad ostrovy Senkaku/Diaoyu čínskou vlajku. Japonská pobřežní stráž je zatkla, proti čemuž se ohradila čínská vláda a požadovala propuštění.
- **11/2012:** Čína vybuodovala vzdušný obranný identifikační systém (tzv. ADIZ) nad většinou Východočínského moře (včetně souostroví Senkaku/Diaoyu), aby mohla vyžadovat identifikaci u všech letadel v tomto prostoru se nacházejících. Vlády v Tokiu a Washingtonu to odsoudily.
- **1/2013:** Čínský generál Luo Yuan, zástupce ředitele Čínské vojenské vědecké společnosti, prohlásil, že Čína by měla prosadit svou suverenitu nad Diaoyu i za použití vojenské síly.
- **8/2013:** V Číně se objevila první počítačová on-line hra, kterou spoluvyvíjela Čínská lidová armáda. Na jedné misi jsou hráči vyzýváni, aby bránili Diaoyu proti japonským agresorům.
- **4/2014:** Čínské ozbrojené stíhačky se podle japonských zdrojů v prostoru nad Senkaku/Diaoyu nebezpečně přiblížily k japonským průzkumným letounům na pouhých 30, resp. 50 metrů. Japonská vláda podala protest. Čínská vláda to odmítla s tím, že japonská letadla vstoupila do prostoru, který byl z důvodu vojenského cvičení prohlášen za bezletovou zónu.
- **6/2016:** Čínské vojenské plavidlo – patrně na cvičení v doprovodu ruských plavidel – vstoupilo do teritoriálních vod Senkaku/Diaoyu.
- **8/2016:** Čínská flotila o 230 rybářských plavidlech, včetně několika ozbrojených lodí čínské pobřežní stráže, proplula kolem Senkaku/Diaoyu.

Důsledkem rostoucích třenic především mezi ČLR a Japonskem okolo souostroví Senkaku/Diaoyu je, že se více než kdy v minulosti objevují obavy, že spor může přerůst v ozbrojený konflikt, který by se týkal, tři největších světových ekonomik. Důvodů k optimismu je však vícero. Hlavním je pochopitelně provázanost obou ekonomik, neméně důležitá je skutečnost, že Senkaku jsou pod vzájemnou obrannou smlouvou mezi Japonskem a USA, která dává právo americkým jednotkám bránit jakékoliv území pod japonskou kontrolou. Peking jako ta strana, která se pokouší o změnu status quo, by v případě vypuknutí bojových akcí riskovala konflikt, který by minimálně zahrnul americké síly na Okinawě a dalších základnách v Japonsku. Jedna věc je hrát na strunu vlasteneckých nálad a využívat protijaponské nálady a druhá je riskovat konflikt, který by přesáhl význam sporné oblasti. To ovšem neznamená, že i do budoucna nebudeme svědky podobných střetů jako v posledních letech.²⁵⁸

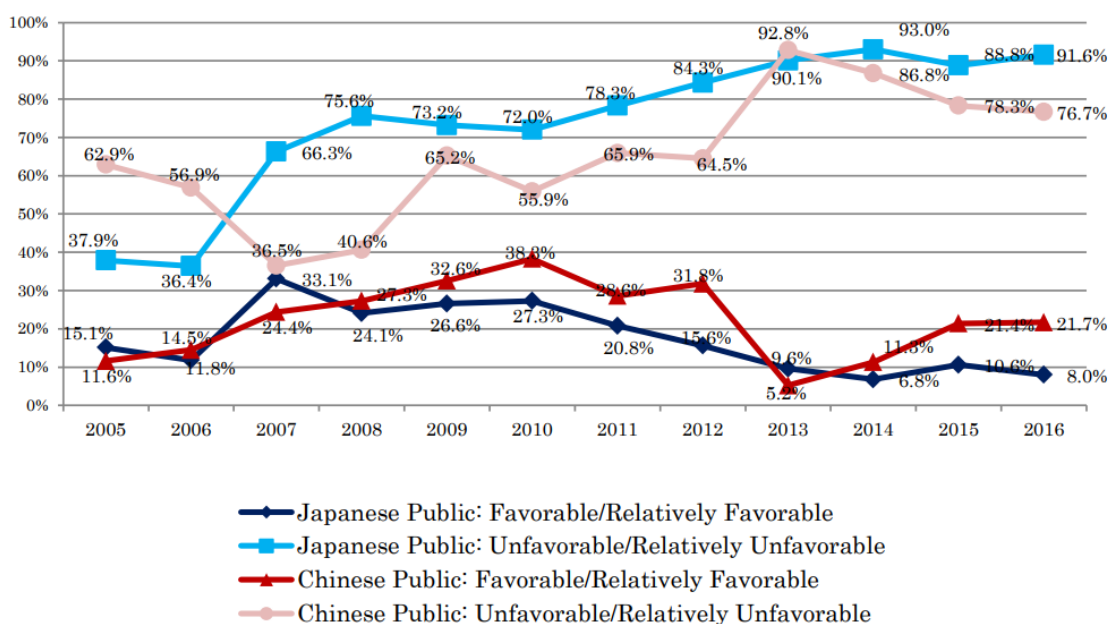
²⁵⁷ MARTINEK, David 2016. Japonsko-čínské spory o souostroví Senkaku a potenciál vzniku ozbrojeného konfliktu. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze – Mezinárodní teritoriální studia. Dostupné z: <https://goo.gl/d1rs3k>.

²⁵⁸ Tamtéž.

Veřejné mínění Japonců a Číňanů o druhé straně

Poslední průzkum z r. 2016 vypracovaný známou neziskovou organizací The Genron NPO ukazuje, že během let druhé dekády 21. století se veřejné mínění Japonců o Číňanech a taky naopak Číňanů o Japoncích výrazně zhoršuje, což dokládá následující Graf 16.

Graf 16 – Vnímání druhého národa – srovnání veřejného mínění mezi Japonci a Číňany

Zdroj: The Genron NPO 2016.²⁵⁹

Bohužel se ukazuje, že i přes značný pokles negativního vnímání Číňanů ze strany Japonců, pořád toto špatné mínění silně přetrvává.

Jedná se o jeden z dalších faktorů, který nahrává nacionalisticko-populistickým tendencím, což nebezpečně roztáčí spirálu, často následovanou útoky na japonské podnikatele či stávkování ve výrobních firmách až po hraniční aktivity v blízkosti ostrovů Senkaku.

Jediným řešením je, aby vládnoucí garnitury obou zemí byly schopny se vždy od těchto tendencí oprostit a hledat klidná a diplomatická řešení klidně i v rámci mezinárodních jednání a diskutování. Toto se v současnosti zatím úplně neděje.

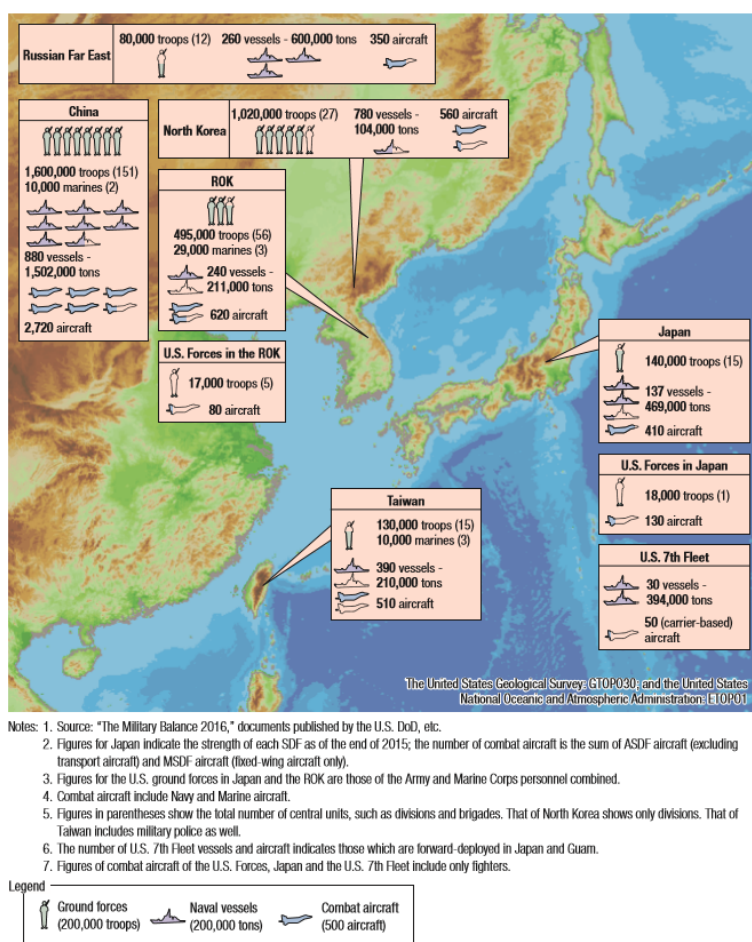
²⁵⁹ The Genron NPO 2016. *The 12th Japan-China Joint Opinion Poll Analysis Report on the Comparative Data (2016)*. September 2016. In Cooperation With: Japan: Public Opinion Research Institute Corporation a China: Horizon Research Consultation Group. Dostupné z: <http://bit.ly/2sEhSnl>.

Vojensko-bezpečnostní situace mezi oběma zeměmi

Z nejnovější Zprávy o bezpečnosti Japonska za rok 2016 (Defence of Japan) vyplývá, že mezi největší bezpečnostní hrozby z japonského pohledu patří Severní Korea (KDR) se čtyřmi testy jaderných balistických raket a na druhém místě to je ČLR. Mezi hlavní důvody obav, které zpráva zmiňuje, se řadí masivní přezbrojování čínského pozemního i námořního arzenálu bez větší transparentnosti, stabilně rostoucí čínský rozpočet na obranu (viz změny rozpočtu Graf 17) a nebezpečné aktivity čínských jednotek „dráždicích“ v japonských teritoriálních vodách (vládní loď ČLR) a blízkosti vojenských jednotek USA (čínský bojový letoun se velmi přiblížil americkému).²⁶⁰

Mapa 8 - Rozložení vojenský sil dle Zprávy o bezpečnosti Japonska z r. 2016

Odhad rozložení vojenských kapacit v rámci asijsko-pacifického regionu je možno vidět na následující mapě (viz Zdroj: MOFA 2016. DEFENCE OF JAPAN 2016.

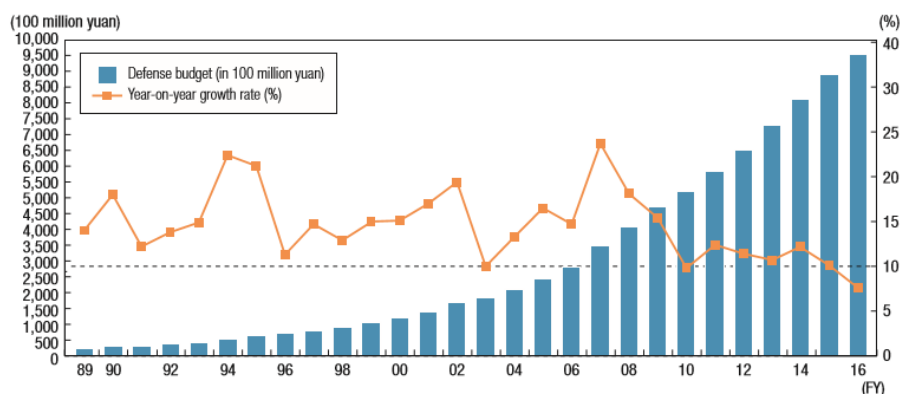
Nebezpečné nacionalistické tendence na čínské straně bylo možno vidět např. v roce 2012, kdy kvůli vyostření sporů o ostrovy Senkaku (Tiao-jü) došlo v čínských městech k protijaponským pogromům a některé průzkumy veřejného mínění (např. portal Sina)

²⁶⁰ MOFA. Defence of Japan 2016. Dostupné z: <https://goo.gl/nogQgB>

ukázaly, že většina Číňanů si přeje řešit sport s Japonskem vojensky (86 % dotázaných). Některé japonské podniky působící v Číně (např. závody společností Honda a Mazda) zastavily dočasně výrobu s ohledem na protijaponské nálady.

). Vojenský rozpočet ČLR odhadovaný na japonské straně za rok 2016 měl činit 954,4 mld. CNY (Čínských jüanů), což znamená přibližně 3,2 bilionu Kč (kurz 1 CNY = 3,36 Kč). V porovnání s předchozím rokem došlo k jeho zvýšení o 7,6 % (cca 67,5 mld. CNY = 227 mld. Kč).

Graf 17 - Změny čínského rozpočtu na obranu v letech 1989-2016 (jednotka CNY)

Note: This basically shows the defense budget within central fiscal expenditures. Note that the FY2002 budget was calculated on the assumption that the disclosed rate and amount of growth represent increases from the actual defense expenditure in FY2001, because the FY2002 budget was not disclosed and discrepancies arise when the disclosed rate and amount of growth are applied to the initial budget of the previous year. In FY2015 and FY2016, only the defense budget within the basic expenditures of the central government (part of the central fiscal expenditures) was announced. The FY2015 defense budget within central fiscal expenditures was calculated by adding the defense budget within the basic expenditures of the central government and the local relocation expenditure amount, etc. released separately at a later date.

Zdroj: MOFA 2016. DEFENCE OF JAPAN 2016.²⁶¹

Nebezpečné nacionalistické tendence na čínské straně bylo možno vidět např. v roce 2012, kdy kvůli vyostření sporů o ostrovy Senkaku (Tiao-jü) došlo v čínských městech k protijaponským pogromům a některé průzkumy veřejného mínění (např. portal Sina) ukázaly, že většina Číňanů si přeje řešit sport s Japonskem vojensky (86 % dotázaných). Některé japonské podniky působící v Číně (např. závody společností Honda a Mazda) zastavily dočasně výrobu s ohledem na protijaponské nálady.²⁶²

Určitou ukázkou rostoucích čínských sil jsou poslední události začátku roku 2017 ve Východočínském moři v okolí souostroví Senkaku. Čínské stíhací letouny narušují pořád častěji japonský vzdušný prostor a na to Japonské letecké sebeobrané síly reagovaly zdvojnásobením počtu svých strážných letů mezi ostrovem Okinawa a vlastní leteckou základnou na ostrově Naha prostřednictvím svých letounů F-15. Z čínských vyjádření, že ČLR chce zvýšit svůj námořní dosah v rámci západního Pacifiku, důkazem toho může být

²⁶¹ MOFA 2016. DEFENCE OF JAPAN 2016. Online. Dostupné z: <https://goo.gl/2pe1ZN>.

²⁶² SVITÁK, Ctirad. 2012. Číňané si přejí válku s Japonskem kvůli sporným ostrovům. 18.09.2012. armadinoviny.cz. Dostupné z: <https://goo.gl/fYrZou>.

cvičení za pomoci první letadlové lodi v čínských rukou v prosinci 2016. Japonský zástupce ministra obrany, Yurie Mitsui, čínské aktivity komentoval slovy: „*Čína se pokouší rozvinout schopnost svých leteckých sil do západního Pacifického oceánu.*“ Důležitá bude taky role americké administrativy v čele s prezidentem Trumpem a jeho vyjednávání s představiteli ČLR.²⁶³

---

²⁶³ DILLOW, Clay 2017. *Military nightmare scenario brewing in the East China Sea.* 4 Apr 2017. CNBC.com. Dostupné z: <https://goo.gl/T75BZz>.

Liberální teorie v rámci čínsko-japonských vztahů

Za hlavní aktéry mezinárodních vztahů liberalismus pokládá jednotlivce, skupiny a sociální skupiny. Avšak na mezinárodní úrovni jsou jejich zájmy reprezentovány státy. Mezi dalšími základními elementy teorie liberalismu jmenujme kooperativní povahu mezinárodních vztahů a rozšíření druhů zájmů. Oproti realistům není kladen důraz na zájem o přežití a moc, mezi základní cíle liberálů naopak patří témata jako blahobyt, mír, prosperita, bezpečnost a rozvíjení svobody člověka.²⁶⁴ Jelikož pro liberály je zásadní zkoumání podmínek pro mírové uspořádání mezinárodního systému, což vyplývá z jejich víry v pozitivní změnu tohoto systému, nezabývají se při zkoumání konfliktů jejich příčinami.²⁶⁵

Pro následující výzkum v této práci se jako nejlépe aplikovatelný zdá koncept obchodního liberalismu. Hlavní snahou následujícího výzkumu je získat odpověď na otázku, jak velká je vzájemná spolupráce obou států a jestli jejich vzájemná závislost zabraňuje v propuknutí násilného konfliktu.

Obchodní liberalismus

Daný teoretický směr je rozvíjen řadou autorů, ale pro potřeby této práce bylo čerpáno především z myšlenek Johna Oneala, Bruce Russetta, Michaela Berbuma, a to ve snaze využít jejich myšlenek části liberalismu s cílem nalezení příčin míru.

Ústřední myšlenkou obchodního liberalismu je, stejně jako u jiných liberalistických konceptů, kantovský projekt trvale udržitelného míru. Výše zmínění autoři vycházejí ze tří základních předpokladů pro ustanovení mezinárodního míru: republikánská ústava, kosmopolitní právo umožňující volný obchod a hospodářskou vzájemnou závislost, a mezinárodní právo a organizace.²⁶⁶ Základní teze dříve zmíněných myšlenek vychází z tvrzení: „[z]tráty z narůstajícího mezinárodního obchodu, které by nastaly v případě války, snižují pravděpodobnost války.“²⁶⁷

Analytická práce Oneala a jeho kolegů zkoumala konflikty mezi dvěma státy v období 1885-1992 za pomoci faktorů z části vyplývajících z 200 let starého Kantova konceptu projektu věčného míru. Jmenovitě se pak jedná o: vojenské a fatální spory, demokracie, obchod

²⁶⁴ KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK 2009. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Editor Petr Kratochvíl, Petr Drulák. Praha: Portál, 367 stran. ISBN 9788074190117. s. 135.

²⁶⁵ Tamtéž. s. 125

²⁶⁶ ONEAL, John R., RUSSET, Bruce, a Michael L. BERBAUM 2003. *Causes of Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885-1992*. International Studies Quarterly, vol. 47, issue 4,, s. 371-372.

²⁶⁷ KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK 2009. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Editor Petr Kratochvíl, Petr Drulák. Praha: Portál, 367 stran. ISBN 9788074190117. s. 136.

a ekonomická vzájemná závislost, společné členství v mezinárodních organizacích, míra schopností, aliance, a blízkost a geografická vzdálenost.²⁶⁸

Vojenské a násilné spory

První faktor obchodního liberalismu pro zkoumání příčin míru jsou právě vojenské a násilné spory. Jak potvrzují Oneal a Russett jakýkoliv předchozí vojenský konflikt zvyšuje riziko vzniku nového ozbrojeného konfliktu. Základní kritérium pro relevantnost vojenských konfliktů jsou smrtelné spory, které je možno přesně zkoumat. Vojenské spory jsou ještě doplněny o podmínku jejich jasné násilnosti (např. Japonska a Bulharsko se v rámci multilaterálního konfliktu první světové války nikdy neocitly v přímém střetu i když bojovaly na opačných stranách). Pro zkoumání tohoto faktoru oba výše zmínění autoři využili databázi Correlates of War od politologa Davida Singera.²⁶⁹

Demokracie

Základním předpokladem míru je u tohoto faktoru demokracie, tedy s rostoucí demokratičností států přímo roste omezování použití síly, a tím se zklidňuje spor mezi oběma státy. Autoři použili ve své práci data z databáze Polity III ICPSR.²⁷⁰ Z jejich výsledků vychází tvrzení, že vyšší demokratičností států (fakt, že jsou demokratické) snižuje nebezpečí likvidačního vojenského konfliktu o 86 %.²⁷¹

Obchod a vzájemná ekonomická vzájemná závislost

Jedná se o velmi dobře vypovídající faktor, který snadno dokáže určit vzájemné propojení trhů obou států za pomoci míry HDP v porovnání k výši vzájemného obchodu (tzn. kolik procent celkového HDP tvoří vzájemný obchod). Faktor má nepřímou úměrnou vztah vůči pravděpodobnosti vzniku konfliktu mezi státy. Tzn., že vyšší obchodní závislost snižuje nebezpečí vzniku konfliktu.²⁷²

Společné členství v mezinárodních organizacích

Faktor členství obou zemí v mezivládních organizacích má dle výše zmíněných autorů také významný vliv na udržení míru. Jedná se o sledování členství v mezivládních organizacích,

---

²⁶⁸ BARTOŇ, Vojtěch 2014. *Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba vojenského konfliktu?* Univerzita Karlova: Fakulta sociálních věd – Institut politologických studií. Diplomová práce. Praha 2014. Dostupné z: <https://goo.gl/rcXKIL>. s. 43.

²⁶⁹ ONEAL, John R., RUSSET, Bruce, a Michael L. BERBAUM 2003. *Causes of Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885-1992*. International Studies Quarterly, vol. 47, issue 4., s. 376-377.

²⁷⁰ Tamtéž. s. 377.

²⁷¹ Tamtéž. s. 388.

²⁷² Tamtéž. s. 377.

tzv. IGO (společné členství obou zemí v organizacích = nižší riziko vzájemného konfliktu). Mezi další sledované proměnné v rámci tohoto faktoru patří význam, velikost, vztahy mezi členy a rozsahem členství v mezivládních organizacích. Přesněji řečeno čím více sdílí sledované země členství v mezinárodních organizacích, roste jejich vzájemná závislost a zvyšuje se tak udržování míru.²⁷³

Míra schopností

Daný faktor spíše realistického ražení bere v potaz převahu jako nebezpečí vojenského konfliktu. Autoři zde zohledňují data v projektu *Correlates of War* zohledňující velikost populace, průmyslovou a vojenskou kapacitu a jejich technologickou vyspělost.²⁷⁴

Aliance

Tento faktor říká, že jakékoliv členství obou zemí v alianci v podobě spojenců nebo neutrálních partnerů podstatně snižuje riziko války.

Blížkost a geografická vzdálenost

Geografická vzdálenost je poměrně jasným faktorem přímo ovlivňujícím riziko konfliktu nepřímo úměrně, tzn., že riziko války klesá s rostoucí vzdáleností mezi oběma státy. Realitou je mnohem větší množství a častější střety vzájemných sousedů, které ovlivňují např.: teritoriální spory, přírodní zdroje, iredentismus a další. Tento faktor funguje jako protiváha vzájemného obchodu, protože působí proti němu. Blízká vzdálenost podporuje vzájemný obchod ale také riziko konfliktu. Jedná se o váhy příčin míru.²⁷⁵

Operacionalizace

Výše zmíněné hlavní faktory teorie obchodního liberalismu mají za úkol zjišťovat příčiny konfliktů mezi různými státy. Tato práce si pro potřeby zjišťování potenciálního rizika konfliktu mezi Japonskem a Čínou vybírá jen pouze proměnné optimálně aplikovatelné na jejich vztah: „nedemokratičnost režimů, vzájemná ekonomická závislost a vzájemné členství v mezinárodních organizacích.

Faktor vojenské síly není využit do výzkumu, protože databáze COW neobsahuje od r. 1945 žádný relevantní spor mezi ČLR a Japonskem. Faktor je zaměřen především na zjišťování

---

²⁷³ ONEAL, John R., RUSSET, Bruce, a Michael L. BERBAUM 2003. *Causes of Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885-1992*. *International Studies Quarterly*, vol. 47, issue 4., s. 378.

²⁷⁴ Tamtéž. s. 378

²⁷⁵ Tamtéž. s. 378.

příčin míru a v případě obou zemí přímý vojenský konflikt nebyl přes 70 let, což naopak potvrzuje nízkou míru rizika vzájemného konfliktu mezi zmíněnými zeměmi.

Míra schopností nebude také v následujícím výzkumu zahrnuta, protože slouží hlavně k stanovování rozdílů příčin udržování míru mezi jednotlivými případy. Při hledání potenciálu míru mezi Japonskem a ČLR nelze porovnávat s jiným případem.

Faktor aliance nemůže být také použit, protože obě nejsou vojenskými spojenci, a tím je jeho vypovídací hodnota vyčerpána. Naopak obě země jsou pro sebe vzájemným znepokojivým činitelem, kdy Japonsko-americká aliance dráždí ČLR a rostoucí vojenská síla Číny naopak zvyšuje znepokojení Japonců. Premiér Abe navíc několikrát mluvil a snaží se o asijsko-pacifickou protičínskou alianci (dle návrhů s Indií a Austrálií).²⁷⁶

Geografická blízkost obou zemí (v nejužším místě méně než 900 km po moři) jde přímo proti míru a snižuje jeho možnost udržení. Zároveň zde existuje jasný příklad teritoriálních sporů o námořní hranice v rámci souostroví Senkaku, v rámci kterého se v poslední letech ukazuje silné stupňování různých střetů (častěji ze strany ČLR – modernizace armády a demonstrace jejích nových schopností) působících velmi silně pro možnost vojenské akce mezi Japonskem a Čínou.

Pro hodnocení (ne)demokratičnosti režimů Oneal a jeho kolegové používali data z projektu Polity III ICPSR od Center for Systemic Peace. Zmíněná databáze obsahuje data pouze do roku 1994, a proto bude použita její modernizovaná podoba Polity IV: Annual Time-Series, 1800-2015 (údaje za dané roky).²⁷⁷ Data by měla napomoci zkoumání možností dalšího posunu mezi zeměmi a trendu budoucího vývoje mezi lety 1945-2015.

Velmi významnou zkoumanou proměnnou bude míra obchodu a vzájemná ekonomická závislost Japonska a Číny. Výzkum využije dostupná dat (hrubý domácí produkt – HDP) v období mezi lety 1970-2015²⁷⁸ z údajů UN Comtrade a ze stejného zdroje budou také data o vzájemném obchodu obou zemí (Exporty a Importy), ale pouze za období 1992-2016.²⁷⁹ Závislost státu A na státu B bude určena za pomoci jednoduchého vzorečku, kdy HDP státu A je vydělen součtem jeho exportu a importu se státem B pro daný rok. Stejně pak platí pro pohled ze strany státu B. Výsledné procentuální hodnoty jsou pak velmi jednoduché na

---

²⁷⁶ Wang Wenwn 2014. *India uncertain as Abe looks for anti-China alliance*. The Global Times. 2014-02-18, online. Dostupné z: <http://bit.ly/2vi0RQA>.

²⁷⁷ Center for Systemic Peace 2017. *Polity IV Annual Time-Series, 1800-2015*. Dostupné z: <http://www.systemicpeace.org/inscrdata.html>.

²⁷⁸ UN 2017. *National Accounts Main Aggregates database*. Dostupný z: <https://unstats.un.org/unsd/snaama/dnlList.asp>. Rok 2016 bude doplněn o údaje z dat Světové banky.

²⁷⁹ UN Comtrade database 2017. Dostupné z: <https://comtrade.un.org/data/>.

porovnání vzájemné obchodní závislosti jednoho státu na druhém, včetně toho, který stát je více závislý na tom druhém. Porovnání půjde dle tvrzení autorů Oneal a kol., kteří říkají, že více závislý stát vidí jako aktéra s minimálním zájmem o konflikt. Dané srovnání umožní také ukázat současné trendy.

U faktoru vzájemného členství v mezinárodních organizacích bude v případě Japonska a ČLR zkoumáno omezené období 1992-2016, aby bylo srovnatelné s předchozím faktorem. Základní sledovanou proměnnými pak budou počet členství obou států, respektive změna jejich počtu.

Zkoumání úrovně demokratičnosti obou režimů

Tato kapitola navazuje na předchozí kapitolu liberální teorie – obchodní liberalismus s tím, že se dle Oneala a Russetta snaží ověřit faktor hledání příčin vzájemného konfliktu Číny a Japonska. Základní proměnná sleduje vztah, čím vyšší je demokratičnost daného státu, tím nižší je pravděpodobnost jejich vzájemného konfliktu, a to za předpokladu, že demokratické státy spolu nevedou války (2 demokratické státy mezi sebou neválčí s pravděpodobností o 86 % nižší než nedemokratické). Oneal s kolegy využil ve své analýze dat projektu Polity III ICPSR, ve kterém jsou data jen do roku 1994. Tato práce využije modernizovanou verzi s daty až do r. 2015.

Index Polity IV je níže zobrazen do grafů pro oba státy a zobrazuje jejich demokratičnost. Osa X představuje časovou linii v letech (pro lepší přehlednost jsou zobrazeny jen desetileté období od roku 1945 do r. 2015). Osa Y pak ukazuje hodnoty v rozmezí -10 a +10 vypovídající o demokratičnosti dané země. Mezi demokratické státy se řadí země s hodnotami +6 a vyššími. Na druhé straně mezi autokratické státy patří ty s hodnotami od -6 a nižšími. Graf dokáže vysvětlovat také další události, které mohou ovlivňovat změny demokratičnosti režimu daného státu. Pak se jedná o tzv. frakcionalismus, přerušení, bezvládní, přechodné období, autokratické zpátečnictví, revoluci, zhroucení státu, apod.²⁸⁰

ČLR a vývoj její demokratičnosti

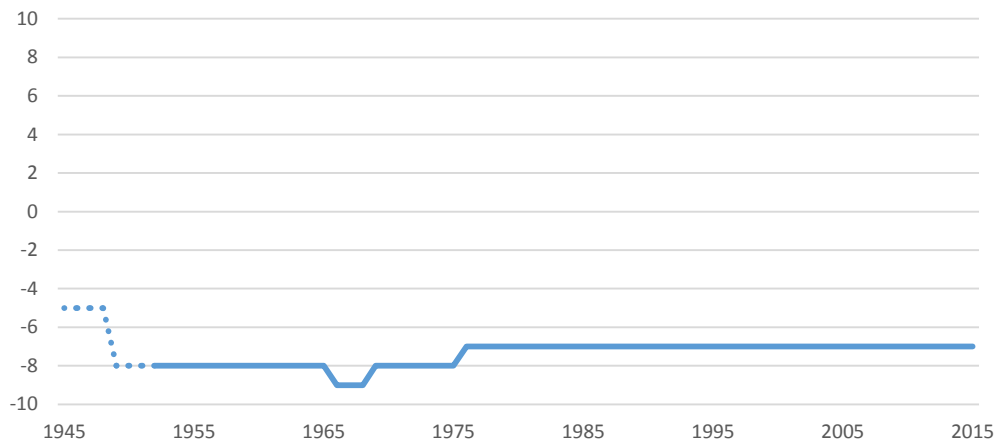
Následující Graf 18 v současnosti ještě pořád ČLR patří dle indexu Polity IV mezi autokratické státy se skórem na úrovni -7. Diagram zároveň velmi dobře ilustruje historické změny (události), které ovlivňovaly samotnou demokratičnost země, kdy právě Kulturní revoluce vedla ČLR a na nejnižší hodnoty úrovně -9, a pak naopak smrt Mao Ce-tunga

²⁸⁰ MARSHALL, Monty G. Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2012. Dostupné z: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>.

umožnila postupné zlepšování demokratičnosti režimu v ČLR. Přesto ale zůstává úroveň indexu od r. 1977 nezměněna z hodnoty -7 (pořád autokratický režim)²⁸¹

Graf 18 – Vývoj indexu Polity IV v letech 1945-2015 v rámci ČLR

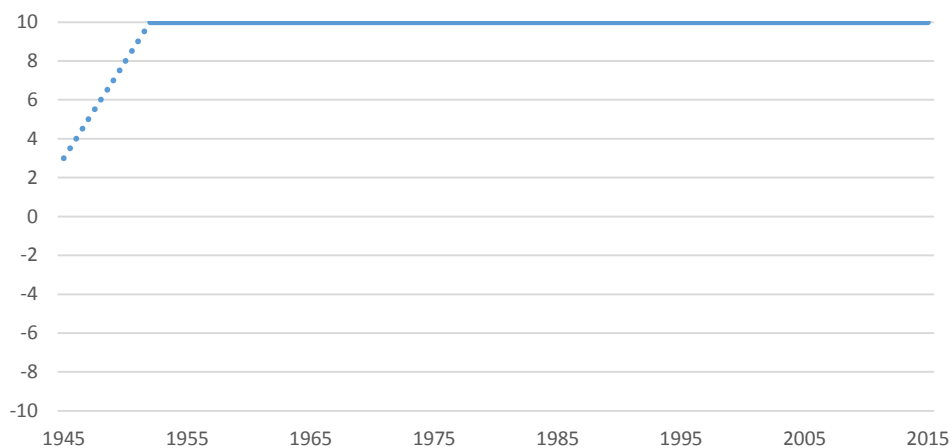

Zdroj: Centre for Systemic Peace (dále jen CSP).²⁸²

Vývoj Japonska v rámci demokratičnosti

Následující Graf 19 představuje situaci úrovně demokratičnosti Japonska ve stejných letech jako ČLR v předchozím grafu. Hodnoty Polity IV indexu řadí tuto zemi od roku 1948 mezi demokratické státy s hodnotou na úrovni +10. Díky této hodnotě patří Japonsko mezi nejdemokratičtější země na světě.

Graf 19 - Vývoj indexu Polity IV v letech 1945-2015 v rámci Japonska

Zdroj: Centre for Systemic Peace (dále jen CSP).²⁸³

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Center for Systemic Peace 2017. *Polity IV Annual Time-Series, 1800-2015*. Dostupné z: <http://www.systemicpeace.org/inscrdata.html>.

²⁸³ Tamtéž.

Přerušovaná čára naznačuje období změn v Japonsku, kdy docházelo k postupné demokratizaci země po skončení druhé světové války od r. 1945. Roku 1947 byla přijata současná ústava.

Zkoumání vzájemné ekonomické závislosti

Jak zmínila předchozí teoretická podkapitola, „Obchod a vzájemná ekonomická vzájemná závislost,“ vzájemná obchodní závislost oba aktéry spojuje a působí tak jako tlumící prvek rizika vzniku případného konfliktu. V dané kapitole tento fakt potvrzují výše zmínění autoři (Oneal a Russett). Více viz zmíněná podkapitola. Pro výpočet a znázornění společné obchodní závislosti bude použita hodnota součtu exportu a importu dané země A, která je vydělena objemem hrubého domácího produktu státu A za konkrétní rok. Stejný proces je opakován pro stát B.

Hrubý domácí produkt ČLR a Japonska v letech

Nejdříve je dobré si představit vývoj hrubý domácí produkt (HDP) obou zemí v letech od roku 1970 až do r. 2015. I když se v posledních letech mluví o jasném předechnání Japonska ze strany ČLR na pozici 2. největší ekonomiky světa, tak je dobré si uvědomit, že se jedná jen o velmi krátké období, protože ČLR měla i přes extrémně vysoké meziroční přírůstky tohoto ukazatele celkové HDP (měřeno v konstantních cenách roku 2005) pořád nižší než Japonsko až do r. 2013. Lepší představu o tomto vývoji dává pře tabulka, která srovnává v letech 1970-2015 vývoj HDP obou zemí, jejich celkový objem exportů a importů.

V roce 1970 bylo japonská roční HDP větší o téměř 1,5 bil. USD, v roce 1990 dokonce japonská výkonnost ekonomiky dle HDP byla na svém maximu oproti ČLR a byla vyšší o téměř 3,4 bil. USD. Obrovsky se ČLR dotahuje v rámci tohoto ukazatele k hodnotám japonské ekonomiky hlavně v poslední dekádě až ji ČLR v r. 2013 předběhla v objemu a v rostoucím trendu pokračuje. Dle údajů z r. 2015 pak HDP ČLR činilo 5,7 bil. USD oproti japonskému ve výši 5 bil. USD. Podobný trend pak lze v následující tabulce vyčíst také při srovnání celkových exportů i importů obou zemí, kdy jejich čínské objemy překračují japonské úrovně od druhé dekády současného století.

Tabulka 3 - Vývoj některých ekonomických ukazatelů ČR a Japonska v letech 1970-2015 (data UN)²⁸⁴

	Indikátor	1970	1980	1990	2000	2010	2013	2015
Čína	Exporty zboží a služeb celkem	4 027 482 357	16 957 314 782	70 114 128 816	366 900 704 995	1 216 932 967 748	1 591 937 158 919	1 738 930 422 698
	Importy zboží a služeb celkem	4 981 675 888	22 762 105 287	52 714 822 039	276 259 777 198	1 123 824 907 727	1 560 426 786 338	1 705 918 760 640
	Saldo celkového obchodu	-954 193 531	-5 804 790 505	17 399 306 776	90 640 927 797	93 108 060 022	31 510 372 581	33 011 662 058
	Celkový objem obchodu	9 009 158 244	39 719 420 069	122 828 950 855	643 160 482 193	2 340 757 875 475	3 152 363 945 257	3 444 849 183 338
	Hrubý domácí produkt (HDP)	121 023 319 658	221 242 414 865	537 244 532 992	1 448 331 412 653	3 944 168 395 755	5 023 538 945 500	5 762 185 041 429
Japonsko	Exporty zboží a služeb celkem	74 268 400 423	182 557 853 182	317 256 774 759	494 181 381 422	775 964 493 118	779 257 325 921	877 454 454 915
	Importy zboží a služeb celkem	115 803 368 394	196 797 799 206	355 008 938 962	492 781 123 015	600 707 146 611	691 884 961 795	750 044 641 492
	Saldo celkového obchodu	-41 534 967 971	-14 239 946 024	-37 752 164 202	1 400 258 407	175 257 346 507	87 372 364 126	127 409 813 423
	Celkový objem obchodu	190 071 768 817	379 355 652 387	672 265 713 721	986 962 504 437	1 376 671 639 730	779 257 325 921	1 627 499 096 407
	Hrubý domácí produkt (HDP)	1 612 699 362 102	2 495 510 756 635	3 925 859 859 849	4 484 302 515 465	4 778 705 197 983	4 941 462 809 543	5 018 509 907 416

²⁸⁴ UN 2017. *National Accounts Main Aggregates database*. Dostupný z: <https://unstats.un.org/unsd/snaama/dnList.asp>. Rok 2016 bude případně doplněn o údaje z dat Světové banky.

Vzájemný obchod ČLR a Japonska v letech 1992-2016

Následující tabulka přehledně ukazuje vývoj vzájemného obchodu obou zemí, který byl narušen v době obou významných krizí v letech 1997-1998 (Asijská finanční krize) a 2008-2009 (celosvětová finanční krize). Dále od roku 2012 následoval celkový postupný pokles vzájemného obchodu, ale zatím z posledních údajů je vidět, že se nejedná o zásadní propad, protože vzájemný obchod z roku 2016 je pořád vyšší než hodnoty krizového roku 2008 a mnohem než v roce první krize 1997-1998 (více než čtyřnásobný).

Tabulka 4 – přehled exportů/importů Japonska vůči ČLR, jejich bilance a vývoj v letech

Rok	Japonský export	Japonský import	Bilance obchodu JAP	Celkový obchod	Meziroční změny
1992	11 926 403 691	16 925 932 926	-4 999 529 235	28 852 336 617	
1993	17 158 369 501	20 437 097 337	-3 278 727 836	37 595 466 838	8 743 130 221
1994	18 694 010 954	27 483 604 500	-8 789 593 546	46 177 615 454	8 582 148 616
1995	21 991 316 134	36 017 103 466	-14 025 787 332	58 008 419 600	11 830 804 146
1996	21 886 792 588	40 436 100 530	-18 549 307 942	62 322 893 118	4 314 473 518
1997	21 745 508 856	41 876 689 043	-20 131 180 187	63 622 197 899	1 299 304 781
1998	20 086 250 354	37 088 485 255	-17 002 234 901	57 174 735 609	-6 447 462 290
1999	23 340 189 189	42 853 068 412	-19 512 879 223	66 193 257 601	9 018 521 992
2000	30 382 095 707	55 106 750 252	-24 724 654 545	85 488 845 959	19 295 588 358
2001	30 994 259 745	57 864 680 994	-26 870 421 249	88 858 940 739	3 370 094 780
2002	39 824 769 806	61 784 474 320	-21 959 704 514	101 609 244 126	12 750 303 387
2003	57 416 821 714	75 471 962 387	-18 055 140 673	132 888 784 101	31 279 539 975
2004	73 938 662 599	94 340 411 672	-20 401 749 073	168 279 074 271	35 390 290 170
2005	80 074 348 387	108 477 568 677	-28 403 220 290	188 551 917 064	20 272 842 793
2006	92 769 551 020	118 525 736 273	-25 756 185 253	211 295 287 293	22 743 370 229
2007	109 270 655 883	127 922 365 758	-18 651 709 875	237 193 021 641	25 897 734 348
2008	124 900 515 034	143 229 984 360	-18 329 469 326	268 130 499 394	30 937 477 753
2009	109 727 427 882	122 574 080 731	-12 846 652 849	232 301 508 613	-35 828 990 781
2010	149 450 758 992	153 203 233 770	-3 752 474 778	302 653 992 762	70 352 484 149
2011	162 035 385 926	183 882 189 759	-21 846 803 833	345 917 575 685	43 263 582 923
2012	144 184 828 420	188 500 370 264	-44 315 541 844	332 685 198 684	-13 232 377 001
2013	129 401 393 688	180 977 514 211	-51 576 120 523	310 378 907 899	-22 306 290 785
2014	126 361 385 613	181 294 159 255	-54 932 773 642	307 655 544 868	-2 723 363 031
2015	109 277 766 995	160 559 698 699	-51 281 931 704	269 837 465 694	-37 818 079 174
2016	113 830 233 712	156 552 583 048	-42 722 349 336	270 382 816 760	545 351 066

Zdroj: UN data 2017,²⁸⁵ vlastní zpracování.

²⁸⁵ UN 2017. *National Accounts Main Aggregates database*. Dostupný z: <https://unstats.un.org/unsd/snaama/dnList.asp>.

Porovnání členství v mezinárodních organizacích Japonska a ČLR

Tato podkapitola, která je zpracována za pomoci údajů v diplomové práci Bartoň 2014,²⁸⁶ se zabývá posledním zkoumaným faktorem, a to vzájemným (společným) členstvím v mezinárodních organizacích a změny počtu těchto společných členství v čase. Zde platí, že vyšší počet společných členství funguje jako dobrá brzda hrozby vzájemného konfliktu.

Tato práce pro zjednodušení rozděluje mezinárodní organizace na 3 typy: OSN a uskupení s ním spojené, mezinárodní organizace v regionu a ostatní. Konečný seznam organizací bude uveden níže. Údaje o členství obou zemí o členství v IGO byly získány ze souhrnu CIA The World Factbook.²⁸⁷

OSN

Japonsko i ČLR se řadí mezi suverénní a mezinárodně uznávané státy a v současnosti jsou obě země členy OSN. Japonsko získalo členství již v r. 1956, hned 4 roky po obnovení své nezávislosti. Čínská lidová republika se oficiálně členem OSN (včetně křesla v Radě bezpečnosti) stala až v r. 1972, kdy došlo k výměně křesla za taiwanskou Čínskou republiku. Avšak dle oficiálních údajů OSN je ČLR členem již od roku 1945.²⁸⁸

Obě země před druhou světovou válkou byly členy a zakladatelskými zeměmi od r. 1919 v rámci předchůdkyně OSN tzv. Společnosti národů. Avšak po japonském okupování části Číny – Mandžuska v r. 1932 bylo Japonsko označeno za agresora a o rok (v r. 1933) později samo vystoupilo.²⁸⁹

V současnosti je ČLR stálým členem úzkého kruhu Rady bezpečnosti OSN s právem veta, Japonsko je pouze nestálým členem a naposledy jejím členem bylo zvoleno pro období 2009-2010. A následně v roce 2015 bylo zvoleno na 2 roky znovu jako nestálý člen Rady bezpečnosti s vykonáváním této funkce od 1. 1. 2016.²⁹⁰

---

²⁸⁶ BARTOŇ, Vojtěch 2014. *Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba vojenského konfliktu?* Univerzita Karlova: Fakulta sociálních věd – Institut politologických studií. Diplomová práce. Praha 2014. Dostupné z: <https://goo.gl/rcXK1L>. s. 69-73.

²⁸⁷ International Organization Participation. *The World Factbook*. 2017, online. Dostupné z: <http://bit.ly/1RKIAAz>.

²⁸⁸ Member States of the United Nations. *United Nations*, 2014. Dostupné z: <http://bit.ly/2uXzxb2>.

²⁸⁹ Chronology, *United Nations Office at Geneva*, 1997. Dostupné z: <http://bit.ly/1oIICtN>.

²⁹⁰ Akutálně.cz 2016. *Do Rady bezpečnosti OSN se dostaly Egypt, Japonsko, Senegal, Ukrajina a Uruguay*. Dostupné z: <http://bit.ly/2uknoz8>.

Pro obě země pak platí také členství v přidružených organizacích OSN. Jsou členy např.: Organizace pro výživu a zemědělství, UNESCO, Mezinárodní organizace pro civilní letectví UNHCR, IAEA, WHO a dalších. Japonsko i ČLR jsou také členy Světové banky.²⁹¹

Regionální mezinárodní organizace

V rámci Sdružení národů jihovýchodní Asie využívají obě země státu partnera pro dialog. Význam vztahů zemí ASENu s Japonskem, ČLR a také Jižní Koreou potvrzují častá vzájemná jednání, která jsou označována jako ASEAN plus 3. Na platformě ASEAN se každoročně uskutečňuje tzv. Východoasijský summit, který dává prostor na jednání Japonsku i ČLR také s Ruskem, USA a Austrálií.²⁹²

Další mezinárodní organizace

Obě země udržují členství v řadě jiných mezinárodních organizací, kromě jiných mezi významné patří např. skupina G-20, WTO, Mezinárodní červený kříž, Interpol nebo Zanggerova komise (pro nešíření jaderných zbraní).²⁹³

Shrnutí vyhodnocování členství v IGO

Dle údajů World Factbooku jsou ČLR a Japonsko společnými členy v rámci 55 mezinárodních organizací. ČLR má členství ještě v dalších 10 organizacích, ve kterých není Japonsko, které je naopak členem bez ČLR přesně 26 jiných mezinárodních organizací. Přesný výčet organizací, ve kterých jsou členy ČLR a Japonsko je v následující tabulce s tím, že je možno v posledním sloupci zjistit, zda mají společné členství, což platí pro řádky obsahující 1, pokud ne, tak řádek obsahuje 0.

Tabulka 5 – Přehled členství ČLR a Japonska v mezinárodních organizacích

Čína	Japonsko	Společné členství
75	81	55
AfDB (nonregional member)	AfDB (nonregional member)	1
APEC	APEC	1
Arctic Council (observer)	Arctic Council (observer)	1
ARF	ARF	1
ASEAN (dialogue partner)	ASEAN (dialogue partner)	1

²⁹¹ BARTOŇ, Vojtěch 2014. *Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba vojenského konfliktu?* Univerzita Karlova: Fakulta sociálních věd – Institut politologických studií. Diplomová práce. Praha 2014. Dostupné z: <https://goo.gl/rcXK1L>. s. 70.

²⁹² Tamtéž. s. 70.

²⁹³ Tamtéž. s. 70.

BIS	BIS	1
BRICS		0
CDB		0
CICA	CICA (observer)	0
EAS	EAS	1
FAO	FAO	1
FATF	FATF	1
G-20	G-20	1
G-24 (observer)		0
G-5	G-5	1
G-77		0
IADB	IADB	1
IAEA	IAEA	1
IBRD	IBRD	1
ICAO	ICAO	1
ICC (national committees)	ICC (national committees)	1
ICRM	ICRM	1
IDA	IDA	1
IFAD	IEA	0
IFC	IFAD	0
IFRCS	IFC	0
IHO	IHO	1
ILO	ILO	1
IMF	IMF	1
IMO	IMO	1
IMSO	IMSO	1
Interpol	Interpol	1
IOC	IOC	1
IOM	IOM	1
IPU	IPU	1
ISO	ISO	1
ITSO	ITSO	1
ITU	ITU	1
LAIA (observer)	LAIA (observer)	1
MIGA	MIGA	1
MINURSO		0
MINUSMA		0
MONUSCO		0
NAM (observer)		0
NSG	NSG	1
OAS (observer)	OAS (observer)	1
OPCW	OPCW	1
Pacific Alliance (observer)	Pacific Alliance (observer)	1
PCA	PCA	1
PIF (partner)	PIF (partner)	1
SAARC (observer)	SAARC (observer)	1
SCO		0
SICA (observer)	SICA (observer)	1
UN	UN	1

UNAMID		0
UNCTAD	UNCTAD	1
UNESCO	UNESCO	1
UNFICYP		0
UNHCR	UNHCR	1
UNIDO	UNIDO	1
UNIFIL		0
UNMIL		0
UNMISS	UNMISS	1
UNOCI		0
UNSC (permanent)		0
UNTSO		0
UNWTO	UNWTO	1
UPU	UPU	1
WCO	WCO	1
WHO	WHO	1
WIPO	WIPO	1
WMO	WMO	1
WTO	WTO	1
ZC	ZC	1
ADB	ADB	1
	Australia Group	0
	CD	0
	CE (observer)	0
	CERN (observer)	0
	CP	0
	CPLP (associate)	0
	EBRD	0
	EITI (implementing country)	0
	G-10	0
	G-7	0
	G-8	0
	ICt	0
	IFRC	0
	IGAD (partners)	0
	ITUC (NGOs)	0
	NEA	0
	OECD	0
	OSCE (partner)	0
	Paris Club	0
	SELEC (observer)	0
	UNRWA	0
	WFTU (NGOs)	0

Zdroj: World Factbook 2017-²⁹⁴

²⁹⁴ International Organization Participation. *The World Factbook*. 2017, online. Dostupné z: <http://bit.ly/1RKIAAz>.

Japonsko své členství v mezinárodních organizacích užívá ve většině případů delší dobu než ČLR, protože nejvíce do většiny z nich vstupovalo v 50. letech po obnově své nezávislosti. Podobný boom ČLR zažila až v 70. letech, a to především po r. 1972, kdy získala křeslo v Radě bezpečnosti OSN. Mezi poslední změny ČLR je možno jmenovat vstup do NSG v r. 2004 a IADB v r. 2009.²⁹⁵

Japonsko má z důvodu své ústavy omezenější roli v rámci mírových misí OSN i přes snahy současného premiéra Abeho toto změnit, a proto má menší účast v některých uskupeních OSN (v tabulce dle anglické zkratk UN). Na druhé straně oproti ČLR je Japonsko více angažováno v ekonomických organizacích jako např. EBRD, G-5, G-7, G-8, G-10, OECD a Pařížský klub, resp. v energetických organizacích NEA a IEA a také Australské skupině kontrolující a koordinující vývoz a rozšiřování chemických a biologických zbraní.

Čína oproti Japonsku je členem regionálního bezpečnostního paktu Šanghajská organizace pro spolupráci a několika různých rozvojových uskupení jako např. G-77 a Karibská rozvojová banka, včetně mírových operací OSN započítávané World Factbookem mezi IGO.

Vyhodnocení výzkumu

Tato kapitola poskytuje samotné vyhodnocení zkoumaných faktů v předchozích kapitolách a podkapitolách. Výsledky budou zohledňovat své teoretické základy, ze kterých vycházejí.

Výzkum pracoval s jednou základní teorií – liberální, konkrétně obchodním liberalismem. Její základní myšlenkou je, že se státy snaží hledat cesty vedoucí k překonání konfliktního prostředí, a tím udržet mír. Pro účely tohoto výzkumu byly provedeny tři analýzy, které zkoumaly demokratičnost režimů, jejich vzájemnou závislost a společné členství v mezinárodních organizacích. Konečné shrnutí výsledků by mělo napomoci ověřit hypotézu této práce.

Demokratičnost režimů

Faktor demokratičnosti režimů zkoumaný dle teorie obchodního liberalismu stojí na základním předpokladu, že demokratické státy mezi sebou nevedou války. Více demokratický stát přináší do vztahu snižování pravděpodobnosti konfliktu. Díky výše provedenému výzkumu pomocí indexu Polity IV ICPSR se ukazuje ze stabilních hodnot, které se u obou

---

²⁹⁵ BARTOŇ, Vojtěch 2014. *Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba vojenského konfliktu?* Univerzita Karlova: Fakulta sociálních věd – Institut politologických studií. Diplomová práce. Praha 2014. Dostupné z: <https://goo.gl/rcXK1L>. s. 72.

států od r. 1977 nemění, že ČLR je s hodnotou -7 dlouhodobě zemí s autokratickým režimem a Japonsko naopak patří dlouhodobě s maximální hodnotou +10 mezi nejdemokratičtější země světa.

Z takového hodnocení vyplývá již dříve jasná rozdílnost povah fungování a reagování obou režimů. Zároveň je zde patrný negativní efekt autoritativnosti čínského režimu, což podporuje značně konfliktní prostředí a určitě nepomáhá dosahování míru a klidu.

Vzájemná ekonomická závislost

Další faktor podporující překonávání konfliktní prostředí mezi oběma státy je právě vzájemná ekonomická závislost, na které Japonsko dlouhodobě stavělo svou politiku vůči ČLR v podstatě od dob prvních normalizací vztahů v r. 1972 a dokonce neformálně ještě před tímto rokem, což vyplývá z historických pramenů. Bohužel tato práce nedisponuje tak starými historickými daty vzájemného obchodu obou zemí, aby toto mohla analyzovat.

Pro potřeby výzkumu byly využity data dostupné v rámci UN Comtrade database za r. 1992-2016 o vzájemném obchodu reportovaného z pohledu Japonska. Údaje HDP jsou převzaty z údajů Světové banky v cenách roku 2010. Základní porovnání meziroční vzájemné ekonomické závislosti proběhlo pomocí jednoduchého výpočtu. Součet exportu a importu státu A se státem B pro daný rok byl vydělen hrubým domácím produktem státu A, stejný výpočet platí pro stát B.

V následující tabulce a grafu (viz Tabulka 6 a Graf 20) výsledné hodnoty vzájemné obchodní závislosti obou zemí na sobě ve sledovaných letech 1992-2016, za která byla nalezena dostupná data pro společný obchod mezi Japonskem a ČLR. Více přehledněji a jasněji závislost ukazuje graf. Na něm je vidět co bylo uvedeno výše, tzn., že tvrzení historických pramenů jsou pravdivá, protože ještě na začátku 90. let byla ČLR výrazně mnohem více ekonomicky závislejší na Japonsku než opačně. Obě země si následně vyměnily role hned po Velké finanční krizi v letech 2008-2009 s tím, že Japonsko je v současnosti více závislé na obchodu s ČLR.

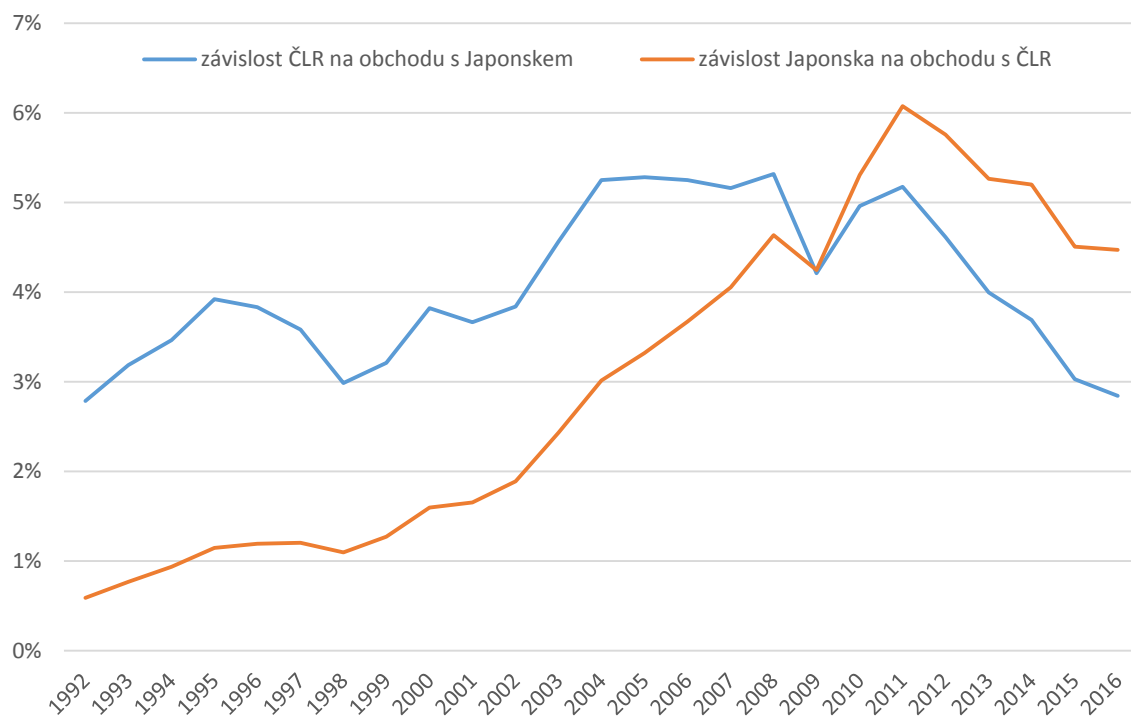
Tabulka 6 - Ekonomické údaje vzájemných ekonomických vztahů ČLR a Japonska

Rok	HDP ČLR	HDP Japonska	Japonský export / čínský import	Japonský import / čínský export	Celkový obchod	Závislost ČLR	Závislost Japonska
1992	1 035 554 630 016	4 878 115 080 642	11 926 403 691	16 925 932 926	28 852 336 617	2,79 %	0,59 %
1993	1 179 160 955 512	4 886 459 716 967	17 158 369 501	20 437 097 337	37 595 466 838	3,19 %	0,77 %
1994	1 333 066 915 011	4 928 658 119 972	18 694 010 954	27 483 604 500	46 177 615 454	3,46 %	0,94 %
1995	1 479 027 442 580	5 063 810 000 119	21 991 316 134	36 017 103 466	58 008 419 600	3,92 %	1,15 %
1996	1 625 870 795 903	5 220 784 562 793	21 886 792 588	40 436 100 530	62 322 893 118	3,83 %	1,19 %
1997	1 775 951 177 067	5 276 986 919 720	21 745 508 856	41 876 689 043	63 622 197 899	3,58 %	1,21 %
1998	1 915 143 373 721	5 217 422 593 015	20 086 250 354	37 088 485 255	57 174 735 609	2,99 %	1,10 %
1999	2 061 986 727 043	5 204 275 924 155	23 340 189 189	42 853 068 412	66 193 257 601	3,21 %	1,27 %
2000	2 237 080 505 074	5 348 930 987 652	30 382 095 707	55 106 750 252	85 488 845 959	3,82 %	1,60 %
2001	2 423 651 018 123	5 370 660 990 103	30 994 259 745	57 864 680 994	88 858 940 739	3,67 %	1,65 %
2002	2 644 946 011 521	5 377 003 782 842	39 824 769 806	61 784 474 320	101 609 244 126	3,84 %	1,89 %
2003	2 910 382 293 488	5 459 177 414 224	57 416 821 714	75 471 962 387	132 888 784 101	4,57 %	2,43 %
2004	3 204 657 550 670	5 579 537 554 151	73 938 662 599	94 340 411 672	168 279 074 271	5,25 %	3,02 %
2005	3 569 853 144 824	5 672 311 469 291	80 074 348 387	108 477 568 677	188 551 917 064	5,28 %	3,32 %
2006	4 023 919 866 653	5 752 857 406 828	92 769 551 020	118 525 736 273	211 295 287 293	5,25 %	3,67 %
2007	4 596 579 517 126	5 848 025 943 444	109 270 655 883	127 922 365 758	237 193 021 641	5,16 %	4,06 %
2008	5 040 346 604 951	5 784 079 007 620	124 900 515 034	143 229 984 360	268 130 499 394	5,32 %	4,64 %
2009	5 514 129 769 006	5 470 748 521 782	109 727 427 882	122 574 080 731	232 301 508 613	4,21 %	4,25 %
2010	6 100 620 356 557	5 700 098 114 744	149 450 758 992	153 203 233 770	302 653 992 762	4,96 %	5,31 %
2011	6 682 402 540 006	5 693 516 670 808	162 035 385 926	183 882 189 759	345 917 575 685	5,18 %	6,08 %
2012	7 207 389 598 807	5 778 636 370 124	144 184 828 420	188 500 370 264	332 685 198 684	4,62 %	5,76 %
2013	7 766 512 587 448	5 894 237 388 119	129 401 393 688	180 977 514 211	310 378 907 899	4,00 %	5,27 %
2014	8 333 286 732 774	5 914 022 267 463	126 361 385 613	181 294 159 255	307 655 544 868	3,69 %	5,20 %
2015	8 908 300 585 868	5 986 140 110 538	109 277 766 995	160 559 698 699	269 837 465 694	3,03 %	4,51 %
2016	9 505 156 724 507	6 045 912 967 415	113 830 233 712	156 552 583 048	270 382 816 760	2,84 %	4,47 %

Zdroj: UN Comtrade database 2017, data Světová banka, vlastní úprava.

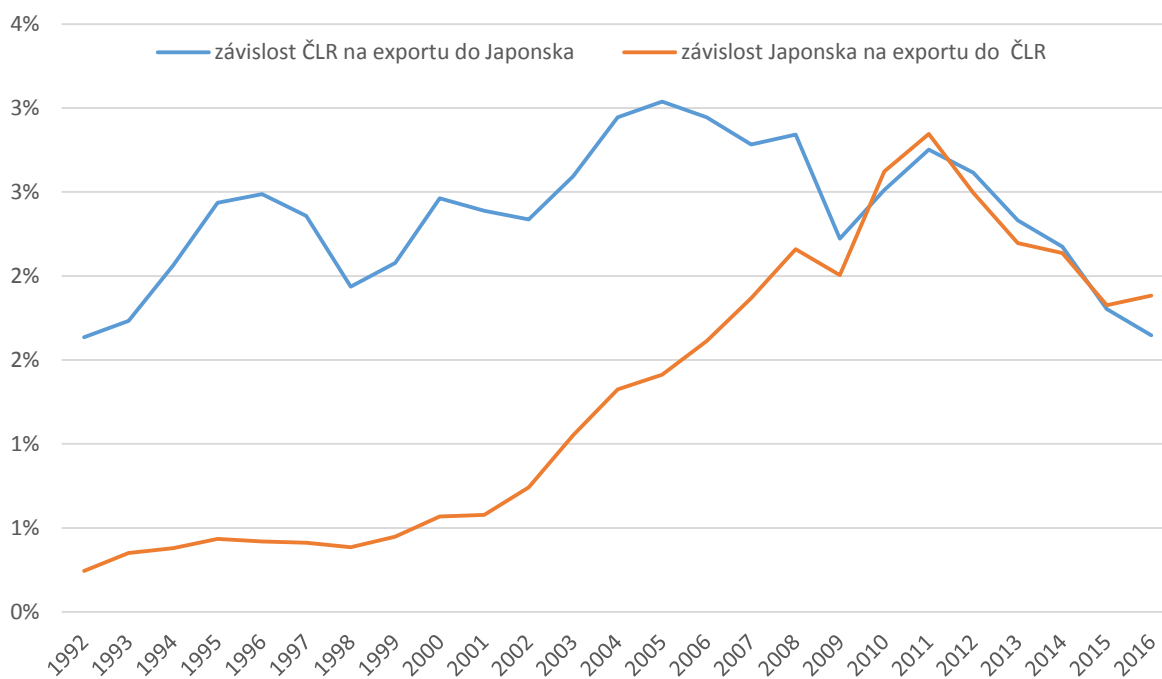
Pokud ale porovnáme podrobněji, tak zjistíme, že vyšší závislost Japonska se pojí s objemem importů z Číny, což může souviset s některými specifickými surovina či výrobky. Toto je doloženo, viz Graf 21, který ukazuje, že vzájemná exportní závislost mezi oběma zmíněnými zeměmi je naprosto stejná a korelovaná s vývojem celkového objemu obchodu mezi nimi.

Graf 20 - Porovnání vzájemné ekonomické závislosti obou zemí na společném obchodu

Zdroj: UN Comtrade database 2017, data Světová banka, vlastní úprava.

Graf 21 - Porovnání vzájemné závislosti exportů obou zemí vůči jejich HDP

Zdroj: UN Comtrade database 2017, data Světová banka, vlastní úprava.

Společné členství v mezinárodních organizacích

Poslední zkoumaný faktor ukazuje vliv společného členství v mezinárodních organizacích (dále jen IGO) na vzájemnou závislost. Teorie v tomto případě tvrdí, že větší množství společných členství v mezinárodních organizacích znamená vyšší závislost na sobě, což snižuje konfliktní potenciál. Pro vyhodnocení byly použita data CIA World Factbooku.

Obě země jsou dle zjištění společně členy v 55 IGO. Toto číslo pokrývá většinu z existujících mezinárodních organizací. ČLR má členství celkem v 75 IGO, Japonsko pak v 81. Z uvedených údajů vyplývá, že Čína je členem IGO společně v 73 % případů ze všech svých členství. Japonsko se společně účastní s ČLR 68 % případů svého členství v IGO.

Pokud tyto výsledky porovnáme se stejným výzkumem Bartoně z roku 2014,²⁹⁶ dojdeme ke zjištění, že obě země zvýšily svůj počet členství v IGO a to ČLR o 12 a Japonsko o 6. Přes rostoucí počet členství, Japonsko i Čína mají stejný počet společných členství v IGO.

Závěrečné shrnutí výzkumu

Následující tabulka již pouze shrnuje předchozí detailní výsledky všech 3 faktorů a jejich působení na předem stanovenou teoretickou otázku v rámci teoretické kapitoly, a to jak velká je vzájemná spolupráce obou států a jestli jejich vzájemná závislost zabraňuje v propuknutí násilného konfliktu?

Tabulka 7 – Shrnutí výsledků výzkumu

Zkoumaný faktor	Vliv na potlačování konfliktního potenciálu
Nedemokratičnost režimů (liberalismus)	Negativní (-)
Vzájemná ekonomická závislost (liberalismus)	Pozitivní (+)
Společné členství v mezinárodních organizacích (liberalismus)	Pozitivní (+)

Z tabulky jasně vyplývá, že kromě faktoru nedemokratického uspořádání čínského režimu ostatní dva faktory vzájemného obchodu a společného členství v mezinárodních organizacích silně podporují vzájemnou spolupráci, která následně brní propuknutí konfliktu.

²⁹⁶ Tamtéž. s. 82.

Takovýto výsledek dává z většiny za pravdu liberální teorii – obchodnímu liberalismu, že se pravděpodobně obě země, pokud si udrží silné vztahy díky obchodu a společnému jednání a členství v mezinárodních organizacích, tak by měly být schopny řešit vzájemné spory nenásilnými prostředky.

Závěry

Při pohledu na složitý historický vývoj obou zemí od dávné pomoci s ustanovováním Japonského státu, přes drobné potyčky, pád pevninského císařství a růst reformované ostrovní monarchie až po krvelačné válečné činy na čínském území k návratu zpět k jednacímu stolu, je nutno se zamyslet, co všechno motivuje a dále pohání současné mírně skřípající vztahy Číny a Japonska. Historický faktor je dnes již často „kostlivcem ve skříni,“ Číňané vytahují, když potřebují Japonce škádlit. Hlavním hnacím motorem jsou pořád a vždy budou peníze a boj o ekonomicky a energetické suroviny.

S růstem bohatství (minimálně v rukou státu) na čínské straně dochází k výraznému posunu v rámci od role rozvojové a reformující země blíže do role státu usilujícího minimálně o pozici lídra / hegemonu v regionu jihovýchodní, východní a pacifické Asie. Znamky o těchto krocích jsou velmi jednoduše hmatatelné při pohledu na rostoucí modernizaci armády ČLR.

Na druhé strany ani Japonsko, po dlouhé době často se měnících vlád, nemíní zůstat v rámci regionu už nadále pozadu a rostoucí vojenské aktivity svého čínského souseda si všimá a snaží se reagovat. Premiér Šinzó Abe je opravdovým jestřábem a dlouhodobě usiluje od odpacifikování japonského ústavního článku č. 9, které neumožňuje japonské armádě ani polně sloužit v rámci mírových misí OSN. A je nutno přiznat, že již několik kroků se právě Abemu podařilo, jedním ze zásadních je změna výkladu článku č. 9, která svým způsobem zvětšila flexibilitu japonského armádního sboru a jeho využití.

George Friedman tvrdí, že konflikt mezi Japonskem a Čínou v následujících letech není příliš pravděpodobný. „V následujících dvaceti letech Čína nepředstavuje geopolitickou zlomovou linii... Vnitřní tlaky na Čínskou ekonomiku a společnost přinesou Číně mnohem více vnitropolitických problémů, než samo může rozumně zvládnout, tudíž bude málo času na operace v zahraniční politice.“²⁹⁷

Na druhé straně existuje řada jiných názorových proudů, které naopak poukazují na nebezpečný potenciál sporu o souostroví Senkaku / Diaoyu mezi Čínou a Japonskem, kde právě první země začíná velmi stupňovat své kroky a aktivity v této oblasti, a dokonce nechala danou oblastí proplout vojenskou fregatu, což se stalo poprvé v moderní historii. A to nemluvíme o pravidelných incidentech čínských stíhacích pilotů v japonském vzdušném

---

²⁹⁷ Friedman 2010. s. 134

prostoru, při kterých dochází setkáním s japonskými či americkými piloty na nebezpečně malou vzdálenost. Čína své kroky naposledy ospravedlňovala svou snahou rozšířit dosah svých sil hlouběji do Pacifiku.

Na druhé straně praktická analýza této práce za využití teorie obchodního liberalismu ukázala, že vzájemná účast ve většině významných mezinárodních organizací, jak zástupců Číny i Japonska, a společné obchodní vazby jsou natolik výraznými svazujícími faktory, že jakékoliv vyvolání konfliktu mezi oběma zeměmi není v zájmu ani jedné strany. Zároveň určitě možno podotknout souvislost tohoto tvrzení s výše uvedeným názorem pana Friedmana, že Čína je natolik obrovská a komplikovaná země, takže si nemůže dovolit jít do nějakých rozsáhlých zahraničních konfliktů, protože by ji to mohlo uškodit v rámci interních procesů a oslabit takto centrální moc. Jistým způsobem distorzním faktorem se stále i dle výzkumu jeví autokratičnost čínského komunistického režimu. Přesto je možné tvrdit, že hypotéza byla ze 2/3 potvrzena. Bohužel ale takový výsledek nedává možnost se stoprocentní jistotou tvrdit, že díky silné ekonomické, mírové a diplomatické spolupráci budou vzájemné vztahy Číny a Japonska klidnější a stabilnější.

Avšak pokud se čínským a japonským vládnoucím představitelům podaří stavět společný vztah na dnes pořád velmi pevných ekonomických, kulturních a morálních základech, dá se předpokládat, negativní faktory jako nacionalismus, populismus, militarismus a další podobné faktory nebudou výrazně ohrožovat společnou cestu Číňanů a Japonců dále k lepším zítřkům.

Literatura

FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. 1. vyd. Překlad Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 656 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-710-6249-9.

REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2., doplněné vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. (Dějiny států) ISBN 80-7106-843-8.

ASIA FOR EDUCATORS. 2009. Japanese History: A Chronological Outline. Dostupné zde: http://afe.easia.columbia.edu/timelines/japan_timeline.htm

Encyclopedia of Modern Asia. Příprava vydání David Levinson, Karen Christensen; Autor hesla „Jomon period“ Mark Hudson. Svazek 3. New York : Berkshire Publishing Group, 2002. ISBN 0-684-80617-7. S. 279-281. (anglicky)

BRITANNICA (2017). *China*. *Britannica Online Encyclopedia [online]*. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/111803/China>.

BRITANNICA (2017). *Japan*. *Britannica Online Encyclopedia [online]*. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/300531/Japan>.

CIA (CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY). *EAST & SOUTHEAST ASIA: CHINA*. *The World Factbook [online]*. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>

CIA (CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY). *EAST & SOUTHEAST ASIA: JAPAN*. *The World Factbook [online]*. 2014 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html>

Japan-guide.com 2016: History of Japan. Dostupné zde: <http://www.japan-guide.com/e/e641.html>.

South China Morning Post <http://goo.gl/VhbzQ7>.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Rychlé srovnání obou zemí.....	14
Tabulka 2 - Vedoucí představitelé Čínské lidové republiky od roku 1949.....	25
Tabulka 3 - Vývoj některých ekonomických ukazatelů ČLR a Japonska v letech 1970-2015 (data UN).....	99
Tabulka 4 – přehled exportů/importů Japonska vůči ČLR, jejich bilance a vývoj v letech... 100	
Tabulka 5 – Přehled členství ČLR a Japonska v mezinárodních organizacích.....	102
Tabulka 6 - Ekonomické údaje vzájemných ekonomických vztahů ČLR a Japonska.....	107
Tabulka 7 – Shrnutí výsledků výzkumu.....	109

Seznam Map

Mapa 1 – Území Čínské lidové republiky.....	15
Mapa 2 – Administrativní členění ČLR.....	16
Mapa 3 – Území Japonska.....	26
Mapa 4 - Území Číny za dynastie Čching ve srovnání se současnými hranicemi ČLR.....	47
Mapa 5 – Oblasti dobíté a ovládané Japonskem v letech 1870-1942.....	65
Mapa 6 - Spory o exkluzivní ekonomické zóny v Jižním a Východočínském moři.....	80
Mapa 7 - Sporná oblast ostrovů Senkaku/Tiao-jü včetně nově vyhlášení vzdušné zóny ČLR.....	82
Mapa 8 - Rozložení vojenský sil dle Zprávy o bezpečnosti Japonska z r. 2016.....	89

Seznam Grafů

Graf 1 – Náboženské vyznání v rámci čínské populace 2010.....	17
Graf 2 – Národnostní složení čínského obyvatelstva 2010	17
Graf 3 – Rozložení čínského obyvatelstva mezi městy a venkovem 2014	18
Graf 4 – Rozložení čínské populace dle věku	19
Graf 5 – Rozložení celkového světového nominálního HDP v USD dle podílů zemí.....	21
Graf 6 - Rozložení celkového světového HDP v PPP dle podílů zemí.....	22
Graf 7 – Historický vývoj růstu Japonska, Jižní Korey a ČLR v HDP na hlavu	23
Graf 8 - Náboženské členění japonské populace v r. 2003	27
Graf 9 – Národnostní složení japonského obyvatelstva 2013	28
Graf 10 – Stabilně žijící zahraniční migranti registrovaní v Japonsku v r. 2013.....	28
Graf 11 – Rozložení japonské populace mezi venkovem a městskými aglomeracemi v r. 2014	28
Graf 12 - Podíly obyvatelstva dle věkových skupin v r. 2015	29
Graf 13 - Vývoj průměrné délky dožití žen	30
Graf 14 - Vývoj průměrné délky dožití mužů	30
Graf 15 – Míra porodnosti ve vybraných zemích 1960-2014	32
Graf 16 – Vnímání druhého národa – srovnání veřejného mínění mezi Japonci a Číňany.....	88
Graf 17 - Změny čínského rozpočtu na obranu v letech 1989-2016 (jednotka CNY).....	90
Graf 18 – Vývoj indexu Polity IV v letech 1945-2015 v rámci ČLR	97
Graf 19 - Vývoj indexu Polity IV v letech 1945-2015 v rámci Japonska	97
Graf 20 - Porovnání vzájemné ekonomické závislosti obou zemí na společném obchodu ...	108
Graf 21 - Porovnání vzájemné závislosti exportů obou zemí vůči jejich HDP.....	108

ANOTACE bakalářské práce

(Stanislav Volčák)

Čínsko – japonské bilaterální vztahy

Sino-Japanese bilateral relations

Práce se bude zabývat vývojem a analýzou vzájemných vztahů Číny a Japonska od konce druhé světové války do současnosti.

Velikostí ekonomik se Čína a Japonsko řadí mezi jedny z nejvýznamnějších aktérů mezinárodních vztahů. U obou zemí lze nalézt řadu společných (především kulturních) rysů, zároveň se však odlišují v některých zásadních aspektech. Japonsko je liberální demokracií jako západní státy, zatímco Čína stále zůstává nedemokratickým autoritativním režimem.

V práci bude nejprve stručně popsána vzájemná historie vztahů zmíněných zemí od první čínsko-japonské války (1894-1895) až po současné vzájemné vlny nacionalismu a nenávisti v obou státech. Další část představí postupný vývoj a kořeny současného stavu ekonomik v Číně a Japonsku. Poslední část se zaměří na současný vývoj ve vzájemných vztazích, zejména v oblasti politické a ekonomické spolupráce.

Cílem práce je analyticky zhodnotit a popsat vývoj bilaterálních vztahů mezi těmito zeměmi. Autor se pokusí nastínit možný směr vývoje ve vzájemných vztazích a potvrdit hypotézu, že rostoucí obchodní styky povedou ke zlepšení čínsko-japonských bilaterálních vztahů.

Práce bude vycházet z empiricko-analytického přístupu, a bude využívat metody obsahové analýzy a komparace.

Základní literatura:

Shambaugh, David. 2013. *China Goes Global (The Partial Power)*. Oxford University Press.

Shambaugh, David a Yahuda, Michael, eds. 2008. *International Relations of Asia*. Rowman & Littlefield Publishers, INC.

Lanteigne, Marc. 2009. *Chinese Foreign Policy*. Routledge.

Sutter, G., Robert. 2010. *Chinese Foreign Relations: Power and Policy Since the Cold War*. Rowman & Littlefield Publishers, INC.

Ocelík, Petr. Černoč, Filip. 2014. *Konstruktivismus a energetická bezpečnost v mezinárodních vztazích*. Masarykova univerzita Brno.